

BÜLTEN İLAM

| OCAK - ŞUBAT - MART 2007 | YIL:1 | SAYI:1 |
ÜCRETSİZDİR

UZUNGÜNDEM

HAYAT ÜZERİNE BİR ÜÇLEME

MEKÂN, TARİH ve DÜŞÜNCE

DİN, DİL ve TOPLUM

TEFSİR NOTLARI

SEMPZYUM ALANI

İLMİ ARAŞTIRMALAR MERKEZİ

Editör

BAŞLARKEN...

N isimler ve kategorik tasnifler, çevremizde olup bitenleri, sonsuz bir çeşitliliğe sahip hayatı, olay, gelişme, kişi, nesne ve faaliyetleri belli bir kalıp içerisinde kavrama imkânı tanır bizlere. Ardından, bunlara hangi gözle bakacağımızı, onları değer ve ilgi dünyamızda nereye oturtacağımızı da belirler, en azından derin bir şekilde etkiler hep.

Söz konusu olan şey yayın kategorisi olduğunda, bunun (magazinel bir çizgiye tabi değilse) halk içinde pek muteber bir nesne değeri taşımadığını, değerli eşyalar köşkünde kapıya yakın bir yerde, kalkmaya hazır bir tedirginlikle durduğunu söylemek, abartılı bir ifade olmaz her halde. Hele yayın dünyasına yenilerde katılan bir dergi, bülten veya herhangi bir mecmua için manzara hemen hemen böyle... **Bültenilam** için de.. İçeriye yeni girmiş olmanın tedirginliği.. Bilim, kültür, sanat ve edebiyat etraflı yoğun bir dergi enflasyonunun yaşandığı bir dönemde, kapının önünde görünmek... Girişteki tedirginliğin sebeplerinden biri bu.. Bakışlar bir an için üzerinizde.. "Hayırdır! sen niye geldin!" demeye çalışanlardan "Hıh! kendini bir şey sanıyor" "Al sana biri daha" ışıkları saçanlara kadar pek çok bakış.. O zaman bu bakışların sakladığı onlarca soruya birkaç yanıt denemesinde bulunalım.

Efendim:

Her şeyden önce Bültenilam, ismiyle müsemma bir yayın değil. Zira hem içerik hem de tarz ve yayın çizgisi olarak "bülten" kavramının hatırlattıklarından farklı bir duruş hedefliyor. Özel bir kullanımla, "düşünce/yorum bülteni" oluşundan söz edilebilir Bültenilam'ın. Varlığını entelektüel bir zeminde arayan bir yayın türü.

Zira Bültenilam, dini ve sosyal düşünce/yorum yayını olmayı hedefler. Dini ve sosyal konularda ortak ama geniş bir bakış açısı sunmayı ve gerçekleştirmeyi prensip edinir. Muhatap olarak, hayata ve onun sosyal bilimler kapsamında yer tutan temel sorunlarına entelektüel bir pencereden bakmaya çalışanlara seslenir.

Bültenilam'da, dini ve sosyal konular, gelişme ve değişimler, kabuller, kavramlar, söylemler, düşünce tarzları, dünya görüşleri, süre giden yaşama biçimleri, toplumsal hayat ve sorunlar işlenir.

Bir konuyu ele almanın farklı şekilleri var elbet. Bunları farklı iki kategoriye yerleştirirsek, önümüze duygusallık ve heyecan etraflı bir tarz çıkar önce: Bu tavrı, konuyu romantize veya manipüle ederek insanların grupsal/toplumsal kabul, zihniyet ve algılara bağlılığını "test edip" güçlendirmeyi amaçlar. Yahut da tam tersini.. Bir de bilgi ve düşünceyi merkeze alan tarz var. Bu üslup, konuyu "tahlil-tasvir ve tespitler" eşliğinde farklı boyutlarıyla ele almayı, geniş bir bakış açısı geliştirmeyi gaye edinir, bize göre. Bültenilam ikinci tarzı ufkuna koyar.

Bültenilam'da, ele alınan konuların, sosyal hayat ve onun sorunlarıyla, insanın ortak kaygı ve beklentileriyle bağlantılı olarak işlenmesi önemsenir.

Teorik ve soyut anlatımların/tahlillerin, doktriner açıklamaların yazılara hâkim olmaması gaye edinilir.

Bültenilam'da, teorik konular ve teoriler ele alınır elbet; ancak "soyut ve üst" bir dil kullanımından kaçınılması, teori ve konuların sosyal hayattaki uzantılarına ve görüngülerine işaret edilmesi, açık-anlaşılar-basit bir dil/üslup kullanılması esastır.

Bültenilam'da, güncel bir konu/sorun ele alınırken, konunun teorik, kültürel ve hatta tarihi arka planıyla bağlarının kurulması ve bu şekilde meselenin, arka planıyla birlikte sunulması son derece önemli görülür.

Bülten, kullanılan dil ve üslupla ilgili belli bir ifade tarzını benimser. Buna göre bültende:

Buyurgan, yargılayıcı ve kesin hüküm içeren cümleler ve ifade biçimleri yerine, okura düşünme imkânı tanıyan, onu konuya dâhil eden, probleme yaklaştıran, okura farklı bir bakış açısı göstermekten öteye geçmeyen, ona metin karşısında kendi varlığını hissetme fırsatı tanıyan rahat bir ifade tarzının kullanılması esastır.

Niyetleri gerçek kılanın yardımıyla...

İÇİNDEKİLER

HABER-İLAM / 3

UZUNGÜNDEM / 5

TESEV DİN VE TOPLUM ARAŞTIRMASININ SONUÇLARI	6
BİR AKADEMİSYENE SON LİNÇ GİRİŞİMİ	7
SADDAM'IN İDAMININ ARDINDAN	8

HAYAT ÜZERİNE BİR ÜÇLEME / 10

Ali CAN / BİZ VE ÖTEKİLER	11
Eyüp TAŞÖZ / ŞİDDET AĞI	13
Şükrü Mutlu KARAKOÇ / SERVİSLERİN ya da YAŞADIĞIMIZ HAYATIN GÜZERĞÂHI	16

MEKÂN, TARİH VE DÜŞÜNCE / 19

Dr. Recep ÖZDİREK / ZAMAN TÜNELİNDE MEKÂNLARIN SEYRİ	20
Salih İNCİ / VATIKAN-FENER İLİŞKİLERİNİN TARİHİ SEYRİ: "PAPANIN TÜRKİYE ZİYARETİ ÜZERİNE"	23
Mehmet ÇİÇEK / ORYANTALİZMİN MAĞRUR SERÜVENİ	27

DİN, DİL ve TOPLUM / 31

Dr. Ali Hakan ÇAVUŞOĞLU / DİN, DEĞİŞİM VE İSTIKRAR-I	32
Abdullah YILDIRIM / DİL ÜZERİNE	34

TEFSİR NOTLARI / 36

Dr. M. Erdoğan BAŞ / O AYET BİZE NE KADAR TESİR EDİYOR? ..	37
Ahmet Hamdi YILDIRIM / DÜNDEN BUGÜNE YORUMLAR	38

ATÖLYE/İKTİBAS / 39

Prof. Dr. M. Naci BOSTANCI / Öfkenin Politik Anlamı	40
Prof. Dr. Yasin AKTAY / Müslüman Zihnin Modernlik Tasavvurları ya da Siyasal/Tavır Sorunu	42
Prof. Dr. Mümtaz'er TÜRKÖNE / Cemaat Farkı	44

SEMPOZYUM ALANI / 47

Yüksel GÜNGÖR / DİNİ KURUMLAR ve DİN EĞİTİMİ	49
Şükrü Mutlu KARAKOÇ / ORYANTALİZM: Dün, Bugün, Daima ??? Edward Said Anısına	50

KİTAP ve TEZ DÜNYASI / 53

KİTAP RAFLARI	54
LAİK AMA KUTSAL	54
AKIL ve İNANÇ, Din Felsefesine Giriş	54
KUR'AN'IN ÜSLÛBU VE TEKRARLAR	55
İLKEŞİZ DEHA	55
TEZ TANITIMI	56
MEVÂLÎ'NİN HADİS RİVAYETİNDEKİ YERİ	56
İSLAM HUKUKUNDA AKİT HÜRRİYETİNİ SINIRLANDIRAN DURUMLAR.....	57

BÜLTENİLAM

| OCAK - ŞUBAT - MART 2007 | YIL:1 | SAYI:1 |

Çilehane İlmî Araştırmalar Derneği Adına Sahibi:

Nevzat ÖZÇİÇEKÇİ

Yayın ve Yazı İşleri:

Şükrü Mutlu KARAKOÇ

Grafik:

Sami KAYA

Baskı Cilt:

Yurt - Ofset

Yazışma Adresi:

(İLAM) İlmî Araştırmalar Merkezi
Bulgurlu Mah. Çiçek Sk. No:35
K. Çamlıca Üsküdar/İSTANBUL

Tel : 0216 428 39 60

Faks : 0216 327 75 83

Web : www.ilamonline.com

E-posta : ilam@ilamonline.com

HABER-İLAM

Walles Üniversitesi ve Oxford Üniversitesi All Soul Kolej’de fahri profesörlük yapan Prof. Dr. M. Mustafa el-Azami 14 Aralık 2006 perçembe günü

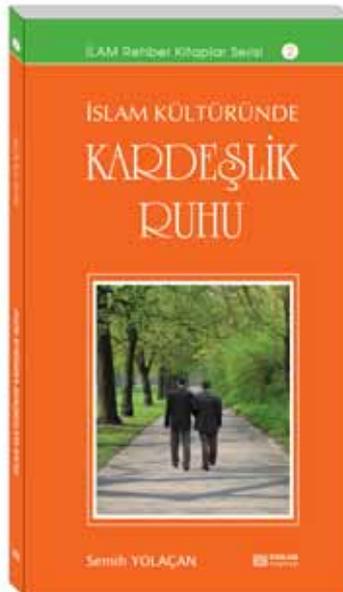
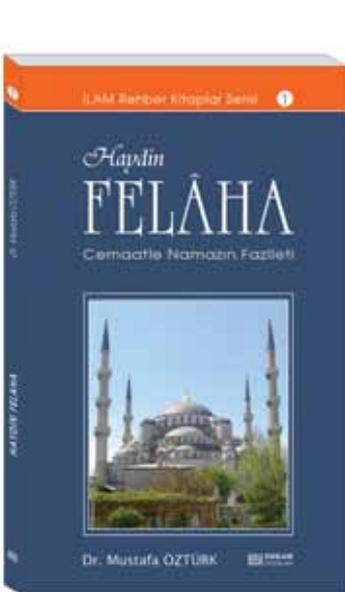

Araştırma Merkezimizi ziyaret etti. Sn. Azami aynı gün saat 09.00’da *Müslüman Âlim Modeli* üzerine bir konuşma yaptı.

“İLAM rehber kitaplar” adıyla başlattığımız kitap serimiz yayın hayatına Dr. Mustafa Öztürk’ün Haydın Felaha adlı çalışmasıyla başladı. Bunun ardından rehber kitaplar serisi hız kazandı

ve Semih Yolağan’ın İslam Kültürü’nde Kardeşlik Ruhu ve Dr. Özcan Hıdır’ın İslam Kültürü’nde Vakit Disiplini adlı eserleri piyasaya çıktı.

Üç araştırmacımız, doktora programlarını tamamlayarak doktor unvanı kazandı.

1. Sefer Hasan (Bulgaristan): Hasan doktorasını, Uludağ Üniversitesi SBE.'de *Hicrî 6. Asır Âlimlerinden el-Muînî ve Levâmî'ul-Beyân Adlı Tefsiri: Usûl ve Tahkik* adlı teziyle tamamladı

Dört araştırmacımız mastırlarını tamamladı.

1. Erhan Turan (Türkiye): Turan mastırını, Marmara Üniversitesi SBE.'de *Rivayeti Geciktirilmiş Hadisler* üzerine yaptı.

2. Gezim Dungaj (Arnavutluk): Dungaj yüksek lisansını, Marmara Üniversitesi SBE.'de *Kur'an'da Tesbih Kavramı* üzerine yaptı.

Yurtdışında Araştırma ve İncelemeler

* Araştırmacılarımızdan Salih İnci, doktora çalışmaları kapsamında bir yıla yakın süreyle Yunanistan'da bulundu.

* İLAM'dan bir grup araştırmacı, Birleşik Arap Emirlikleri'nin Şarika şehrinde 2006 Haziran ayı içerisinde düzenlenen İslami ilimlerle ilgili seminer toplantılarına katıldı.

* Danışman hocalarımızdan Dr. Recep Özdirek, araştırma yapmak üzere Mısır'daydı.

* Yine İLAM danışman hocalarımızdan A. Hamdi Yıldırım, inceleme-araştırma yapmak üzere Kazakistan ve Kırgızistan'daydı.

* Araştırmacılarımızdan, mastır öğrencisi Ömer Taşgetiren, dinler tarihi alanında araştırma yapmak üzere Amerika'da.

2. Elsever Samed (Azerbaycan): Samed, doktorasını, Marmara Üniversitesi SBE.'de *20. Yüzyılda Azerbaycan'da Din Eğitimi* adlı çalışmasıyla yaptı.

3. Rafız Manafov (Azerbaycan): Manafov doktorasını, İstanbul Üniversitesi SBE.'de *İslam'da Şer/Teodise Problemi* üzerine yaptı.

3. Fuad Guliyev (Azerbaycan): Guliyev yüksek lisansını, Marmara Üniversitesi SBE.'de *İslam Hukukunda Gayr-ı Müslimlere Getirilen Kısıtlamalar* adlı çalışmayla tamamladı.

4. Ramiz Memmedov (Azerbaycan): Memmedov mastırını, Marmara Üniversitesi SBE.'de *Tabresi'nin Mecmau'l-Beyan Adlı Tefsirinde Kullandığı Tefsir Usûlü* başlıklı çalışmasıyla yaptı.

Şarika

Şarika

UZUNGÜNDEM

**BLACK WAS NOTHING, AND WHITE
WAS NOTHING, TOO; BUT IN BETWEEN
IN BETWEEN WAS
THE
WHOLE
WORLD**

STEVEN MILLIAUSER/ *LÝTTLE KÝNGDOMS*

Tek baýna siyah, bir hiçtir, beyaz da

Fakat bu ikisinin arasy...

Bütün dünya bu ikisinin arasyndadyr.

TESEV DİN VE TOPLUM ARAŞTIRMASININ SONUÇLARI

N Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı (TESEV)'in "Türkiye'de din, toplum ve siyaset" isimli araştırmasının sonuçları açıklandı

TESEV'in yaptığı araştırma, 'laiklik tehdit altında' görüşünün halk arasında kabul görmediğini ortaya çıkardı.

"Değişen Türkiye'de Din, Toplum ve Siyaset" başlıklı çalışmaya göre, şeriat düzeni isteyenlerin sayısı yüzde 8 azaldı. Ankete katılanların yüzde 73'ü ise 'Laiklik tehdit altında mıdır?' sorusuna 'hayır' karşılığını verdi. 28 ilde yapılan araştırma, Türkiye'nin en önemli sorununu 'işsizlik' olarak belirledi. Enflasyon ve terör de şikayet listesinin ön sıralarında yer aldı. Raporun ilginç sonuçlarından biri de başörtüsüyle ilgili. Anket, 'başörtüsü takanların çoğaldığı' yönündeki algının zayıfladığını gösteriyor. Verilen cevaplar, başını kapatanların yüzde 9 azaldığına işaret ediyor. Katılımcıların dörtte üçü, üniversitelerdeki türban yasağına karşı çıkıyor.

Rapor, son dönemde sık sık gündeme getirilen laikliğin tehdit altında olduğu görüşünün aksine bir durum ortaya koydu. Araştırma sorularına cevap verenlerin yüzde 73,1'i laikliğin tehdit altında olmadığını belirtirken yüzde 22,1'i de 'Laiklik tehdit altındadır' görüşünü savundu. 'Türkiye'de şeriata dayalı bir din devleti kurulmasını ister misiniz?' sorusuna ankete katılanların yüzde 76'sı 'hayır' cevabını verdi. 1999 yılında bu soruya aynı cevabı verenlerin oranı ise yüzde 68 olarak belirlenmişti.

Ankete göre vatandaşların yüzde 54'ü laikliğin devamı için ordunun desteğine gerek olmadığını düşünüyor. Katılımcıların yüzde 24,8'i laikliğin korunmasında orduya görev düştüğüne inanıyor.

Ankete katılanların yüzde 61,3'ü de 'Son 10-15 yılda Türkiye'de İslami temelde bir toplum

ve devlet düzeni yaratmak isteyen köktendincilik yükseliyor' görüşüne katılmadıklarını belirtirken, yüzde 32,6'lık bir oran ise bu görüşü destekledi. Ayrıca rapora göre Türk halkının yüzde 48,5'i kendisini İslamcı, yüzde 20,5'i laik olarak tanımlıyor. TESEV'in çalışması, son 7 yılda Türk halkının geçirdiği değişimlerden birinin de kimlik tanımında görüldüğünü belirledi. Vatandaşların yüzde 44,5'i kendisini öncelikle Müslüman olarak tanımladığını ifade etti. Bu oran 1999 yılında yapılan araştırmada yüzde 35,7 olarak ortaya çıkmıştı.

Raporun ilginç sonuçlarından biri de başörtüsü takan kadınların sayısındaki değişimle ilgili oldu. Ankete katılanların yaklaşık yüzde 65'i son 10 yılda başını örten kadınların sayısında artış olduğunu belirtti. Fakat 1999 yılında yapılan araştırmada başörtülü sayısının arttığını söyleyenlerin oranı yaklaşık yüzde 74'tü. Bu sonuçlar sanılanın aksine başörtülü sayısının azaldığını ortaya koydu. Ankete katılan vatandaşların yüzde 38,2'si en önemli sorunu işsizlik olarak gösterirken, yüzde 12,1'i enflasyonu, 11,1'i de terörü en büyük tehlike olarak gösterdi.

Rapor, AK Parti iktidarı döneminde değişim olup olmadığını da sorguladı. Ankete katılanların yüzde 60'ı dindar kişilerin, yüzde 55'i de laik kesimin devlet kurumlarında karşı karşıya kaldıkları tavırda olumlu değişim olduğu yönünde görüş bildirdi. AK Parti iktidarında ekonominin olumlu yönde değiştiğini belirtenlerin oranı da yüzde 67 olarak ortaya çıktı.

Laiklik, köktendincilik, türban gibi konularla ilgili sorular yöneltilen araştırma ilginç sonuçlar ortaya çıkardı. Araştırmanın sonuçlarını değerlendiren TESEV başkanı Can Paker, Türkiye'de irtica tehlikesinin olmadığını söyledi. Paker, araştırmaya göre 'Türkiye'nin yaklaşık üçte ikisinin İslamcı, üçte birinin de laikçi' olduğunu belirterek, "Fakat önemli olan bu kesimlerin pek çok konuda beraber yaşayabildiğidir." dedi.

Zaman, 22/11/2006

BİR AKADEMİSYENE SON LİNÇ GİRİŞİMİ

Ülkede linç girişimlerinin bayağı bir 'prosedür'ü oluştu, şu birkaç yıl içinde: ilkin bir medya organı, 'ulusal kutsallıklar dünyamız'a yapılan bir saldırıyı tespit ediyor ve bununla ilgili bağırtkan, çığırtkan bir yayın başlatıyor. Haber en kısa zamanda başka medya kanallarına sığıyor ve bütün taretler, toplar tüfekler kutsallığa küfreden o vatan hainine dönüyor, bir yaylım ateşi başlıyor. Olayın niteliğine göre, bunu ya kalabalıkların sokağa fırlayıp linç edecek adam aramaya başlaması ya da bir otoritenin sahneye çıkıp suçluyu cezalandırması izliyor.

İlk günleri itibariyle Atilla Yayla olayı ana çizgileriyle bu seyri izledi.

Atilla Yayla, konuşmasında "Kemalizm'in sürekli söylendiği gibi bir medenileşme projesi olmadığını, medeniyetin birçok temel değer ve kurumlarının bu dönemde [Kemalizm'in tam egemen olduğu 1925-45 arası dönemde] bulunmadığını" söylemişti. Ayrıca Medya, Yayla'nın Atatürk'e "bu adam" diyerek hakaret ettiği iddiasında bulunmuştu. Aradan henüz 10 gün geçmişti ki fiyasko patladı: Atatürk hakkında "bu adam" diyerek hakaret ettiği gerekçesiyle üniversitedeki görevine son verilen Yayla'nın söz konusu panelde yaptığı konuşmanın kaset çözümlemesi yapılmıştı ve Yayla'nın

İzmir'in Yeni Asır gazetesi bu hain ("!" Bi) adamın Atatürk'e -tabii haince- saldırdığını tespit etti (!) ve kampanya başladı. Konuşmanın değil, bağırmanın egemen olduğu ortam böylece kuruldu. Ne söylenmiş, nasıl söylenmiş, önemli olmaktan çıktı. Derken, bu durum sokağa adam indirmeye uygun olmadığı için sahneye otorite çıktı ve Atilla Yayla'nın çalıştığı Gazi Üniversitesi'nde ders vermesi o üniversitenin rektörü tarafından durduruldu.

Radikal, 25.11.2006

ağzından böyle bir ifade çıkmamıştı. Ve akıllara takılan soru şu, şimdilerde: "Bu adam (Prof. Dr. Atilla Yayla) neden görevinden alınmıştı?" "Bin Dokuz Yüz Seksen Dört" yazarının kulakları çınlıyor mudur acaba... (Malum, yazar George ORWELL kitapta, iktidar-medya cenderesinde ezilen insanın hikâyesini anlatır. İktidar ve medyanın, yaslandığı ideolojiyi savunmak adına her yer de "hain" arayan ve bu arada birey ve insanı paçavra gibi kullanan tavrını resmeder.)

SADDAM'IN İDAMININ ARDINDAN

Darağacının gölgesinde kahramana
dönüşen diktatör

Ya da Ortadoğu satrancında son strateji
kurbanı: Saddam

↓ Kendilerini İshak'a dayandıran, ama İshak'la zerre kadar alakaları kalmamış milletlerin, İsmailoğullarına karşı hıncı bitmiyor. Bu hınç ve bu kinden türeyen gerilimler dünyayı fesada boğuyor.

Müslümanlar kendilerini münhasıran İsmailoğulları saymazlar. Müslümanlar kendi soykütüklerini, aralarında hiç bir ayırım yapmaksızın bütün peygamberlere dayandırırılar. Ancak Hz. Muhammed'in Hz. İsmail'in soyundan geliyor olması, özünde ırkçılık olan bir gelenek açısından çok önemseniyor. Onlar bir peygamber olan İshak'ın soyundan gelmiş olmayı bu dünyada diğer insanlar üzerinde bir üstünlük taslayabilmek için yeterli bir sebep olarak görüyorlar. Özellikle bir siyahî kadının çocuklarının insanlık için seçilmiş olması bir dizi komplekslerini harekete geçiriyor.

.....

Saddam'ın idamınının, apar topar kurban bayramına denk getirilmesi koalisyon güçlerinin İslam dünyasıyla iyi geçinmek için

hiç bir iyi niyet taşımadıklarını gösterdi. Saddam İslam'ı az buçuk bilen hiçbir Müslüman nezdinde ne İslam'ı ne de Müslümanları temsil edebilecek biri değildi. Üstelik suçlarının hepsini de her şeyden önce Müslümanlara karşı işlemişti ve bundan dolayı tabii ki yargılanması gerekiyordu. Ancak "temsil" zannedildiğinden çok karmaşık bir süreçtir. Çok farklı bağlamlarda hiç ummadığınız bir nesne, bir kişi, bir olay tarafından temsil ediliverirsiniz. Süreçler, bağlamlar çoğu kez nesnelere veya kişilere kendi anlamlarını kendiliğinden verirler...

.....

Saddam'ın yargılanması gereken bir dizi dava vardı ve idamı hak etse bile belki de hak edeceği en son konu Şiilere yönelik 25 yıl önce gerçekleştirmiş olduğu suçlardı. Üstelik idama konu olan suçu, İran'la olan ve ABD tarafından bütün aşamalarda desteklenen savaş esnasında işlemişti. Saddam'ın diğer suçlamalarla ilgili yargılama süreci devam ederken bu davadan idam edilmesi, 8 yıllık savaşa onu açıkça azmettiren ABD'nin kendini bu suçtan sıyırmayı hedefleyen bir jestti.

Prof Dr. Yasin Aktay, Yeni ŞAFAK, 06.01.2007

↓ Küresel köy, internet sayesinde devrik Irak lideri Saddam Hüseyin'in infaz görüntülerini izledi. Görüntüleri izlerken, Milan Kundera'nın 'Ölümsüzlük' adlı romanının kahramanı Agnes'in şu yorumunu hatırlamamak mümkün değil: "Bireycilik komadayken kamera seni filme alıyorsa bireycilik nerede?" Enformasyon toplumu, internet çağı derken, idamın adeta bir 'gösteri'ye dönüştüğünü ve 'kamera hakkı'nın 'ölme hakkı'na galip geldiğini gördük....

....

Saddam'ın zalim bir diktatör olduğunu inkâr etmek saçma olur ancak global medya şu soruları sormaktan kaçındı: Saddam 'canavarı'nı kimler yarattı? Kimler Saddam'ı Irak'ın meşru lideri olarak tanıdı? İdam Şiiler ve Suniler arasındaki şiddeti daha çok körükler mi? Saddam neden 30 Aralık günü, bayram arifesinde idam edildi? Bir savaş suçlusunun idam edilmesi savaş suçlularını koruyan uluslararası yasaları ihlal etmiyor mu?.. Gazetecilikte temel olan 5N1K kuralı'nın 'Nedeni' kasıtlı olarak kurcalanmadı. Devletin körüklediği, pompaladığı şiddet adeta eğlence bir hal aldı.

Bu arada Irak'taki ABD ordusunun sözcüsü William Caldwell'in infaz görüntüleri için "Irak, egemen bir ülke. Biz farklı şekilde yapardık. Ancak bu yetki bize ait değil. Bu, Irak hükümetinin kararı" diye medyaya açıklamada bulunması, 'Acaba, ABD yönetimi ne zamandır Irak'ı egemen bir ülke olarak kabul etmekte' sorusunu akla getiriyor.... Bir başka ironi ise, infaz görüntülerinden rahatsızlık duyan Amerikan yönetiminin, Irak hükümetine, önümüzdeki hafta idam edilecek iki Iraklıya daha "ihtimamlı" bir idam şölenu hazırlamalarını buyurmaları oldu.

Prof. Dr. Yasemin İnceoğlu, Radikal,
09.01.2007

 Saddam Hüseyin'in sonunu irkilme, öfke ve şaşkınlıkla izledim...

....

O ortaçağ intikam kurban merasimi irkilmemin nedeni. İdam filminin gösterilmesine neden tepki duyuluyor, anlayamıyorum. Video olan biteni gösteriyor. Gösterilmemesi olayı değiştirmez ki! Olayın kendisine değil de gösterilmesine tepki ikiyüzlülük gibi. Yoksa olanı bilmemeyi,

bilmiyormuşuz gibi davranmayı, görmemiş gibi yaşamımızı sürdürmeyi mi istiyorduk görüntülerin su yüzüne çıkmamasını sağlayarak? Huzurumuz kaçmayacaktı kuşkusuz görmeseydik prosedürü. Gizli kalsaydı ölüm sahneleri iştahımız kaçmazdı, uykumuz bozulmazdı, vahşetten sıkılmaz ve diktatörün sonunu kısmen izlediğimiz bir filmin sonu gibi düşünürdük. İnsanlığımızdan utanmazdık. Oysa ipe çekme sahnelerinin en mülayimini, en sakinini, en heyecansızını seyrettik. Genelde olan ise çok daha korkunçtur: haykırışlar, titremeler, bayılmalar, yakarmalar, ağlamalar; insan haysiyetinin sonu insanın sonundan önce gelir. Bu kez en azından bu olmadı.

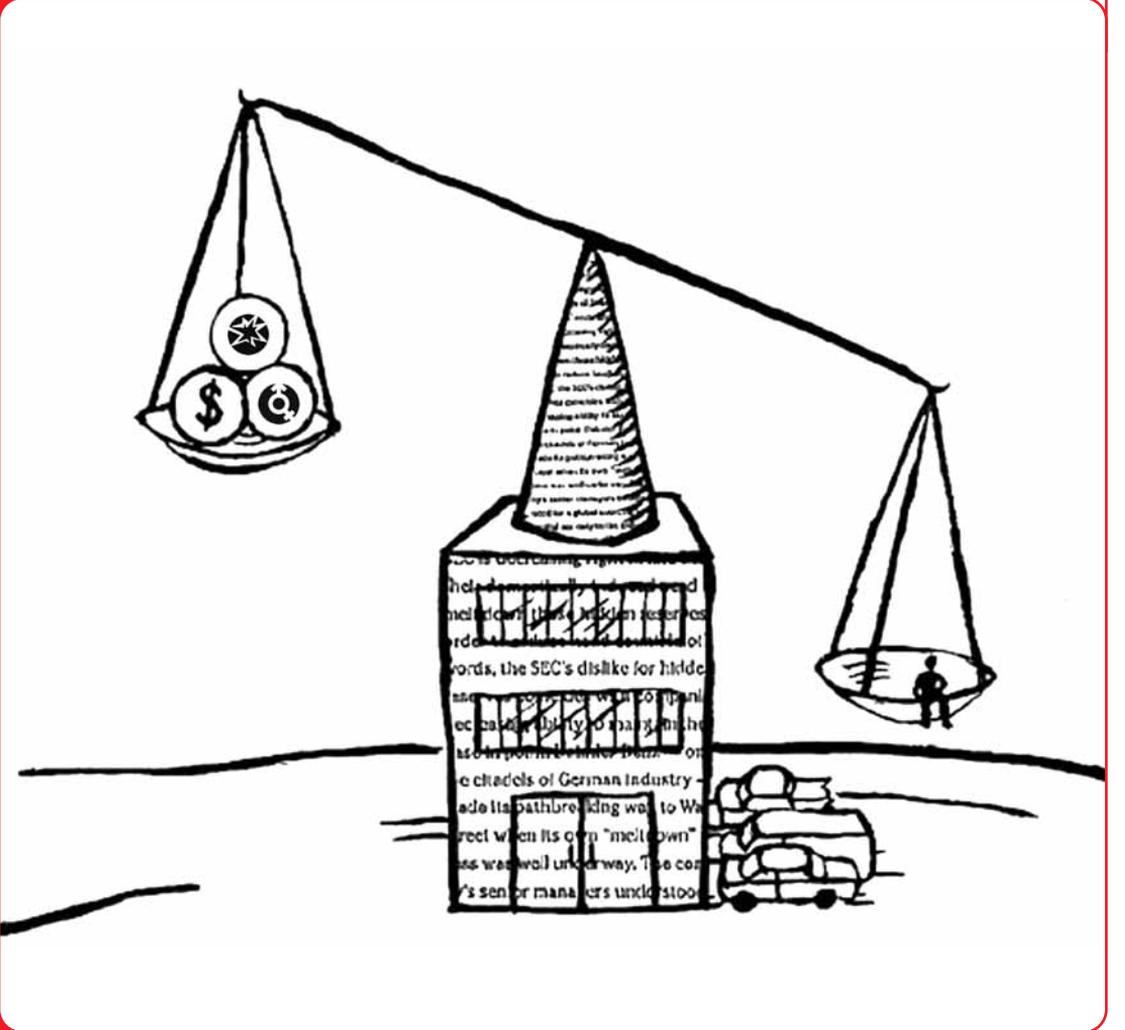
.....

Saddam Hüseyin'in sonu ne sıkıntının sonu ne de sıkıntının sonunun başlangıcıdır; hatta bir iyileşmenin başlangıcı bile değil. İdam Irak halkının mutluluğuyla değil mutsuzluğuyla ilişkili. Susturulmak için asıldı herhalde Saddam Hüseyin ve olay bu açıdan da olumsuz: tarihî geçmişi ve kendi yorumunu diktatörün ağzından hiç duyamayacağız. Bush'tan hasımlarına, bu idama sevinenler ya da 'uygun' görenler (sevinmenin kibarcasıdır bu, yani 'politically correct' sözdür 'uygun' görmek) Irak halkını hiç düşünmediler. Halkın değil kendi dar çıkarlarını düşündüler ve bu yönde ince hesaplar yaptılar. Bu davranışları herhalde meşrudur, anlaşılırdır, hatta belki de normaldir. Hoş olmayan yanı riya içerdiğiidir. Bu çıkar gözetmesi açıkça söylenebilirdi; oysa hak, demokrasi, özgürlük, adalet, istikrar gibi sözlerle sürdürülen rezalet hem Irak halkıyla hem de dünya halklarıyla üstelik alay etmek gibi bir şey.

Prof. Dr. Herkül Millas,
Zaman, 09/01/2007

HAYAT ÜZERİNE BİR ÜÇLEME

Herkesin herkese karşı olduğu bir dünyada yaşıyoruz. “Öteki”ne karşı “ben” (ego versus autre) ilkesi ile dile getirilen bu gerçeklik, kimliğimizi, biraz da kimlere karşı olduğumuzla bilinir hale getirmektedir. Kimlik, insanın kendisini nasıl algıladığı, kimle özdeşleştirdiğidir. Resmi tezler ve ideolojiler “Biz kimiz” sorusunu cevaplamaya elverişli değildirler. Kimlik, kişilerin ve grupların “Kimsiniz, kimlersiniz?” sorusuna verdikleri cevaptır. “Ulus-Devlet İdeolojisi” dinî, etnik ve tarihi köken farklarını dikkate almadan bir ülke vatandaşlarını tek bir kimlik çatısı altında toplamaya zorlamış, böylece tarihi-kültürel kimlikle, resmi-ulusal kimlikler arasında çatışmalar meydana gelmiştir. “Kimlik Bunalımı” adı verilen bu çatışma nedeniyle kişiler, içeride ve dışarıda kendilerini tanımlamak için “öteki” olmasa da onu kendi elleriyle oluşturmaya çalışırlar.

“Biz” ve “Ötekiler” ayrımı yalnızca iki insan grubunu değil, tümüyle farklı iki tutum arasındaki duygusal bağlanma ve zıtlasma, güven ve kuşku, işbirliği ve çekişme arasındaki ayrımı temsil eder. “Öteki” yoksa bile, kendi sınırlarını çizmek, sadakati ve işbirliğini temin etmek için icat edilir. İçerinin değerini gerçek anlamda vermek için bir dışarı olmalıdır. Ötekilere karşı olan bu kuşku ve saldırganlık önyargıyı beraberinde getirir. Önyargı, ötekinde olabilecek herhangi bir erdemini doğrudan reddi anlamına gelir.

Biz ve ötekiler ayrımı, insanları hizaya sokan güçlü bir iktidardan yanadır. Avrupa’da ortaya çıkan zenefobi (yabancı düşmanlığı) taraftarlarının iktidara daha çok yaklaşması bunun bir göstergesidir. Devletler, vatandaşları arasında dayanışmanın kurulabilmesi için ötekiler üzerinden düşmanlığı “vazeden” bir politika yürütmeyi tercih eder hale gelmişlerdir.

Amerikalı Antropolog Gregory Bateson,

Ali CAN

BİZ VE ÖTEKİLER

Kardeşime karşı Ben

Yeğenimize karşı kardeşim ve Ben

Yabancıya karşı yeğenimiz, kardeşim ve Ben

(Arap Atasözü)

düşman tutumların âdeta düşman davranışı teşvik ederek, “kendi gerekçesini sağlamak” şeklinde ilerleyen “etki-tepki” zincirine schismogenesis adını takmıştır. Bateson iki tür Schismogenesis’ten söz eder. Simetrik schismogenesis durumunda, tarafların her biri, karşısında gördüğü güç belirtisine tepki gösterir. “Caydırma inanılır olmalıdır” “saldırganın saldırının sökmediği gösterilmelidir” sloganları üzerinden yürütülen bir strateji söz konusudur. Tamamlayıcı schismogenesis adı verilen durumda ise, bir taraf karşı tarafın artan gücünün tezahürleri ile karşılaştığında direnişini zayıflatırken, karşı taraf berikinin zayıflık işareti göstermesiyle kararlılığını artırır. Her iki durumda da ilişkinin kopması muhtemeldir. Karşılıklılık ilkesinde ise öteki tarafın hizmetlerine bağımlılık, tarafların her birinin verdikleri karşısında aşırı ödüller talep etmesini engeller. Bugün dünyada birbirini neredeyse boğazlayacak devletler ve gruplar arasında karşılıklılık, zorla da olsa etkileşimin çerçevesini oluşturmaktadır.

Yeni kurulan Cumhuriyeti temellendirirken, Osmanlı Devlet’inin çöküşünü gericilikle, padişahların çocuk, hasta ve deli olması ile açıklayan dünya görüşü, toplumun kendi tarihine yabancılaşması açısından kendi içimizde bir “biz” ve “ötekiler” ayrımıdır. 1960’ların Köy Enstitülerinden yetişen gençleri ile muhafazakâr çevrelerde yetişen gençler arasındaki 1980’lere kadar tırmanan sağ-sol vuruşmaları, yeni dönem kimlik arayışımızda kilometre taşlarından olmuştur.

Türkiye ve Yunanistan’ın birbirleri için öteki olma özelliğini yıllarca korumaları, Türkiye’nin uluslararası siyasi arenada ne zaman siyasi bir olumsuzlukla karşılaşsa bunu Yunanistan’dan, Yunanistan’ın da Türkiye’den bilmesi tarihsel süreçten kaynaklanan ötekiliğin tipik bir göstergesidir. Avrupa Birliği müzakere sürecinde Türkiye karşıtlarının, Rum lobisinden başlayıp Ermeni

diasporasına kadar, heybede ne varsa döküvermeleri, kendilerini nasıl tanımladıkları ve bizi nasıl gördüklerine en iyi örnektir. Amerikan toplumunu biçimleyen beyaz Anglosakson Protestan kültürün, gerekli gördüğünde, diğer bütün yapıları karşısına alabilmesi, “dünyayı özgürleştirme(!)” adına ne samimiyetsiz bir çaba içinde olduklarını gözler önüne sermektedir.

Geçtiğimiz aylarda Papa’nın İslam ve Peygamberimiz ile ilgili gerçek ve akıl dışı söylemleri, “biz” ve “ötekiler” ayrımını minimize etmeye çalışan dinler arası diyalog tezlerinin kaygan zeminini de tekrar gün yüzüne çıkarmıştır. Bugün Avrupa Birliği’nin, sadece ekonomik bir birliktelik olmadığı, Hıristiyan bir kültür tabanına oturduğundan bahsedilmesi ve en ateşli Avrupa Birlikçilerinin bile sıkıştıklarında medeniyetler çatışmasından söz etmeleri, ortak değerleri paylaşan bir topluluğun oluşumunun önündeki en büyük engellerdir. Kaçınılmaz olan bu taraflaşmanın kendi kökümüzden bir filizlenmeye sebep olması en büyük dileğimiz olur.

Eyüp TAŞÖZ

ŞİDDET AĞI

Şiddetin tam bir tanımını yapmak çok kolay değil. Ama şiddetin içeriğini bazı açılardan görmeyi denemekle, ülkemizdeki çocuk ve gençlerin şiddet içeren faaliyetlerindeki artışı az da olsa anlayabileceğimizi düşünmekteyiz. Aşağıdaki içerik bu anlayışla oluşturulmuştur.

Şiddet, geniş açıdan saldırganlıkla bağlantılı bir davranış biçimidir. Bu anlamda şiddet, bir nesne ya da kişiye doğru yönlendirilmiş, yönlendirildiği kişinin istemediği ve o kişiyi tahrik edici, yıpratıcı bir eylemi, kimi zaman da eylemden kaçınmayı veya eylemsizliği, öfke kontrolünü becerememeyi ve öfke patlamaları yaşamayı, içerir.

Bu bağlamda fiziksel anlamdaki her türlü saldırı, yapılacak bir şiddet tanımının unsurları arasında yer alırken, fiziksel olmayan kimi sözlü davranışlar da bu tanım kapsamına girer. Şiddet içerikli davranışlar arasında öfke patlamaları, vurmak, tekmelemek, itmek, yaralamak, kavga etmek, başkaları ile ilgili tehditler savurmak ya da yaralamaya çalışmak, hayvanlara yönelik acımasız davranışlar, yangın çıkarmaya teşebbüs etmek ve eşyalara bilerek zarar vermek sayılabilir.

Şiddet bilerek başkalarını baskılama özelliğini gösterdiği 'zorbalığı' da içermiş olmaktadır

Peki, şiddet gençler arasında neden revaçta, özellikle de son zamanlarda? Bu konuda genel bir çerçeve sunmak üzere, öncelikle,

genç erkek ve kızların, bu dönemlerde bir kimlik arayışına girdikleri, bu süreçte toplumsal rol modellerine baktıkları, toplumun nelere değer verdiğine, toplum hayatında nelerin önem taşıdığına dikkat ettikleri, çocukluklarından itibaren toplumdan etkilendikleri ve bu doğrultuda davranış kalıpları edindikleri söylenebilir.. Yani yaşanan toplumsal hayat ve değişim genç nesil arasındaki yaygın tutum ve alışkanlıkların en önemli belirleyicisidir.

Bu manada, toplumumuzda değerler değişmiştir ve değişmektedir;

- Daha önceki dönemlerin 'çalışkan, üretken, yararlı insan' modeli yerini 'güçlü, kendini kabul ettiren, daha üstün olan insan' modeline bırakmıştır.

- Güçlü olmak, kendini kabul ettirmek, daha üstün olmak ise günümüzde 'güçlü erkek' ve 'popüler güzel kadın' imgeleriyle sunulmaktadır çoğunlukla.

Gençler de bu anlayışı uygulamak için çabalamakta; böyle bir anlayışı kazandıklarını ispat edecek davranışlara yönelmektedirler.

Toplumlarda 'güçlü erkek' imajı, yetki/statü, para ve silah unsurlarıyla çizilebilmektedir. Genç nesil, bu dönemde henüz yetkiye ulaşamadığından, geriye para gücü ve silah gücü kalmaktadır. Ailesinin parasını kullanabilen genç, hızlı süreceği arabalar almakta, bunlarla yarışarak gücünü kanıtlamaya çalışmaktadır. (Ailesinin parasını kullanabilen; aile maddiyatını şiddete dönüştürebilen bir anlayış vardır. Ailelerin müsamaha anlayışı, gençte bu türden şiddet üretebilecek yanlış eğilim ve eğitime sebep olabilmektedir). Bu doğrultuda gençlerin araba yarışları bir tür güç ve şiddet gösterisine dönüşür. Bu denli parası olmayanlar da sustalı bıçaklarla gücünü kanıtlamaya çalışmaktadır.

Genç kızların 'popüler güzel kadın' olma özelemleri de, zayıflayarak, değişik süslemelerle (dövme, piercing vb.), farklı saç renkleriyle ortaya çıkmakta, bu şekilde onlar da kendi farklılıklarını/üstünlüklerini kanıtlama peşinde çaba harcamaktadır. Konumuz için çizdiğimiz yol haritası doğrultusunda, bu hususa daha fazla girmeyeceğiz.

Gençlerin rol modelleri, erkekler için, 'güçlü/maço erkek tip ve figürleri'dir. Toplumun 'güçlü erkekleri' de, ünlüler, zenginler, televizyonlarda görünenler, havaya silah sıkanlar, kısa ve hızlı yoldan para kazananlar olarak görününce, toplumdaki "şiddet şöleni"ne şaşılacak bir taraf kalmamaktadır.

Öte yandan toplumda şiddet ve saldırganlığın artmasında, medyanın oldukça önemli bir yer tuttuğu görülmektedir.

TV.'de gösterilen filmlerde 'şiddet'in hayli yaygın bir gösterime sahip olduğu, sıradan bir gerçeklik teşkil ediyor şimdilerde. Bu yargıya 2004' te yapılmış bir araştırmanın verilerinden yararlanarak rahatlıkla ulaşılabilir. (Ü. Ayrancı vd., "Televizyonda çocukların en çok seyrettikleri saatlerde gösterilen filmlerdeki şiddet düzeyi", Anadolu Psikiyatri Dergisi, 2004, 5 [3], 133-140):

"...07.02.2004-14.02.2004 tarihleri arasında, 5 farklı özel TV kanalında (Kanal D, ATV, Show TV, TGRT, Star TV), hafta içi 16.00-21.30, hafta sonu 09.00-21.30 saatleri arasında, rasgele seçilip seyredilen filmlerin ortalama süresi 5600 saniye ve şiddet oranı %33,1 (1851,3 sn) olarak bulunmuştur.. En yüksek oranda

- "Fiziksel şiddet" bulunmuş olup toplam sürenin %13,8'ini, toplam şiddet süresinin de %41,7'sini oluşturmuştur.

- Fiziksel şiddet türleri arasında "yaralama" eyleminin en yüksek oranı teşkil ettiği saptanmış (311,7 sn),

- Bunu "vurma" eylemi (259,6 sn) izlemiştir.

- Ruhsal şiddet ögesi olan "endişe" hali 3,5 dakika (205,7 sn) ile en yüksek oranı oluştururken,

- Bunu 2,8 dakika (167,78 sn) ile "korkutma" izlemiştir.

- Sözel şiddet öğelerinden "azarlama"nın ise 5,6 dk (338.2sn) ile, bu şiddet kategorisi içerisinde, en yüksek oranı tuttuğu görülmüştür.

TV'nin en büyük tüketici kitlesi çocuklardır. Günümüzde çocuklar, günlük yaşamları içerisinde çok uzun süre TV'ye bağlı kalmaktadırlar. Onlar, en iyimser olasılıkla 3-4 yaşından başlayarak 12-13 yaşına kadar, günde ortalama en az 1-2 saat, TV izlemektedirler. TV'ler en yıkıcı etkisini, etkiye en fazla açık durumdaki çocuklar ve gençler üzerinde göstermekte; onların davranışlarına, sözlerine ve oyunlarına yansımaktadır.

Araştırmaların ortaya koyduğu bir başka gerçek, çocukların TV'de, yalnız çocuk izleyici kitlesi dikkate alınarak hazırlanmış çocuk programlarını değil, yetişkinlere yönelik programları da izledikleridir. Özellikle yetişkinlere yönelik programları izlemelerinin çocuklar için olumsuz etkilerinin olduğu aşikârdır. Bu etkilerin en önemlileri, şiddet ve olumsuz davranışlar (küfürlü dil kullanımı, alkol ve uyuşturucu kullanımı) içeren programlara bağlı olarak ortaya çıkmaktadır.

Öte yandan, başta şiddet içeren programlar olmak üzere, çok fazla televizyon programı izleyen çocukların ileri yaşlarda dikkat eksikliği ortaya çıkmakta; zihinsel, duygusal ve davranışsal süreçlerinde olumsuz

değişikliklere neden olmakta ve sonuçta sosyal olaylara karşı duyarsızlık başlamaktadır. TV’de şiddetin, yalnız çocuklar için söz konusu olmayan bir başka önemli etkisi de, şiddet içeren programların genel olarak yoğun bir biçimde yayınlanmasıyla, “dünyanın güvensiz bir yer olduğu”na ilişkin bir “genel kabul ve bilinç” yaratmasıdır. Sürekli şiddet programları izleyen çocukların, şiddete karşı duyarsızlaştıkları ve ilerde saldırganlıklarının arttığı belirlenmiştir. Duyarsızlaşma ortaya çıktığında ise, moral değerlendirme sürecinde bozulmaların olacağı şüphesiz. Şiddet etraflı bir diğer etki de, çizgi filmlerde, “şiddet”in çoğunlukla bir sorun çözme aracı olarak kullanılmasıyla ilgilidir. Şiddet filmlerini izleyen çocuk, “kötüleri cezalandırmak” adına da olsa şiddetin “işe yaradığı” iletisini almakta ve “gözlemsel öğrenme” aracılığıyla şiddet davranışını benimsemektedir.

Aile, çevre ve medyanın şiddeti besleyen en önemli etkenler olduğu bilinmektedir. Medya şiddeti ile sürekli iç içe olan çocuklarda antisosyal davranışların geliştiği de bir vakiydir. Bu davranışlar, oyuncaklara karşı şiddet gösterme gibi önemsiz davranışlardan, karşılaşılan problemlerin çözümünde şiddeti çözüm olarak görme, artmış düşmanlık duyguları, şiddet kurbanlarına karşı daha az sempati gibi ciddi davranışlara kadar değişmektedir. TV, çocukları ve gençleri her gün binlerce şiddet görüntüsünün edilgen alıcısı haline getirmektedir. Çocuk bu görüntüleri ekran karşısında bir ışık ve ses gösterisi ile monolog halinde izliyor olsa bile, izlediği görüntüler beynine işlemektedir. Ve sonuçta sağlıklı bir insan olabilmesi için gerek duyduğu doğal duygusal gelişimden engellenmekte ve kendi gelişim sürecindeki düş gücünün önüne set çekilmektedir.

Tabii çözüm olarak, TV’den tamamen kopmaya ve koparmaya çalışmak yerine, şiddet içeren programlardan uzak kalabilmenin yolları aranmalıdır.

Şiddet, psikolojik, sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik boyutları ile kitle iletişim araçlarında ve özellikle TV’de yer alırken, bireysel/toplumsal, yasal/yasal olmayan ya da fiziksel/sözel/ruhsal yönlerden toplumsal yaşama yansımakta ve toplumsal yaşamı etkilemektedir.

Son olarak gencin veya çocuğun şiddet davranışı sergileme riskini arttıran bazı çevresel veya kişisel özellikler sayılabilir:

- Evde ve/ya okulda, sosyal olarak, aşırı içine kapanıklık,
- Yoğun bir izolasyon içinde olmak,
- Şiddete maruz kalmak,
- Başkaları tarafından çabucak kızdırılabilir olmak, dolayısıyla öfke kontrolünü becerememek ve sık öfke patlamaları yaşamak,
- Aşırı alınganlık ve kırılabilirlik,
- Kendine rahat verilmediği duygusunu sık yaşamak,
- Okul başarısının düşük olması,
- Geçmişinde, şiddet içeren davranışlarının bulunması,
- Bireysel farklılıklara toleransın olmaması,
- Madde kullanmak,
- Çok çabuk hayal kırıklığına uğramak ve bunları hazmedememek..

Önemli Kaynaklar

Aysel EKŞİ “Beş Kıtada Genç Sorunları”, Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi: 10(2) 2003; Erdal ATABEK, “Gençlik ve Şiddet” Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi: 12 (3) 2005.

Bu günlerde, hayatımın Sultantepe - Çamlıca tepesi çizgisinde dikkatimi çeken şey, servis araçları... İlk zamanlar, sadece iş servisleri düşündürürdü beni. Daha sabahın ilk saatlerinde yorgun, biraz asık ve uykulu simalar doldururdu bu araçları. Hemen hiç konuşmayan, bedenleri oturdukları koltuklara sabitlenmiş ama gözleri ve zihinleri başka bir yerlere çoktan takılmış, dalgınlaşmış insanlar... Kim bilir belki çocuğunu, belki eşini/sevdiğini veya annesini/babasını düşünüyordu yahut işyerinde bitirmesi gereken işleri vardı... Hatta kim bilir belki de, kendisini düşünüyordu koltuktaki bu sessiz ve dalgın insan; kendi hallerini, geçmişin girdaplı yollarında yaşadıklarını, yaşayamadıklarını, çektiklerini, kaybettiklerini, hüznelerini, anlatmak isteyip de anlatamadıklarını, yarına dair umutlu/umutsuz beklentilerini, hayallerini... Ama iyi şeyler düşünmüyordu her halde bu endişeli ve dalgın bakışlar, yoksa böyle görünmezlerdi...

Sonra okul servisleri takıldı gözlerime... Sabahın erken vakitlerinde, ellerine, omuzlarına ve boyunlarına geçirdikleri bir kaç çantayla yol kenarında veya kapı başlarında servis bekleyen minik minik çocuklar... Servis koltuklarına sessizce ve uslu uslu oturan ama böyle bir manzaraya pek de "oturmayan" sakin duruşlu küçük varlıklar... Servisteki, böyle, büyüklere mahsus o "ciddi", "durgun" ve "etrafa karşı mesafeli" duruşa razı olmayan, ama okula ulaşmak için başka bir çare de olmadığından, bu fotoğrafa gönülsüzce katılan sevimli, şirin şeyler... Tavır ve duruşlarıyla "büyümüşte küçülmüş" meşhur deyişini hatırlatan bir manzara. Bir yaşam tarzının daha çocuk yaşlarda özümsemeye başlanması belki de, görünen...

Görünüşte birbirinden kopuk ve farklı kuşaklara ait bu servis manzaraları, esas

Şükrü Mutlu KARAKOÇ

SERVİSLERİN ya da YAŞADIĞIMIZ HAYATIN GÜZERGÂHI

Geçip giden hayatımız üzerine bir deneme

- Yalan! Bu dünyada ölümden başkası yalan

Candan Erçetin

- İyi ama neden herkes, kalbine duyurmamak için uğraşüyor bu şarkıyı, ya da sesli söylemek neye yarar.

İçimdeki çocuk

itibariyle, insanın çocukluktan başlayıp, anaokulu yollarından, yetişkinliğe, iş yollarına ve oradan da emekliliğe uzanan bir hayat serüvenini ifade ediyor sanki... Evet, çocukluktan başlayan bu serüvenin, sapmadan, ta ihtiyarlığa kadar devam eden güzergâhına, yani koca bir hayata, sessizce efsanevi bir şöhrete doğru koşan servis araçları mihmandarlık ediyor. Ve bu manzaralar, bu serüven, bu mihmandarlık, yaşadığımız döneme hâkim olan bir hayat tarzına, temel kabullere, öncelikli değer ve anlayışlara gönderme yapar perdenin ardından. Görünüşte, ortada sadece dört tekerlekli bir araba ve ona binen insanlar var, bu doğru... Ama dahası da var.

Şehirdeki gündelik hayatımız "ev, iş yeri, okul ve alışveriş mağazaları"ndan oluşan bir yaşam aralığında sürüyor bugün. Ve servis araçları, bu mekânlar arasında sapmaları, lüzumsuzlukları (!) hayatın içine dalışları, zaman kayıplarını ve gecikmeleri önleyen bir ara koridor oluşturuyor sürekli olarak. Dış etki ve yönelişlere, beklenmedik sapsmalara karşı, bu muhkem kaleler, yönü ve bağlantıları belli bir hayat ağı örüyor insana.. Artık vakit kaybetmiyor, yollarda gariplikler çekmiyor, aksiliklerin hışmına uğramıyor ve bulunmamız gereken mekâna tam da vaktinde ulaşıyoruz, bu evimizin, iş yerimizin, okulumuzun veya alışveriş mağazamızın kapısından bindiğimiz araçlarla... "Elveda terslikler ve yol kaygıları, yaşasın konfor ve güvenlik!.."

Gelin görün ki, masal burada bitmiyor işte.. İnsana bu kadar kolaylık sağlayan, hayatını belli bir düzen ve istikrara kavuşturan bu araçlar, sosyal hayattan, toplumsal ilişkilerden, hâsılı yaşadığı hayattan soyutluyor, etrafına karşı yabancılaştırıyor insanı. Milyonlarca insanın içinde yalnızlaştırıyor, duyarsızlaştırıyor onu adeta.. Duygularını, hayallerini, umut ve beklentilerini köreltiliyor ve sürprizsiz, yer yer

sıradan ve tek düze bir hayatın kucağına itiyor onu. Önce, geniş pencerelerinden, hayatı, insanlık hallerini, düşüşleri, çarpışları, dışarıdaki aksilikleri, sorunları, ötekinin acılarını seyretmeyi, bunlara seyirci kalmayı, yardım da istese, başkalarının işine burnunu sokmamayı öğretiyor (ya da "alıştırıyor" diyelim) yolculara bu tılsımlı araçlar. Dahası, kendi içinde kıyametler kopsa, oturduğu koltukta, sadece pencereden uzaklara, çok uzaklara dalmakla yetinmeye alıştırıyor sakinlerini. Bir zaman sonra insan, hayatla arasında bu tılsımlı aracın kalın (!) pencereleri bulunmasa da, örneğin sokakta yürürken yahut evinde otururken, serviste öğrendiği alışkanlıklarına sadakatini koruyor. Bulaşmıyor (!) kimsenin işine... İçindeki çığıllıklara ve yangınlara da kulak asmıyor artık.. Makul ve medeni olayım derken katılaşmaya başlıyor kalbi..

Sözün özü, uzun vadede, zihinlerimizin, anlayışlarımızın ve sosyal ilişkilerimizin belli bir yönde şekillenmesine aracılık eden bir tarafı var, bu büyümlü araçların. Çünkü yükselen bir hayat tarzının hem önemli bir sembolü, hem de belirleyici, denetleyici ve dönüştürücü gücü onlar.. Hemen her gün bindiğimiz bu araçların yönü, bizim düşünme biçimimizi, alışkanlıklarımızı ve hayata, insanlara bakışımızı "belirler", biraz hafifleterek söylersek "derinden etkiler". "Yeni zamanlara" hâkim olan değerleri kodlar zihinlerimize. Rotası "iş, para, kariyer ve başarıya" dönük olan bu "büyümlü kutu", yol üzerinde önümüze çıkan hayata dair her ne varsa, hepsini önemsizleştirir. Zira yolumuzu kesen bu engellere (!) ayıracak vaktimiz yoktur (lütfen bizi meşgul etmeyin, olmaz mı?); önemli olan şeyler, rotanın ucunda bizi çağırılmaktadır. Tıpkı bir gök kuşağı gibi!. Fakat sorun şu ki, servisimiz hızlanıyor, daha hızlı gidiyor ama biz bir türlü yetişemiyoruz şu elimizi uzatsak yetişeceğimiz (!) rotadaki hedeflere.

Biz bu yola baş koymuş giderken, daha önce adını çok duyduğumuz ama kendisini hiç görmediğimiz ve bir kere gördükten sonra, daha da görmeyeceğimiz garip bir varlık çıkıyor önümüze. Çoğu zaman da, hiç hesapta yokken... Elinde, güzergâh değişikliğini, daha kısası, hayat değişikliğini gösteren bir mesajla duruyor öylece. Mesajda şöyle yazıyor: "Efendim! Acilen ahirette bekleniyorsunuz; buyurun gidelim." Tabi "olmaz" diyemiyoruz; biz servisteyken vakit gelmiş çünkü.. O Yüce Kudret bizi bekliyor...Vesselam..

Sabahın erken saatlerinde, yanında eşofmanlı babası ve elinde çantasıyla uslu ve durgun bir şekilde "anaokulu servisini" beklerken, yoldan geçen "baba dostu" takılıyor küçük Ahmet'e: "Ne o Ahmet! İşe mi çıkıyorsun, bu gün ben bırakayım istersen seni"... Güzel bir espri yaptığını düşünerek gülüyor adam... ve yeni bir serüven başlıyor hayatta, gidenlere aldırmadan.. Zira hayat DEVAM EDİYOR.. Düzeltiyorum! "oyun devam ediyor"; mızıkçılık yok, gidenlere, kaybedilenlere bakmadan oynayacaksın. "Peki, oynamazsam?.." O zaman ya "hasta" ya da "deli" sıfatıyla, behemehal yine devam edersin oyuna; bir figüran olarak.. Her halükarda istemiyorsun demi oynamayı; ama hayat bu, oynayacaksın, bineceksin o servis aracına, için kan ağlasa da... Yoksa az sonra servis kaçacak... Hadi geç kalma... Hayırlı yolculuklar..

Servis araçlarını fazla mı abarttım yoksa... Kim bilir... Fakat vakia şu ki, yaşanan dönem, kendi değerlerini ve iktidarını sembollerle sosyalleştirir ve yaygınlaştırır çoğu zaman... Bazen servis araçları, özel otomobiller, bazen televizyon, sinema, bazen camlı gökdelenler, bazen de pırıltılı ışıklar olur bu aziz tebliğciler... Ama tek başına "söz" değil artık... Evet, tebliğ için "önce söz vardı" belki ama şimdilerde o söz, kültürel yardımcılara muhtaç. Tahtı sallanıyor zira...

MEKÂN, TARİH ve DÜŞÜNCE

J.C. Bantley'in gravürü, OBA koleksiyonu

Dr. Recep ÖZDİREK

ZAMAN TÜNELİNDE MEKÂNLARIN SEYRİ

İslami kaynaklardaki yer isimleriyle ilgili bilgilerin güncellenmesi meselesi

Genel bir bakışla tarih ilmi, olayları yer ve zaman bildirerek nakleden ilim dalı olarak tanımlanabilir. Bir olayın yerinin ve zamanın bildirilmesi pek çok açıdan özel bir önem taşır. Olaylar arasındaki bağlantıları tespit etmek, fikirler arasındaki etkileşimi ortaya koymak, ilim ve fikirlerin seyrini takip etmek bu şekilde mümkündür.

İslam tarihçilerinin, coğrafya ve bibliyografya âlimlerinin, eserlerinde olayları ele alırken yer ve tarih belirtmeye özel bir önem verdikleri görülür. Onların bu titizlikleri sayesinde ki, bizler geçmişteki yaşantılar ve olaylar hakkında daha etraflı ve kesin bir çerçeveye bilgi sahibi olabiliyoruz.

Bununla birlikte günümüzde yapılan ilmi çalışmalarda, tarihî bir olayın nerede meydana geldiği anlatılırken veya bir şahsın doğduğu, yaşadığı yahut vefat ettiği yer hakkında malumat verilirken, zikredilen mekân isimleri ve coğrafi konumlar, o şahsın yaşadığı ya da eserin yazıldığı dönemdeki şekliyle verilmektedir. Başka bir ifadeyle, bir yerle ilgili tarihi bilgiler, bu mekân hakkında bilgi veren eserlerin yazıldığı tarihe “hâkim kavram dünyası”yla nakledilmektedir bu

güne. Bu yerin, günümüzde hangi ülke sınırları içinde bulunduğu veya bu mekânın tam olarak nerede yer aldığı genelde belirtilmemektedir. Bu bilgilerin güncellenmesi meselesi genellikle pek gündeme gelmemektedir.

Yüksek Lisans, Doktora ve sonraki çalışmalarımızda, klasik eserlerde geçen mekân isimlerinin günümüzde nerede olduğunu tespit etmek için güncel haritalardan istifade edilmesinin gerekliliğini gördük, kendi adımıza. Tabii ilim dünyasında harita kullanımı meselesi ayrı bir çalışma konusu şüphesiz. Biz bu makalemizde tarihî eserlerde zikri geçen mekân isimleriyle ilgili dikkat edilmesi gereken hususları, birkaç başlık altında ele almaya çalışacağız. Çalışmanın tamamen teorik kalmaması için de birkaç misalle bunu teyit etmeye yöneleceğiz.

Tarihi kaynaklarda zikri geçen mekânlar etrafında verilen/verilecek bilgilerle ilgili şunlara dikkat edilmesi gerekir:

1- Şehrin/yerin günümüzde hangi ülke sınırları içerisinde bulunduğu belirtilmesi. Tarihte farklı isimlerle anılan mekânların, günümüzde artık muhtelif devlet sınırları içinde yer aldığı, farklı coğrafi konumlara sahip olduğu bilinen bir gerçek. Dolayısıyla, söz konusu tarihi mekânlara, bugünün harita ve coğrafi konumları etrafında, ülke sınırlarına göre işarette bulunmak, söz konusu mekânların zihin haritamızda belli bir yere oturmasına imkân tanıyacaktır.

a) Meşhur fıkıh alimi İmam-ı Azam hakkında bilgi veren muasır kitaplarda şu şekilde bilgi verilir:

“Ebû Hanife Kûfe’de doğdu, Bağdat’ta vefat etti.”

Ebû Hanife’nin doğum ve vefat “yeri”

hakkındaki tüm bilgi ancak bu kadardır. Kûfe ve Bağdat şehirlerinin günümüzde hangi ülke sınırları içerisinde olduğuna hemen hiç değinilmemektedir. Bu gün Bağdat, Irak devletinin başkenti olduğu için, Müslüman ülkeler tarafından genellikle bilinen bir yerdir. Buna mukabil Kûfe ise, öyle çok iyi tanınan bir şehir değildir. Dolayısıyla Ebu Hanife hakkındaki bu kısa bilgi, herhangi bir izaha yer vermeden tek cümleyle verilirse, ihtimaldir ki, her iki şehrin de Irak'ta olduğu tahmin edilebilir. Fakat okuyucu bundan emin olamaz. Bu yüzden meseleyi okuyucunun tahmin etmesine ihtiyaç duyurmayacak şekilde sarahatle belirtmek gerekir. Bu doğrultuda yukarıdaki ifadenin şu şekilde olması daha uygundur: Ebu Hanife günümüzde Irak toprakları içinde bulunan Kûfe'de doğmuş ve yine Irak'ın başkenti olan Bağdat şehrinde vefat etmiştir.

b) Meşhur Hanefi alimi İmam Serahsî, Serahs şehrinde doğmuştur. Bu şehir günümüzde İran sınırları içerisinde yer alır.

c) Meşhur Hadis alimi İmam Buhârî, Buhâra'da doğmuş ve Semerkand yakınlarındaki Hartenk köyünde vefat etmiştir. Buhara ve Semerkand şehirleri Özbekistan sınırları içerisinde yer almaktadır.

2- Şehir/mekân eğer eski önemini yitirmişse, günümüzde, içinde bulunduğu ülkenin hangi tarafına düştüğünün belirtilmesi ve bugün önemli/meşhur olan bir mekâna göre tarif edilmesi.

Tarihte ismi geçen şehirler, eski önemlerini bugün de koruyorlarsa, sınırları içinde buldukları ülkenin sıradan bir haritasında kolaylıkla bulunabilir. Bağdat şehri Irak haritasında, Buhara ve Semerkand Özbekistan'la ilgili genel haritalarda çok rahatlıkla bulunabilir. Fakat bazen şehir eski önemini ve şöhretini yitirmiştir. Bu durumda o mekânın, bir ülkenin sınırları içinde

olduğunu söylemek, coğrafi tayin açısından yeterli olmayabilir. Zira bu yerler ancak detaylı haritalarda kendisini gösteriyordur. Örneğin İran'ın Serahs şehri ve Irak'ın Kûfe şehri ancak daha detaylı haritalarda gösterilmektedir. Dolayısıyla sınırlar hakkında verilen bilgilere ilave olarak, o yerin daha kolay bulunabilmesi için yönlerin de kullanılması, ülkenin veya bildik bir şehrin hangi kesiminde bulunduğu da belirtilmesi gerekebilir. Coğrafi "ana ve ara yönler" in kullanılması, o eski mekânın bu gün nerede bulunduğunu anlama konusunda, insana önemli bir kolaylık sağlayacaktır.

Mesela; "Kûfe Irak'ın güneyinde, Serahs İran'ın kuzey doğusunda yer alır" şeklinde bir izahatta bulunmak o şehirlerin coğrafi konumu hakkında, yol gösterici bir kolaylık tanır.

3- Şehrin/mekânın kolay bulunabilmesi için bazen yönlerle birlikte dağ, nehir, göl gibi bazı fiziki bilgilerin de verilmesi o yerin daha kolay bulunmasında faydalı olabilir.

a) Kûfe, Irak'ın güneyinde Fırat nehri kenarındadır. Bağdat Irak'ın orta kesiminde Dicle nehrinin iki tarafında yer almaktadır.

b) Ebu Hanife Bağdat'ta vefat etmiştir. Hazretin türbesi ile adına yaptırılan Camii ve Külliye (Ebu Hanife Camii ve Külliyesi) Bağdat'ın kuzey bölümünde, Dicle nehrinin doğu kıyısındadır. Bu yer, günümüzde A'zamiye semti olarak isimlendirilir. Ebu Hanife Camii ve Türbesi, Azamiye semtinin batısında yer almaktadır.

Diğer taraftan, mekân ve şehirlerin tarih içerisinde geçirdikleri kimi değişim ve gelişmeler, mekânlarla ilgili tarihi bilgilerin güncellenmesini önemli kılar.

Bu manada, bazen tarihte ismi geçen mekân, günümüzde de mevcudiyetini ve eski adını

korumakla beraber daha da büyümüş ve genişlemiş olabilir. Neticede o tarihi mekân, oluşan yeni şehrin içinde, ortasında veya kenarında (doğu-batı-kuzey-güney taraflarında) küçük bir mahalleye dönüşür.

Mesela; Tarihî Mekke, Medine, Bağdat ve Kûfe şehirleri, günümüzdeki Mekke, Medine, Bağdat ve Kûfe şehirlerinin tam merkezinde kalan birer mahalle görünümündedir.

Bazen tarihte ismi geçen şehir, muhtelif sebeplerle etkisini kaybeder ve “yeni kurulan” başka bir şehrin içerisinde kalır.

Selçukluların başkentliğini de yapmış olan tarihi Rey şehri, Moğolların 1197 tarihinde şehri yakıp yıkmasından sonra, önemini iyice kaybetmiştir. Daha sonra kurulan Tahran şehri giderek önem kazanmış ve günümüzde Rey şehri de içine alacak şekilde genişlemiştir. Bu gün eski Rey şehri, İran’ın başkenti Tahran’ın güney mahallelerinden birini oluşturmaktadır.

Bazen de tarihi öneme sahip bir mekân (köy, mahalle, tepe vs.) o tarihlerde yanı başında bulunan bir şehrin büyüyüp genişlemesi sonucu, onun sınırları içerisinde kalabilir. Böylesi bir durumda da, tarihi bilgilerin güncellenmesi özel bir önem arz eder.

a) Kuba köyü: Hz. Peygamber Medine’ye hicret ederken Kuba köyünde birkaç gün misafir olmuş ve buraya İslam tarihindeki ilk mescidi bina etmiştir. Zamanla Medine genişlemiş ve başta Kuba köyü olmak üzere civardaki pek çok köy, günümüzde Medine sınırları içinde kalmıştır. Bu gün Kuba köyü Medine’nin güney mahallelerinden birisini oluşturmaktadır.

b) Safa ve Merve tepeleri: Kâbe’nin yakınında bulunan Safa ve Merve tepeleri zamanla Mescid-i Haram’ın genişletilmesi sonucu Mescid-i Haram’ın içerisinde kalmıştır. Hatta

üzerine yapılan binalar sebebiyle, orada bir tepenin bulunup bulunmadığı bile pek belli değildir. Mescid-i Haram’ın resimlerini görmeyen veya bu resimlerdeki mekânların nereler olduğunu bilmeyen bir kişi, Mescid-i Haram’a gidince, Kâbe yakınlarında Safa ve Merve tepelerini arayabilir.

c) Hartenk köyü: Hartenk köyü İmam Buhârî’nin vefat ettiği yerdir ve Semerkand’a 3 mil (yaklaşık 5 km) uzaklıkta bulunmaktadır. Buhara şehri günümüzde epeyce genişlemiştir. Bu genişlemeyle birlikte Hartenk köyü Buhara şehrinin kuzey kısmında, şehrin sınırlarına dâhil olmuş ve adı da İmam el-Buhari Mahallesi olarak değiştirilmiştir.

d) Karafe Mahallesi: Mısır’da vefat eden büyük fıkıh âlimi İmam Şafii’nin kabri Karafe denilen yerdedir. Karafe, bu gün Kahire şehir sınırları içindedir. Tam olarak Kahire’nin güney doğu sınırları içinde yer almaktadır. Mahallenin ismi de İmam Şafii Mahallesi olarak değiştirilmiştir. Nil nehri üzerindeki iki büyük adadan biri olan Ravza adasının güneyinden 3 km doğuya gidildiğinde İmam Şafii cami ve türbesine ulaşılmaktadır.

Toparlayacak olursak, bu gün özellikle tarih, siyer, fıkıh, hadis, akaid, eğitim tarihi alanlarında yapılan çalışmalarda, mekânların tarihi seyir içerisinde geçirdiği değişim ve dönüşümlerin göz önünde bulundurulması önemli bir ayrıntıyı oluşturuyor. Dolayısıyla sağlıklı ve geçerli bir bilgi elde edebilmek için, mekânların harita üzerindeki coğrafi ve idari konumlarının tespiti ayrı bir önem arz ediyor. Zira çalışmalar esnasında karşılaşılan yerlerin ve bu yerlerle ilgili bilgilerin güncelleştirilerek okuyucuya aktarılması bu hassasiyete bağlı büyük oranda. Bu sayededir ki okuyucu, o mekânlar hakkında daha doğru ve kullanılabilir bilgiye ulaşır.

İlk Dönemler ve Bizans Dönemi

Tarihte ilk Hıristiyan kilisesi, Havari Petrus'un, MS. 64'de öldürüldüğü yer olan Roma'da, onun adına, inşa edilir. Bu nedenle Hıristiyanlıkta Roma Kilisesi, diğerlerine göre hiyerarşik bir üstünlüğe sahiptir. Kendilerini İsa'nın vekili ve Petrus'un halefi olarak tanımlayan Roma kilisesinin başı olan Papalar da, bu üstünlüklerini tarih boyu sürdürmek istemişlerdir. O dönem Hıristiyan merkezleri arasındaki sıralama Roma, İskenderiye, Antakya ve Kudüs şeklindedir. İstanbul Kilisesinin ise, Patrikhane kaynaklarınca, MS. 37'de Havari Aziz Andreas tarafından kurulduğu zikredilse de bu tarih tartışmalıdır. İstanbul'daki Kilise, İstanbul'un başkent yapılmasına kadar (MS. 330) Ereğli Metropolitliğine bağlı bir piskoposluktur. İstanbul, imparatorluğun siyasi başkenti olunca, imparator, dini merkezin de bu yeni başkentte olmasını ister. Bu maksatla İstanbul'da toplanan II. Ekümenik Konsil'de (MS. 381) alınan kararla İstanbul Kilisesi, sıralamada Roma'dan sonra ikinci sıraya yükseltilir. Konsilin aldığı bu ilginç karar taraflar arasında yoğun ve uzun tartışmaları beraberinde getirir.

Daha sonra (MS. 451) Kadıköy'de yapılan VI. Ekümenik Konsil'de alınan bir başka kararla (28. madde) "Yeni Roma" (İstanbul) ve "Eski Roma" piskoposları eşit konuma getirilirler. Papalık yani Roma, iki eşit kilisenin Hıristiyanlığa zarar vereceği gerekçesiyle bu karara şiddetle karşı çıkar ve İstanbul Patriğini aforoz eder. Patrik de buna aynıyla karşılık verir. Sonuçta bu durum iki kilise arasında yüzyıllar boyu sürecek bir rekabetin başlamasına sebep olur.

Bir süre sonra İslam fetihlerinin başlamasıyla Antakya (636), Kudüs (638) ve İskenderiye (642) Müslümanların eline geçerek etkilerini yitirirler. Ortada Roma ve İstanbul kalır. Roma Kilisesinin temsil ettiği Batı

Salih İNCİ

VATİKAN-FENER İLİŞKİLERİNİN TARİHİ SEYRİ

"PAPA'NIN TÜRKİYE ZİYARETİ ÜZERİNE"

İslam hakkında söylediği sözlerle gündeme gelen Papa 16. Benedik, Kasım ayı sonundaki Türkiye ziyareti ile tekrar Türk kamuoyunun gündemine girdi. Biz de bu vesile ile Vatikan – Fener ilişkilerinin tarihi seyrine kısa bir göz atalım istedik.

"Vatikan" ve "Fener", söz konusu kiliselere sonradan verilen isimler olup, ilk dönemlerde bunlar Roma ve İstanbul Kiliseleri olarak bilinir.

İki kilisenin tarihi geçmişi miladi I. asra, aralarındaki kimi zaman uzlaşmaya ama çoğunlukla çekişmeye dayalı ilişki ise miladi IV. asra dayanır.

Hıristiyanlığı, Latin kökenine bağlı kalarak Avrupa coğrafyasını şekillendirirken, Doğu Hıristiyanlığı da, İstanbul merkez olmak üzere, Grek mirasına sahip çıkarak Balkanlar ve Anadolu coğrafyasındaki Hıristiyanlığı oluşturur. İki kilise arasındaki bu kültürel farklılığa siyasi ve dini farklılıklar da eklenince, aradaki rekabet şiddetlenir. Ancak burada üstünlük, Bizans Devletinin gücüne paralel olarak daha çok İstanbul Kilisesindedir.

İstanbul Kilisesi, patrik II. İoannis'den (518-520) itibaren Roma'nın itirazlarına rağmen "Ecümenic (evrensel) Patrik" unvanını kullanmaya başlar. VIII-XI. yy.'lar Roma ve İstanbul arasında, özellikle Bulgarların ve Rusların Hıristiyanlaştırılması konusunda karşılıklı nüfuz mücadeleleri ile geçer. İki kilise arasındaki ilişkiler Patrik Fotios (858-886) zamanında iyice gerilir. Papa Nicolaos, Fotios'un ruhban sınıfından gelmediği, dolayısıyla patrikliğe yükseltilmesinin kilise kanunlarına aykırı olduğu gerekçesiyle patrikliğini kabul etmez.

İki kilise arasında asıl ayrılığı körükleyen hadise Kutsal Ruhla ilgili teolojik bir tartışmadır. Batı Kilisesi "Kutsal Ruhun" hem Baba'dan hem de Oğul'dan geldiği iddiasını ileri sürer. İstanbul Kilisesi ise buna şiddetle karşı çıkar. Aslında dini gibi görünen meselenin altında siyasi nüfuz mücadelesi yatmaktadır. Zira Roma, İsa'nın vekili olarak "oğul"u temsil ettiği iddiasıyla kendi üstünlüğünü öne sürmektedir. Bu yeni iddiasıyla daha da güçlenecek ve İstanbul Patrikliğine karşı üstünlüğünü teyit ettirmiş olacaktır. Bu niyetin farkında olan İstanbul Patrikliği, geleneğe bağlı kalarak, İznik konsilindeki gibi, Kutsal Ruhun sadece Baba'dan çıktığı inancını sürdürür. Neticede 1054 yılında gelişen olaylar, iki tarafın da birbirini aforoz edip kesin bir şekilde birbirlerinden ayrılmasıyla sonuçlanır.

Bu tartışmalarda her iki tarafta kendisinin haklı olduğunu iddia eder. Bu anlamda Roma Kilisesi, tarihten gelen üstünlük iddiasına dayanarak, kendisini bütün Hıristiyanların temsilcisi anlamına gelen "Katolik" (evrensel) olarak nitelendirir. Buna karşın İstanbul kilisesi ise, "asıl Hıristiyan geleneğine" bağlı kaldığını ileri sürerek, kendisini "doğru inancı savunan" anlamında Ortodoks olarak nitelendirir. İsimle ilgili bu farklılık zamanla inanç konularına ve din anlayışına da yansır. Buna göre; Ortodoksların en büyük Ruhani lideri Patrik'tir. Bu nedenle onlar Papa'nın üstünlüğünü ve yanılmazlığını kabul etmezler. Bu gün Ortodokslukta birden fazla Patrik bulunur. Katolikliğin temsilcisi olarak Papa ise tektir. Ortodokslukta Kutsal Ruh sadece Baba'dan çıkmıştır, Hz. Meryem, Hz. İsa ve azizlerin kutsal tasvirleri (İkona) saygı çok önemlidir. İkonasız Ortodoks kilisesi yoktur. Ortodokslukta her ülke kendi diliyle ibadet edebilir. Ortodoks keşiş, piskopos ve patrikler evlenemezken diyakoz seviyesindeki papazlar evlenebilir ve boşanmaya bazı şartlarda izin verilebilir. Katoliklerde ise hiçbir din adamı evlenemez, din adamı dışında evli olanlar ise boşanamaz.

Roma, Doğudaki kilisenin devletin müdahalesi altında olduğu iddiası ile onu eleştirir. Gerçekte imparatorlar - tarihçilerin "Sezaro – Papizm" adını verdikleri yöntemle-kiliseyi yönlendirmeye çalışmışlar; konsillerin toplanmasına, ikonlara tapma yasağının getirilmesine kadar birçok dini konuda kiliseye müdahil olmuşlardır.

1204 yılında Papa'nın desteğiyle Dördüncü Haçlı Seferinde İstanbul'a saldıran Batılıların tahripleri, Ortodoks dünyasında Pap'aya ve Katolikliğe karşı varolan nefretin büyümesine sebep olur.

İki kiliseyi birleştirme adına 1098'de Bari, 1215'de Laterano, 1234'de İznik, 1274'de

Lion ve 1437-1439'da Floransa'da yapılan konsiller başarısızlıkla sonuçlanır. Birleşme fikri Türklerin İstanbul'u tehdit ettiği dönemlerde hız kazanır. Bu tür durumlarda, Batı'dan destek almak adına başı sıkışan her imparator Patriğin desteğiyle Batı'ya gider ve birlik konuşulur. Aslında bu bir birlik değil, çaresiz kalan Ortodoksluğun Katolikliğe ilhak çabalarıdır. Fetihten önce Katoliklerle varılan anlaşma gereği 12 Aralık 1452'de birleşme ilan edilir, Ayasofyada Latin usulü bir ayin düzenlenir. Bu olaya halkın tepkisi büyük olur. Bu birleşme de İstanbul'un düşmesini engelleyemez ve kağıt üzerinde kalmaktan öteye geçmez.

Osmanlı İmparatorluğu Dönemi

İstanbul'un fethinden sonra Fatih, birleşme karşıtı Gennadios Skolarios'u Patrik olarak seçtirir ve ona hem verdiği imtiyazlarla, hem de İmparatorluğun hakim olduğu tüm bölgelerdeki Ortodoksları Fener Patrikhanesi'ne bağlayarak, Patrikhane'yi Katolikliğe karşı güçlendirir, böylece birleşmenin de önüne geçmiş olur. Bu arada İstanbul'un düşmesiyle birlikte, Moskova da artık İstanbul'daki Patrikhane'nin kendilerini temsil edemeyeceği görüşünü ileri sürerek İstanbul'dan ayrılır ve "Üçüncü Roma" olarak Ortodoksların hamiliğine soyunur.

Osmanlı döneminde İstanbul – Roma ilişkilerinde en önemli sorun, Katolik misyonerlerin Osmanlı Devleti içerisindeki faaliyetleridir. Zira Papa'nın desteğini de alarak 17. yy.'dan itibaren faaliyetleri giderek artan Katolik misyonerlerin bir amacı da kiliseleri birleştirmektir. Fener, buna tepkilidir. Dönemin en önemli patriği, 1612-1638 yılları arasında tam altı kez Patriklik yapan I. Kirillos'dur. O, Ortodoksluğun en büyük düşmanı olarak Katolik Cizvitleri görür, buna karşı Protestan Kalvinistlerle işbirliği yapar.

Onun bu makama altı kez gelip-gitmesinin nedeni de Katolik Fransa ve Avusturya elçilerinin onu görevden aldirmaları, buna karşın Protestan Hollanda ve İngiliz (Anglikan) elçilerinin göreve iade ettirmeleridir.

İstanbul'daki Katolik elçilerin etkisi kimi zaman Patrikhane üzerinde etkili olur. II. Kirillos, 1638'de gizlice imzaladığı bir mektupla Papa VIII. Urban'a sadakat yemininde bulunur. Olay duyulunca II. Kirillos Afrika'ya sürülür. Patrikhane, Papalık tarafından düzenlenen 1870'deki I. Vatikan Konsiline davet edilir, fakat Fener bu davete icabet etmez. 1872'de Katolik ve Protestan misyonerler ile mücadele için açılan (1844) Heybeliada Ruhban Okulu'nda Katoliklerin gizlice propaganda yaptıkları duyulunca, üç öğrencinin okulla ilişkisi kesilir.

Patrikhane 20. yy.'da birlik çalışmalarına yeşil ışık yakar. 1902'de Patrik, diğer Doğu kiliselerine gönderdiği mektupla Katolik ve Protestanlarla olan ilişkilere değinir ve birlik temennisinde bulunur.

Cumhuriyet Döneminde Fener-Vatikan İlişkileri

Asrın başında Vatikan (Roma) ve Fener (İstanbul) arasında başlayan "ilişkilerde yumuşama" süreci Cumhuriyet döneminde gelişerek devam eder. Patrikhane tarafından İstanbul (1923), Aynaroz (1930), Rodos (1961-1964), Chambesy / İsviçre (1968-1983) vb. yerlerde yapılan "Panortodoks" (Ortodokslararası) kongrelerinin önemli gündem maddelerinden biri de Katoliklerle ilişkilerdir.

İlişkilerdeki asıl yumuşama, Papa XXIII. Johannes'le Patrik Athinagoras'ın 1958'de verdikleri karşılıklı yeni yıl mesajlarıyla başlar.

1959'da tarafların din adamları Roma'da buluşup tarihsel sorunları tartışılar. 1963'deki Panorthodoks kongresinde Vatikan ile eşit şartlarda diyalog başlatma kararı alınır. Bu arada Vatikan, 1962-1965 arasında "II. Vatikan Konsili" adıyla diğer kiliselere ve dinlere karşı zeytin dalı uzatır. Hareket öncelikle Hıristiyanlar arasında birliği sağlamaya yöneliktir. 1964 yılı, iki kilise ilişkileri bakımından tarihi bir dönüm noktasıdır. Patrik Athinagoras'la Papa VI. Paulus, tarafsız, ama tarihi bir mekânda, Kudüs'de, buluşarak 900 küsur yıldır (1054'den beri) devam eden aforoz'un kaldırılmasında anlaşılır. 7 Aralık 1965 yılında Vatikan ve Fener'de aynı anda yapılan törenle aforozun karşılıklı olarak kaldırıldığı ilan edilir. Aslında bunda soğuk savaşın getirdiği siyasi atmosferin etkisi büyüktür. İki taraf da kominizim ve dünyadaki din karşıtı hareketlerde ortak tavır alma konusunda mutabık kalırlar.

Yeni dönemde patrikhane'yi, 1967'de Papa VI. Paul, 1979'da ise Papa İkinci Jean Paul ziyaret eder. Papa VI. Benedikt de, cumhuriyet döneminde Patrikhane'yi ziyaret eden üçüncü papa olacaktır. Bu arada Patrikler de Vatikan'a, karşılıklı ziyaretlerini sürdürürler. Bu dönemde, birkaç istisna hariç, ilişkiler gayet iyidir. Örneğin Doğu Bloğunun dağılmasıyla birlikte burada Vatikan ve Patrikhane arasında nüfuz mücadelesi yaşanır. Patrik Vartholemeos, Vatikan'dan, Ortodoks Dünyasında propaganda yapmamasını ister ve 1990'da Vatikan'la diyalogu askıya alır, birkaç yıl sonra diyalog yeniden başlatılır ve bu günlere gelinir.

Patrikhane 19.yy'daki ayrılıklarla birlikte eski gücünü ve nüfuzunu kaybetmiştir. Bu gün Patrikhane'nin, çoğunluğu ABD ve Avrupa olmak üzere, yurt dışında 7 milyon 750 bin civarında bir üyesi bulunmaktadır. Türkiye'de ise iki bin kişilik bir cemaate sahiptir. Ayrıca

Moskova, Gürcistan, Sırbistan, Romanya ve Bulgaristan, İstanbul/Fener Patrikhanesinden bağımsız birer Ulusal Patrikliklerdir. Yunanistan, Kıbrıs, Arnavutluk, Polonya kiliseleri de aynı şekilde Fener'den ayrı, "Bağımsız Kiliseler"dir. Çek, Slovakya, Finlandiya ve Estonya Kiliseleri ise otonom/özerk kiliselerdir. Bağımsız olanlar, kendi kiliselerinin başlarını (başpiskoposlarını) kendileri seçerken, özerk olanları ise Fener Patrikhanesi tarafından seçilir. Ancak bağımsız olanlar, ayinlerde en başta İstanbul Patriğinin adını anmak zorundadırlar. Bu gün patrikhane, tarihten gelen "Ekümeniklik" iddiasını, fırsat bulduğu her türlü uluslararası platformlarda sürdürmektedir. Bu da ayrıca tartışılması gereken başlı başına bir konudur.

Fener, bu gün ayrı bir devlet olarak tanınan ve bir milyardan üzerinde bir kitleye hitap eden Vatikan'la mukayese edilince, eski güç ve iktidarının çok uzağındadır. Patrikhane, Ruhban okulu, Ekümenikliğinin tanınması, vakıf malları, tüzel kişiliğinin tanınması gibi kendi sorunlarını dile getirmek, içerde ve dışarıda prestij sağlamak için Vatikan'dan gelen diyalog ve birlik çağrısına daha çok ihtiyaç duymaktadır. Dolayısıyla Papanın ziyaretini de Müslüman bir ülkeye yönelik ziyaret değil, tarihten beri iki kilise arasında süregelen ilişkilerin bir devamı olarak görmek daha doğrudur. Papa'nın, ziyaret öncesi, İslam aleyhindeki görüşlerini dile getirirken Latince bir kaynak yerine, Ortodoks Bizans Kralı II. Manuel Paleologus'tan alıntı yapması da, bu amaca yönelik olarak Ortodoks dünyasına yapılmış bir jest şeklinde algılanabilir.

Oryantalizm ve Oryantalist kavramlarıyla ilgili olarak birçok tanıma rastlanmakla beraber, bu tanımlar iki kategori altında incelenebilir aslında. Birinci kategoriye, Oryantalizm'in akademik bir ilgi ve merak saikiyle oluşturulduğunu savunan ve bu manada Oryantalizm'e "olumlu anlam" yükleyenler oluştururken; ikinci kategoriye ise, Oryantalizm'e toplum ve kültür incelemelerinde yüklenen Batı merkezli işlev ve bunun yarattığı neticeleri göz önüne alan ve ona "negatif anlam" yükleyenler şekillendirir. Bununla birlikte, bu iki kategorinin birbirine kökten karşıt ve birbirinin panzehiri olduğu da düşünülemez.

Mehmet ÇIÇEK

ORYANTALİZMİN MAĞRUR SERÜVENİ'

Oryantalizm: Batı'nın Doğu hakkındaki imajları ya da Doğu'ya ilişkin Batılı kolektif muhayyile..

Yücel Bulut

Oryantalizm ve Oryantalist

Önceleri birer unvan olarak kullanılan Oryantalist ve Oryantalizm kavramları, sonradan tedavülden kalkan bir etiketlendirmeden ibarettir. Bu tedavülden kalkışla ilgili iki nedenden söz edilebilir. Bunlardan biri, ikinci dünya savaşından sonra Doğu'nun incelenmek üzere uzmanlıklara ayrılması, diğeri de oryantalizme yönelik –özellikle Edward Said'in *Oryantalizm* adlı çalışmasında kendisini gösteren- ağır eleştirilerin etkili olmasıdır.

İlkçağlarda Doğu/Batı Ayrımı...

Oryantalizm'in inceleme nesnesi Doğu'dur, ancak bunun Batı'nın bizzat kendisiyle, kendisini algılama ve bu algıyı yaygınlaştırma düşüncesiyle ilgili olduğu da belirtilmelidir. Oryantalizm'in yaşam zeminini oluşturan "Doğu/Batı ayrımı ve farklılaşması"yla ilgili olarak, dikkatleri, insanlığın medeniyete geçiş süreci üzerine yoğunlaştırmak gerek. Her şeyden önce Medeniyet, yerleşik hayata geçiş; yerleşik hayata geçiş ise tarıma dayalı bir hayat demek. Bu bağlamda, haritadaki bu iki yönün, bu iki coğrafyanın (Doğu/Batı), tarıma ve tarım üretimine farklı bakışlar sergiledikleri görülür ve bu bakış açısı farklılığı, coğrafi yönlerin dışında, zihin dünyasında da bir Doğu/Batı ayrışmasının oluşmasında büyük bir önem taşır. Doğu tarımda "artı değer" üretmeye çalışırken ve bunu önemserken, Batı ise ihtiyaçlarından dolayı; bu artı değere yani tarım üretimine "ticaret ve yağma" gözüyle bakmaktadır. Zira Batı'da ülkeler meşruiyetlerini bu ilişkideki konumlarına göre kazanmakta ve "adam olma rüşlerini" bu sahadaki becerileriyle ispatlamaktaydı. İşte bu noktada Batı'nın kendi kökeni olarak kabul ettiği

Yunan medeniyetinin, yeniçağda tarih sahnesine çıkışı, Batı zihniyeti için büyük bir dönüm noktasını teşkil eder. Yunan medeniyeti, bir yandan Doğu'nun ürünlerini yağmalama ve resmi ticaret yoluyla Batı'ya aktarabilme meziyetini sergilemişti. Diğer yandan da Asya'nın duyduğu hammadde ihtiyaçlarını karşılamak üzere Avrupa'yı örgütleme başarısı göstermişti. Ve böylece Batı'nın gözünde söz konusu konumunu kazanmış ve devam ettirebilmişti. Neticede Yunan medeniyetinin bu icraatları, ilk çağda özellikle Batı zihin dünyasında Doğu/Batı kutuplarının oluşmasında önemli bir kilometre taşı olarak çoktan yerini almıştı.

Orta Çağ'dan Aydınlanmaya Avrupa'da İslam İmajı

Ortaçağ'da Doğu-Batı ilişkileri yeni bir olguyla karşı karşıyadır: İslam. Bu din Avrupa'da ve Asya'da hızlı bir şekilde yayılıyordu. Ve Avrupa devletlerinin Müslüman güçlerine karşı koyabilmek, Akdeniz ticaretinde kaybettikleri ticaret imkânlarına tekrar kavuşabilmek üzere güçlerini birleştirmeleri gerekiyordu. Böylece Avrupa'da var olan Kilise ile dünyevi krallıklar arasındaki gerilim, ortak düşman düşüncesiyle rafa kaldırılma yoluna girmişti. Sonuçta Hıristiyanlık, Avrupa ile özdeşleşmeye başladı. Bu çağda başlatılan Haçlı seferleri bu durumun bir yansımasıydı. Hıristiyanlık, Haçlı seferlerinin motive edici gücü olarak öne çıkarılsa da, sonuçları açısından bakıldığında, söz konusu seferler Batı Avrupa'nın Doğu karşısında siyasi ve ekonomik üstünlük arayışlarının ifadesiydi. Ve bu durum, seferlerin dini amaçla yapıldığı iddialarını tartışılır kılmaktaydı. Ancak yine de kilise, kendisi için rakip olarak Müslümanları görüyordu. Batı toplumunu, Müslümanların mevcut siyasi ve manevi üstünlüğünün etkilerinden koruma ve kendi

otoritesini "dış düşman" karşısında tüm Avrupa'ya benimsetme çabası, Kilise tarafından oluşturulan Müslüman imajının temel iki belirleyeniydi.

Haçlı seferlerinin sonuçlarından biri, Bizans'ın Avrupa için önemini kaybetmesiydi. Diğer bir sonuç, Doğu Akdeniz ticaretinin Avrupalılara yeniden açılmasıydı. Böylelikle Avrupa ülkeleri Doğu'nun zenginliklerinden yararlanma imkânı bulmuşlardı. Haçlılar beraberlerinde sadece ticari mallar değil, yazılı eserler de taşımışlardı Batı'ya. Haçlı seferlerinin meşruiyeti, Batı toplumunda oluşturulmaya çalışılan "düşman Müslüman imajıyla" sağlanmaya çalışılmıştı. Ancak bu seferlerle ilgili, İslam uygarlığının birikim ve zenginliklerinden yararlanma arzusunda olan bir üst sınıfın varlığı da ortadaydı. Doğudaki felsefe kitaplarının Latince'ye tercüme edilmeye başlanması bunun en açık göstergesiydi. Doğu, Batı için felsefenin beşiği idi.

13. yüzyılda Batı, Haçlı seferlerine lüzum olmadığını düşünenler ile daha fazla sayıda ve daha iyi donatılmış Haçlı seferlerinin düzenlenmesini savunanlar arasındaki çekişmelerle çalkalanıyordu. Ancak her iki grubun ortak düşüncesi İslam akidesinin entelektüel muhtevasının çürütülmesiydi.

15. yüzyılın sonunda 1492 senesinde meydana gelen iki olay, hem Avrupa hem de dünya tarihi için oldukça önemli sonuçlar doğurmuştu. Bunların ilki İspanya'nın (Gırnata) "yeniden fethedilmesi"; ikincisi, Amerika'nın Avrupalılar tarafından "bulunması"ydı. Batı'da bu gelişmeler olurken, Osmanlı devleti, Batı için büyük tehlike olmaya devam ediyordu.

16. yüzyılda Osmanlı Devleti, Avrupa'daki rakip devletlerin, desteğini alma ihtiyacını duydukları tek dünya gücüydü. Bu yüzyılda Batı toplumunun Osmanlı'nın şahsında

Doğu'yla geliştirdiği siyasi ve ekonomik ilişkilerdeki yoğunluk, Batı'da 16. yüzyılı, Müslüman Doğu hakkında nispeten daha objektif değerlendirmelerin yapıldığı bir dönem olarak öne çıkardı. Yüzyılın başlarında Doğu ile yapılan ticaretin artması ve bu doğrultuda Hindistan kumpanyalarının kurulmaya başlanmasıyla birlikte, Batı'da Doğu araştırmaları yapan kürsülerin sayısı artmaya başladı. Bütün bu gelişmelerde Akdeniz'in dünya siyasetindeki öneminin azalması da etkili olmuştu. Batı'nın bu dönemde İslam ve özellikle Osmanlı devleti ile ilgilenilmesinin ardında, kendi üzerine düşünme ve kendisini ıslah etme arzusu yatıyordu aslında.

Aydınlanma Çağının Doğu'su

17. yüzyılın sonlarına doğru, Osmanlı İmparatorluğunun güç kaybettiği iyice ortaya çıkmıştı. Aynı dönemde Fransa'da yaşanan Aydınlanma hareketi, Doğu'nun dinî olmayan bir biçimde araştırılması yolunu açmıştı. Asya'ya duyulan genel ilgi, akademik araştırmaları teşvik etmekteydi. Bu manada, İslam Ansiklopedisinin ilk taslağı olarak kabul edilen *Bibliothèque Orientale*'in ilk baskısı 1697 yılında yapılırken; yirmi yıl kadar sonra da *1001 Gece Masalları* Antoine Galland tarafından Fransızca'ya tercüme edildi. Hâsılı, Batı dünyasında 17. ve 18. yüzyıl boyunca Doğu etrafında üretilenler, bir önceki yüzyıla oranla, son derece zengin ve verimli bir birikimi ortaya koyuyordu. Bu laf kalabalığı ve Doğu'nun birden çok yüzünün şekillenmesinde ona eşlik eden çeşitlilik, belki de, bu dönemi tasvir eden evrimin bir işaretiydi. 16. yüzyıldaki sömürgeci yayılmanın mağrur varisi Avrupa, kendini tehdit altında hissetmeyen birinin güven dolu sükûnetiyle, artık rahat rahat inceleyebileceği ve "öteki" olarak

tanımlayabileceği Doğu'ya, 18. yüzyılda, entelektüel açıdan daha geniş imkanlarla birlikte geri dönmüştü. Hıristiyanlık ideolojisinden bağımsız, hatta onunla rekabet eden yepyeni bir dünya görüşü varlık kazanıyordu. Ve bu dünya görüşünü, Aydınlanma çağının "ilahi müeyyidesi olmayan bir siyasi sistem", "esrarsız bir din", "dogmasız bir ahlak" kurma peşindeki *akılcı, ilerici ve laik ideolojisinden* başkası tanımlayamazdı. Bu yeni hayat algısı, görece, önyargılardan bağımsız bir açık görüşlülüğü getirmişti. Yalnız ortada tuhaf bir çelişki vardı, görülmek istenmeyen. Bir yandan dini önyargılar atılmaktaydı, ama öte yandan çağın şartlarına uygun yeni önyargılar oturtulmaktaydı insan zihnine. Bu dönemde Doğu, bir anlamda Batı'nın kendisine "uzaktan", "farklı" açılardan bakmasına imkan veren bir araç olarak kullanılacaktı artık. Özellikle 18. yüzyılda görüleceği üzere, aydınlanma filozofları İslam'ı ve Hz. Muhammed'i, Kilisenin temsil ettiği Hıristiyanlık anlayışının eleştirilmesinde bir araç olarak kullanmaktaydı.

Batılı muhayyiledeki Doğu imajı, gittikçe, gidip kurtarmaları için Batı'yı bekleyen edilgen bir nesneye dönüşmekteydi. Leibniz, 4. Louis'yi bir "Kurtarıcı" olarak, imparatorluğunu Mısır'dan yeryüzünün en geri kalmış halklarına kadar yayması" yani "onları da kurtarması" yolunda teşvik ediyordu. Doğu, Avrupa'nın çeşitli amaçlar için kullanacağı bir "kavramsallaştırma"ya ve dolayısıyla da "şeyleştirme"ye maruz kalacaktı: *Tecessüs, bilgi, egzotizm ve ayıplama nesnesi*.. Daha sonra da bir mukayese malzemesi.. Avrupa'nın Doğu'da çoktandır liman acentelikleri, tüccarları, elçileri, seyyahları, casusları vardı ve çok geçmeden bilginleri de oldu. Neticede emperyalist Avrupa, oryantalist ideolojiyi kullanmaya devam etmekte hiç bir sakınca görmüyordu. O nedenle radikal Fransız jakobenler ülke

içinde Kilise'ye karşı savaşırken, ülke dışında ona dayandı ve emperyalizm, İslam'a galebe çalmak için, bir dayanak olarak, önce Hıristiyanlığı ve sonra seküler hümanizmi kullandı.

19. yüzyılda Doğu Araştırmaları

19. yüzyıl, Avrupa'nın dünyanın geri kalan kısmı üzerinde kurduğu belirleyici bir egemenliğin kesinleştiği bir yüzyıldı. Her şeyden önce Oryantalizm'in akademik bir disiplin olarak kurumsallaşması, modern sosyal bilimlerden de destek alarak gelişmesi bu dönemde gerçekleşmişti. Önceki yüzyıllarda Avrupa'da İslam ve Doğu hakkında yaygın olan imaj, yeni üretilen söylemler, yöntemler ve bilimler ışığında daha *bilimsel* bir çerçevede sunulmaya başladı. Bu dönemin Oryantalist çalışmalarında görülen bir diğer husus da, Batı'nın üstünlüğünü vurgulayıcı "Doğu imajı"nın Doğululara da kabul ettirilebilmiş olmasıydı. Batı dünyası, siyasal ve ekonomik alanda dünya egemenliğini ele geçirmesine paralel olarak, kendisini, dünya tarihinin doğal gelişiminde *nihai halka ve tarihin nihai amacı* olarak tanıtmış, bu yeni Batılı bilinç Batı-dışı halklara dayatılmıştı. Artık yazılan ve sunulan Avrupa tarihi, aynı zamanda, *dünya tarihi* anlamına da gelecekti. Batı, kendisinde Doğu'yu çürümüşlükten kurtarma, onu biçimlendirme gücü görmekteydi. Doğu, Batı'nın muhtaç olduğu zenginliklere sahipti, ancak artık bu zenginlikleri kullanamamaktaydı. Doğu'nun sahip olduğu zenginlikler, insanlık için, Doğululara bırakılamayacak kadar önemliydi. Batılı'nın kendi kendine yüklenmiş misyon, "Doğu halkını" "kendi despotu"ndan kurtarmak, daha doğru bir deyişle, "yerli despot"un yerini almaktır.

Bu bağlamda Napolyon'un Mısır'ı işgali, 19. yüzyıl Batı dünyasının Doğu'ya bakışının bir

örneğiydi. Zira Batılı resmi tarihçiler, Napolyon'un Mısır işgalini "Fransız orduları Mısır'ı fethetmediler, kurtardılar" şeklinde aktarmaktaydı.

"Romantizmin Doğusu"

Alman Romantizmi Doğu'da, Aydınlanmanın akılcılığına, sonra da doğmakta olan sanayi toplumunun üreticiliğine düşsel ve ideolojik bir karşı denge arıyordu. Artık Doğu, yalnızca bir ayna değil, Helen öncesi Antikçağ'ı Avrupa evrenselliğinin hizmetine sokan bir tarih düşüncesi içinde "tutarlılık", "bütünlük" ve "süreklilik" arayan Batılı bir uygarlığın vazgeçilmez tamamlayıcısıydı. Bu beklentilerle gerçekleştirilen Doğu/Hint düşüncesinin keşfi, Germen ırkına, kendi tarihini genişletme, yeni bir mitoloji kurma, klasik edebiyatın dar çerçevesini yıkma ve Latin zekâsından öğ alma fırsatı veriyordu. Doğu'ya dönük iştahları kabartan bu yöneliş, şarkiyat incelemelerinin yeni bir itibar kazanmasına yardım edecekti. Ancak, Hindistan'la ilgili bilgiler derinleştikçe düş kırıklığı artmış ve Romantikler, Yahudi-Hıristiyan dünyasından kopmaktansa her zaman için Hindistan'dan kopmayı tercih etmişlerdi. Bu gelişmenin neticesinde, Doğu, insanlığın çocukluk çağı olarak değerlendirilmeye başladı.

Hegel: Tarihin Doğulu Bilinçsizlikten Germen Bilinçliliğine İlerleyişi

20. yüzyılda da, önceki yüzyılda olduğu gibi, Oryantalist düşünce Batı'yı, tartışmasız bir biçimde tarih felsefesinde, mükemmelliğin son noktası olarak görür. Böylece Dünya tarihi Doğu'dan Batı'ya doğru ilerlemektedir.

Dipnot

1- Bu çalışma, Yücel Bulut'un Oryantalizmin Kısa Tarihi adlı eserinin tanıtımını amaçlamaktadır.

DİN, DİL ve TOPLUM

Dr. Ali Hakan ÇAVUŞOĞLU

DİN, DEĞİŞİM ve İSTİKRAR - I

“Değişimin kaçınılmazlığı” söyleminin dinin kutsalları da dâhil her alana sirayet ettiği bir dönemde yaşıyoruz. Artık “kutsal” olan bu söylemin bizatihi kendisi adeta... Değişimi sorgulamak ise akıntıya kürek çekmek, neredeyse... Çağdaş ulemanın da bu söyleme fazlaca kapıldığını ifade etsek, sanırım “*ezmânın teğayyürü ile ahkâmın da teğayyür edeceği*” ilkesini inkâr etmiş sayılmayız. Ahkâmın değişmesi ile Dinin değişmesinin aynı şeyler olmadığı aslında herkesin malumu.

Böylesine bir konuyu birkaç sayfalık bir dergi yazısında *efrâdını câmi'* ağıyârını mâni' bir tarzda ortaya koymanın güçlüğü de apaçık ortada. Değişim olgusu antropolojik, sosyolojik, tarihsel ve ekonomik boyutlarıyla başlı başına bir inceleme konusu. Bu alanlarda kabul görmüş bilimsel verilere sahip olduğumuzu farz etsek bile, genelde Din özelde İslâm'ın “değişim” ile ilişkisi yine çok yönlü bir biçimde ele alınıp ortaya konmalı. Din'in bizatihi bir değişim projesi olması ve tarihe müdahale ederek “değiştirmesi” konunun bir boyutu iken, değişen zaman, mekân ve insan unsuruna göre dinlerin “değişmesi” bir diğer boyutunu oluşturmaktadır. İslâm'ın vahyedildiği dönemdeki ilke ve uygulamalarının yine zaman, mekân ve insan unsurunun değişmesine bağlı olarak değişip değişmediği sorusuna cevap vermek ise önümüze apayrı bir araştırma alanı açmaktadır. Dolayısıyla bu yazının bizleri bir yazı dizisine doğru sürükleyebileceğini şimdiden söylemek zorundayım. Ama buradan konuyu tüm boyutlarıyla tahlil etmeye niyetli olduğumuz sonucu da çıkartılmamalı.

Günümüzde “Din ve Değişim” konusu, maalesef genellikle Din'in değişerek, değişimin etkisinde kalarak zayıflaması; toplumdaki ve hayattan uzaklaşması, adeta tükenmesi ve tarihte kalması amaçlanarak gündeme getirilmektedir. En azından bu izlenim verilmektedir. Hâlbuki Din, içerdiği değişmez öz ve değerler ile her an insana, topluma ve hayata müdahil/hâkim olmak, böylece insanın ve toplumların dengesini korumak; barış, adalet ve huzuru temin etmek için vardır. İnsanlık tarihinin bir gerçeği olan değişimin baş döndürücü boyutlara ulaştığı günümüz dünyasında, bir taraftan da istikrar ve sükûnet arayışlarının had safhaya ulaştığına hep birlikte şahidiz. Bu bağlamda, özünde barındırdığı değişmez ilkeler, değerler ve güzellikler ile İslâm, insanoğlunun güvenerek sığınabileceği en sakin liman olma özelliğini hâlâ korumaktadır.

Bu bağlamda biz, öncelikle, değişime bir fazilet olarak değil, bir olgu ve gerçeklik olarak bakmaktan yanayız. Değişim modern insanın hayatında kendisini zoraki hissettiren bir olgudur. Ama bu olgu özellikle de Batı toplumlarında öylesine sınırsız ve baş döndürücü bir hızla yaşanmaktadır ki, insan tüm değerleri, sabiteleri, idealleri, geçmişle bağını, kısacası kendi varlığına anlam kazandıran her şeyi adeta kaybetmiştir. Hatta kaybolan, insanın bizzat kendisidir. Şirazesini kaybeden insan, artık sadece kendi türünün değil aynı zamanda doğanın ve tüm evrenin kurdudur.

Bu bağlamda aklımıza hemen Kur'ân-ı Kerîm'de sık sık kullanılan, “ölçü” ve “denge” anlamlarındaki mîzan kelimesi geliyor. Allah Teala, bütün evreni ölçü ve denge ile yarattığını, evrenin varlığını devam ettirmesinin de bu ölçü ve dengenin korunmasına bağlı olduğunu ifade ediyor (Rahman 55/7-9). Kur'ân-ı Kerîm'de sözü edilen bu ölçü ve denge, tabiat bilimlerinin keşfettiği ve insanoğlunun bilgisine sunduğu “doğa kanunları”ndan başka bir şey olmasa

gerek. İnsanoğlu, yeryüzünde güven ve huzur içinde yaşayabilmek için her şeyden önce, evrenin hamuruna katılan bu iksiri bozmamalı, yani doğayı ve çevreyi, ihtirasları ve arzuları uğruna ölçsüz ve dengesiz bir şekilde tahrip etmemeli.

Bu gerçeği, Peygamberi ve Kitabı aracılığıyla bizlere bildiren Yüce Yaratıcı, görmeyen gözler ve duymayan kalpler için başka uyarıcılar da var etmiştir (Araf, 7/171). Bir mütefekkirimizin ifadesiyle, göklerin, ağacın, toprağın, çiçeğin, suyun, balığın, kısaca tüm evrenin özüne yerleştirilmiş ölçüler var. Zorlandığı zaman bedelini ödetecek ölçüler bunlar. Göğün ölçüsünü bozarsak dünyanın ölçüsü de bozuluyor, iklimler alt üst oluyor, mevsimler yer değiştiriyor. Geçtiğimiz yıllarda ülkemizde yaşanan ve hepimizi üzüntüye boğan "deprem" hadisesinin, "ölçüye" riayet etmemenin bir bedeli olduğunu artık bilmeyen yok. Toprağın, demirin, kumun, çimentonun ölçüsüne uyulmamış ve iksir bozulmuştu. Sonuç ortada. Bedeli çok ağır oldu. Demek ki bir gerçek var ortada: Evrenin hamuruna katılan "ölçü ve denge" iksiri hep sabit kalmalı, değiştirilmemeli. Yoksa düzen bozuluyor, fesat ve tahribat ortaya çıkıyor. Yani değişmek, değiştirmek her zaman olumlu sonuçlar doğurmuyor. Özüne dokunulmaması, hep korunması gereken bir takım hassas ölçüler ve değerler var.

İşte bu gerçek, insan ve toplum söz konusu olduğu zaman da geçerlidir. İnsan evrenin özüdür. Adeta evrenin bir modeli, bir küçük evrendir. İnsan da, yeryüzü gibi, toprak, su, ağaçlar ve balıklar gibi ölçü ile yaratılmıştır. İşte insanın ve insanların oluşturduğu toplumun değişmezleridir bu ölçüler. İnsan hayatını anlamlı ve huzurlu kılan, istikrar ve sükûneti sağlayan bu ölçüler, bilimsel gelişmelere, teknolojik ilerlemeye, artan üretime ve kültürel değişime rağmen varlığını sürdüren *Din*'in değişmez değerleridir. İnsan ve toplum hayatı için şaşmaz ölçüler koyan *Din*'in bu değişmez değerlerini, "adalet"

kavramı ile özetleyebiliriz. Adalet, evrenin olduğu gibi, insanın, toplumun, devletin yani mülkün de temelidir. Adalet ortadan kalkarsa, yani insanın ve toplumun ölçüsü bozulursa karşımıza bir başka deprem çıkar: *İnsanın depremi* ya da *toplumun depremi*. Yerkürenin sarsıldığı, duvarların ve binaların yıkıldığı hatta yerin dibine geçtiği gibi, toplum da sarsılır; aileler, insanlar yıkılır; kimsesiz çocuklar, kula kulluk etmek zorunda kalan dertli ve biçare insanlar ortaya çıkar. Kur'ân-ı Kerîm'in ifadesiyle, düzen bozulur, yeryüzünde fesat ve bozgunculuk hâkim olur (A'râf, 7/85; Hûd, 11/84-85; Şuara, 26/181-183).

Din, insanoğluna bu değişmez gerçekleri bildirmek için gelmiştir. Dinin özü ve asıl amacı, insanın hamurundaki bu değişmez ölçüleri öğretmek, anlatmak, insanları bu ölçülere uymaya çağırmaktır. İnsan ve toplum hayatında tarih boyunca şüphesiz büyük değişimler, gelişmeler olmuştur, olacaktır da. Ama hem insanın hem de toplumun, "doğa kanunları" gibi değişmez yasaları vardır. İnsanoğlu bu yasaları, en sağlıklı biçimde, Yüce Yaratıcı'nın gönderdiği Peygamber ve Kutsal Kitab'ın rehberliğiyle öğrenebilir. Peygamber'in tanınmaması, Kutsal Kitab'ın görmezden gelinmesi, insanoğlunun Yüce Yaratıcı tarafından konmuş olan ölçüleri değiştirmeye kalkması adaleti ortadan kaldıracak, bu da sözünü ettiğimiz toplumsal bir depremi beraberinde getirecektir. Bu durumda, "fesat ve bozgunculuğa dayanıklı insanlar ve toplumlar inşa etmek, depreme dayanıklı binalar yapmaktan daha öncelikli ve hayati bir gereklilik olarak karşımıza çıkıyor".

Dolayısıyla din, değişim rüzgârlarının sersemlettiği, sükûnet arayışındaki insanlığın sığınabileceği son limandır. Yani din, çılgınca değişen ve öğüten bir dünyada, geçmişini ve kendisini arayan insana, *teğayyür* edebilen ahkâmından ziyade değişmeyen ilkeleri ve değerleriyle çok daha anlamlı gelecektir.

Abdullah YILDIRIM

DİL ÜZERİNE

Dil, Düşünce ve Varlık

N Klasik düşüncede *dil, düşünce ve dış varlık* müstakil birer varlık seviyesi olarak görülür. Bu düşünceye göre tek tek bütün nesnelere/şeyler; dış dünyada mevcut olarak bulunmaktadır. Söz konusu varlıkların suretleri, soyutlama yoluyla zihinde hasıl olmakta ve son olarak zihinde oluşan bu suretler lafza bürünüp dile getirilmektedir. Zihnimizde oluşan anlamlar hariçteki varlıkların sureti, dildeki kelimeler de zihindeki suretlerin/anlamların sembolü ve göstergesi olmaktadır.

Kelimenin karşılığında/hizasında zihindeki “suret”in mi yoksa “hariçteki varlık”ın mı bulunduğu meselesi ayrı bir tartışma alanı olmakla birlikte, şu hususu vurgulama imkanına sahibiz: Kelimeler anlamların kalıpları, bir başka deyişle elbiseleridir. Bu yargının çağrıştırdığı ilk şey; anlamların esas itibarıyla kelimeler sayesinde bilinebilir hale geldiğidir. Buna ilaveten anlamların sabit olduğunu, lafızların ise sonradan bu sabit anlamlara bir şekilde tayin edildiğini, bir başka deyişle önce anlamın daha sonra kelimenin geldiğini söyleyebiliriz.

Dil-düşünce ve dil-dış varlık arasındaki irtibatı göstermesi bakımından Gazalî'nin şu satırları oldukça önemlidir.

Dildeki lafızlar, zihinde mevcut bulunan şeylerin (suretlerin) delili (göstergesi)dir. Zihinde olan ise dış dünyada olana mutabık bir surettir. Eğer dış dünyada varlık olmasaydı zihinlerde suret resmolmazdı. Eğer zihinde suret resmolmasaydı insan onu duyamaz, hissedemezdi. Eğer insan duyamayıp hissedemeseydi dile getiremezdi. Şu

halde; lafız, ilim ve malum (kelime, anlam ve nesne) birbirinden farklı üç ayrı şeydir. Ancak birbirlerine uyumlu ve paraleldir.

...

Dilde varlık (kelime), zaman unsuruna bağlı olarak ve muhtelif bölgelerin adetlerine göre değişiklik arzedebilir. Zihinde ve hariçte varlık ise zamana ve milletlere (kültürlere) göre değişiklik arzemez. (Gazalî, Makasıdu'l Esmâ)

Bu paragraflarda da açıkça görüldüğü üzere dış dünya, düşünce ve dil üçlüsü varlığın tezahür ettiği ana eksenlerdir ve birbiriyle yakından irtibatlıdır. Buna göre; adına “dış dünya” dediğimiz, dil ve düşünceden bağımsız bir “gerçeklik alanı” vardır. Eğer böyle bir alan olmasaydı, buradan hareketle düşünce ve dile geçiş imkanı bulamazdık. Bu alan, bizim bütün düşüncelerimizin temelini oluşturur. Bu nedenle, dış dünyada herhangi bir şekilde karşılığı olmayan varlıkların tasavvur edilmesi mümkün değildir. Ancak insan, hayal gücü sayesinde, dış dünyadan aldığı veriler üzerinde tasarrufta bulunabilir ve hariçte olmayan şeyleri tasavvur edebilir. Buna göre zihnimizde bulunan her bir suret/anlam ya birebir dış dünyadan alınmıştır yahut dış dünyadan alınan unsurlardan türetilmiştir.

Kelime ve Anlam

Kelimeler ile anlamlar arasındaki ilişkinin niteliği, klasik dilbilimin tartıştığı başlıca alanlardan biridir. Yukarıdaki paragrafta Gazalî'nin de oldukça veciz bir şekilde belirttiği gibi; eşyanın/nesnenin dış dünya ve zihinde bulunuş şekli, her zaman ve mekanda aynıdır, yani evrenseldir.¹ Ancak dilde varlık seviyesi; yani bu nesne ve şeylerin adlandırılışı, dilde ifade edilmiş şekilleri evrensel değildir. Çünkü her milletin dili; dolayısıyla dış dünyayı algılama/adlandırma, kavramsallaştırma tarzı farklıdır ve kendine özgüdür. Hal böyle olunca;

kelime ile anlam arasındaki delalet irtibatının (gösteren-gösterilen ilişkisinin) zorunlu olmadığını söyleyebiliriz. Aksine bu, sonradan kurulmuş (vaz edilmiş) bir irtibattır. Bu irtibatı kimin kurduğu, irtibatın niteliği ve kısımları gibi meseleler başlı başına bir tartışma konusu olup klasik dilbilim çalışmaları içerisinde *vaz ilminin* inceleme alanına girer. Biz şimdilik bu soruları bir kenara bırakalım ve kelime ile anlam arasındaki bu “*kurulmuş irtibat*”a biraz daha yakından bakmaya çalışalım.

Zorunluluk ve İmkan

Herhangi bir şey (nesne, anlam, kelime yahut bu unsurlar arasındaki ilişki) kendiliğinden var olamıyor ve fakat varlığını kendi dışındaki bir iradeden alıyorsa, bu durumda bu şey, onu var kılan iradeye bağlı demektir. Söz konusu irade nasıl tecelli ederse, o da o şekilde varlık kazanacaktır. Ortaya çıkan bu şeyin yahut bir ilişki tarzının; “kendisini var eden iradeye bağlı olma hali” ve “farklı şekillerde var olma imkanı”, hakkında konuştuğumuz şeyin yada ilişkinin zorunlu değil mümkün olduğunu gösterir. Şu halde; iki şey arasında “kurulmuş” bir irtibat, zorunlu değil, bilakis keyfidir (arbitrary).

Kelime ve anlam arasındaki irtibatın niteliği üzerinde düşünürken dikkat etmemiz gereken ilk husus budur. Buna göre kelime ve anlam arasındaki irtibat keyfidir, zorunlu değil. Bu keyfilik zımnen, söz konusu irtibatın bir başka şekilde ve yeniden kurulabileceğine işaret eder. Ancak bu, ilk bakışta zannedildiği kadar kolay değildir. Çünkü kelimeler anlamlarını bir kere bulduktan sonra, yani dil, oluşumunu tamamlayıp toplumsallaştıktan sonra, bireyleri adeta esir alır. O âna kadar keyfi olan irtibat birden bire fertleri tahakkümü altına alan bir zorunluluğa, kırılması imkansız bir zincire dönüşür. Kurulma aşamasında hemen her türlü ihtimal ve imkana açık olan yapılar ve ilişkiler, bir kere kurulduktan ve

toplumsallaştıktan sonra artık “adeten zorunlu” hale gelir. Kelime-anlam ilişkisi de böyledir tabi. Bu nitelikteki olgular karşısında, bireyin konumu da çift yapılı bir durum arzeder. Bir yönüyle önünde sınırsız bir imkan ve hareket alanı varken, öte yandan içinde yaşadığı toplumsal ve kültürel ortamın ağırlığı altında kalır.

Tarihî-Toplumsal Varlık Alanı ve İmkan

Kelime ve anlam arasındaki irtibatın niteliği hakkında geçerli olan bu önermeler bütün toplumsal yapı ve inşalar için de söz konusu edilebilir. Bir iradeye bağlı olarak var olan tarihî-toplumsal yapı ve ilişkiler zorunlu bir alan değildir. Yani bir başka şekilde olması da, en az bulunduğu şekilde olması kadar mümkündür. Ancak bununla birlikte bir kere kurulmuş olan (vaz/inşa) toplumsal olgu artık bireysel iradenin çok ötesinde bir otorite alanına sahip hale gelir. Bu otorite ancak yine toplumsal bir iradeyle/otoriteyle aşılabılır.

Bu, “olan”ın “olması gereken” olmadığı anlamına gelir. Yaşadığımız çağın anlamlandırılmasına, karşı karşıya olduğumuz düzenin tasvir ve tahlil edilmesine yönelik bütün çabalar, evveleminde böyle bir bilinç durumunu gerektirmektedir. Toplumsal yapı ve ilişkilerde “olan” asla “olması gereken” değildir. Olan ile olması gereken arasında daima bir mesafe bulunur. Bu mesafe ne kadar kapatılmaya çalışılırsa çalışılsın, bütünüyle ortadan kaldırılamaz. Bütün imkanları ve açmazlarıyla yaşadığımız dünya hayatı ve insanî varoluşun gereğidir bu.

1- Zihni varlık seviyesinin evrenselliği meselesi modern felsefede oldukça tartışmalı bir konudur. Çünkü zihinde sadece nesnelerin suretleri bulunmamaktadır. Bunun yanında itibarî varlıklar da söz konusu edilmelidir. Ancak burada şu kadarına işaret etme yetinelim: Klasik düşüncenin, suretlerin evrenselliğini savunması ile zihni varlık düzleminin bir bütün olarak evrensel olup olmaması birbirinden farklı şeylerdir.

BÜLTENİLAM

TEFSİR NOTLARI

Dr. M. Erdoğan BAŞ

O AYET BİZE NE KADAR TESİR EDİYOR?

N Kur'an, en son nazil olan ilahî kelimeler.. İnsanlığın iki dünyayı tanıması için Allah tarafından gönderilen yegane klavuz.. O, üstün bir söz.. Onunla diğerleri arasındaki fark, Yaratana yaratılan arasındaki farka benziyor. Bu öyle bir söz ki, okunduğunda üstünlüğü, Arap lisanına vakıf olsun olmasın hemen herkes tarafından anlaşılır. Manasını anlamadığı halde dinlediği âyetlerin tesiriyle kendini tutamayıp içten gelen bir coşkuyla Allah! deyip göz yaşlarına hakim olamayan nice insan vardır. Tarih, manasını anlamadığı halde 600 kûsur sayfalık bir kitabı, ibadet niyetiyle hayatı boyunca onlarca defa hatmeden Kur'an sevdalılarını gibi, ilahî kitabına böylesine muhabbet duyan başka bir millete daha şahit olmamıştır.

O ilahî sözün, özellikle inanan gönüllere tarifsiz ve eşsiz bir tesiri vardır. Başta Peygamberler Sultanı [aleyhissalatü vessalam] olmak üzere, yıldız sahabiler, ilimlerini Kur'an'a borçlu olduklarını itiraf eden âlimler ve daha nice adını bilinmeyen gizli cevherler, okudukları veya duydukları bir ayetin tesiriyle bazen geceyi uykusuz geçirmiş, bazen ağlamaktan bitap düşmüş, bazen kâğıt kaleme sarılıp o âyetin tefsirini yazmışlardır.

Bu ilahî sözün gücünü resmeden şu tablo dikkatlerinize arz olunur:

Hicrî 216'larda vefat eden ünlü Arap edebiyatçısı Asmaî anlatıyor: Bir gün Basra mescidinden çıkmıştım, yolda devenin üzerinde, omzunda kılıç, kolunda yay olan bir bedevi gördüm.

Bana yaklaşınca selam verdi ve "hangi kabiledensin?" diye sordu. "Asmaî Oğullarıdanım" dedim. "Nereden geliyorsun?" dedi. "Allah kelâmının okunduğu yerden" dedim. "ondan bana da oku" dedi. Ben de ona Zâriyât sûresini okudum. "Semâda da rızkınız ve size vaat edilen başka şeyler vardır" âyetine (22. âyet) gelince "Ey Asmaî! Allah aşkına bu, Allah'ın Muhammed'e (sav) indirdiği Kur'an mı?" diye sordu. "Muhammed'i (sav) insanlara

gönderen Allah hakkı için, bu, Allah'ın o hazrete nazil buyurduğu kelimedir." dedim.

Bedevi bu sözü duyunca deveden indi, bana beklememi söyledi, oracıkta deveyi kesip etini parçaladı, sonra parçaladığı etleri derinin içine koydu. Ardından bana dönüp "yardım et de bunu fakir ve yoksullara dağıtalım" dedi. Daha sonra kılıcını kırdı, yayını da toprağa gömüp çöle doğru yöneldi, "Semâda da rızkınız ve size vaat edilen başka şeyler vardır" âyetini okuyarak gözden kayboldu.

Asmaî diyor ki: Ben kendime kızıp "Ey nefis!" dedim, yıllardır bu âyeti okuyorsun da öğüt almıyorsun. Bedevi onu yalnız bir defa duyup öğüt aldı ve bu Kur'anî bilgiden tam manasıyla istifade etti.

Evet, ben onu uzun bir süre, ta Harun Reşid'le birlikte hacca gittiğimiz zamana kadar görmedim. Bir gün tavaftaydım. Aniden biri arkamdan seslendi. Arkama baktığımda aynı bedeviyi gördüm. Çok itaat ve ibadet etmekten zayıflamış, bir deri bir kemik kalmış, yüzü sararmıştı. Selam verdi ve beni Hz. İbrahim'in (as) makamına götürdü.

Orada "bana yine Allah'ın kelâmından oku" dedi. Ben yine ona Zâriyât sûresini okudum. "Semâda da rızkınız ve size vaat edilen başka şeyler vardır" âyetine gelince çığlık atıp "Allah'ın vaadini, gerçeğin ta kendisini buldum" dedi. Sonra devam etmemi söyledi. Ben de sonraki âyeti okudum: "Göğün ve yerin Rabbine yemin ederim ki, bu vaat sizin konuşmanız gibi kesin ve gerçektir." Bedevi büyük bir ürperti içinde: "Şaşılacak şey! Kim Allah'ı gazaplandırıp onu tasdik etmemiş ki, Allah Teala maksadını ispat ve tekit için kendi zatına yemin ederek 'Göğün ve yerin Rabbine yemin ederim ki, bu vaat sizin konuşmanız gibi gerçektir' buyurmuş" dedi.

Bedevi tarifi mümkün olmayan bir aşk ve vecd içinde bu cümleyi tekrar ederken aniden yere yıkılıp oracıkta ruhunu Rahman'a teslim etti. (Bu kıssa, Zemahşerî'nin el-Keşşâf'ında, Neseffî'nin Medârikü't-Tenzil'inde, ilgili âyetin tefsirinde naklediliyor)

Evet, başlıktaki soruyu tekrar edersek "bu ve benzer âyetler bize ne kadar tesir ediyor?"

Ahmet Hamdi YILDIRIM

DÜNDEDEN BUGÜNE YORUMLAR

İmâm Zemaşerî'nin Nisâ Süresi 59. Âyete
Yorumu

“Ey iman edenler! Allah'a itaat edin, Peygambere de itaat edin ve sizden olan emir sahiplerine de. Eğer herhangi bir şeyde anlaşmazlığa düşerseniz; Allah'a ve ahiret gününe gerçekten inanıyorsanız, onu Allah ve Resulüne arz edin. Bu, daha iyidir ve sonuç bakımından da daha güzeldir”.

Cenâb-ı Allah bir önceki ayette idarecilere, emanetleri ehil kimselere vermelerini ve adaletle hükmetmelerini emretmekte, bu ayette de halka, idarecilere itaat etmelerini ve kararlarına saygılı olmalarını emretmektedir.

Âyette geçen **“ve sizden olan emir sahiplerine de”** ifadesinden maksat hakkı temsil eden idarecilerdir. Zira zulmü temsil eden idarecilerden hem Allah Teala hem de Peygamberi uzaktır. Bu sebeptendir ki, kendilerine itaat hususunda Allah ve peygamberine atıf ile aynı bağlamda toplanmazlar. Allah ve resûlü ile aynı bağlamda toplanabilecek olan idareciler, adaleti tercih, hakkı seçme ve böylece idare etme hususunda Allah ve resûlüne uygun hareket sergileyen, bunlara zıt olan şeyleri yasaklayan raşit halifeler ve onlardan sonra gelip onların yolundan giden idarecilerdir.

Raşit halifeler **“sizleri adaletle idare ettiğim sürece bana itaat ediniz, aksine davranırsam sizden itaat beklemeye hakkım yoktur”** diyorlardı.

Ebû Hazım'dan, Mesleme b. Abdülmelik ile arasında geçen şu diyalog rivayet edilmektedir:

Mesleme, **“...ve sizden olan emir sahiplerine de' ayetindeki ifade, bizlere itaat etmenizi sizlere emretmiyor mu?”** diye sorunca Ebû Hazım cevaben şöyle der:

“Eğer herhangi bir şeyde anlaşmazlığa düşerseniz... onu Allah ve Resulüne arz edin” ayeti ile de, hakka ters düştüğünüzde bu itaatten mahrum kalacağınız bildirilmiyor mu?

Zayıf bir görüşe göre ise, ayette geçen **“sizden olan emir sahipleri”** ifadesinden maksat müfreze komutanlarıdır.

Peygamber (sav)'den şu söz rivayet edilmektedir:

“Bana itaat eden Allaha itaat etmiştir. Bana isyan eden Allaha isyan etmiştir. Benim tayin ettiğim komutana itaat eden bana itaat etmiştir. Benim tayin ettiğim komutana isyan eden bana isyan etmiştir...”. Hadis sahihtir.

Zayıf bir görüşe göre ise, ayette geçen **“sizden olan emir sahipleri”** ifadesinden maksat din âlimleridir, insanlara dinlerini öğretir, marufu emreder ve münkeri yasaklarlar.

“Eğer herhangi bir şeyde anlaşmazlığa düşerseniz...” ifadesinin manası; **“eğer sizlerle, sizden olan emir sahipleri arasında din hususunda bir ihtilaf söz konusu olursa, o konuyu Allaha ve peygamberine götürünüz”** demektir. Yani Kur'an-ı Kerime ve sünnete müracaat ediniz.

Zalim idarecilere itaat nasıl gerekli olabilir ki? Allah Teala **“emir sahiplerine itaat”i**, şüpheye mahal kalmayacak bir şekilde emretmiş, onlara da emanetleri yerine getirmeleri ve idarede adaleti emretmiştir.

ATÖLYE / İKTİBAS

Prof. Dr. M. Naci BOSTANCI

ÖFKENİN POLİTİK ANLAMIM*

N Atalarımız "öfke baldan tatlıdır" demiş. Abus bir çehre ile karşısındakine zehrini boşaltan kişi, içinde baldan tatlı bir hal yaşıyor olmalı. Yoksa öfkenin görüntüsü iç dünyaya da aynı şekilde yansıyor olsaydı insan kolay kolay öfkelenmezdi.

El Hakk, öfkeli bir toplumuz. Bu sadece maddi şartların ürünü değil. Öfkeli olmaktan tuhaf bir gurur duyuyoruz. Bilinçaltımız öfkeyi, kişiliğin kendi var oluşunu ortaya koyduğu önemli bir nitelik olarak algılıyor. M.F.Ö'nün "Mazeretim var asabiyim ben," şarkısından duyduğumuz hoşnutluk müzikal güzellik kadar ruhumuzu okşayan sözlerden geliyor.

Trafikteki ceviz kabuğunu doldurmayacak "dalaşmalar"dan tutun günlük hayattaki basit gerginlik vakalarına kadar her olay, öfke potansiyelimizin bizi nerelere kadar götürdüğünü anlatan örneklerle dolu. Gerginliklerin çözümüne belki karşımızdakini anlamaya çalışarak ve bu minval üzere bir kaç kelime konuşarak başlasak öfkeye bu kadar kendimizi kaptırmayacağız. Ancak dil bilmek o dili kullanabilme yeteneğine sahip olduğumuz anlamına gelmiyor. Pekâlâ, çabucak onbeş bin yıl öncesinin "Neandertal insanı" olabiliyoruz. Yani gerçek âlemle ilişkimizi dille kurmak yerine, atalarımızdan miras kalan hıriltılı kesik kesik solumalar, titreyen eller, kabarıp inen göğüsler ve kıvılcımlar saçan gözlerimizle mesajımızı iletiyoruz: "Seni un ufak ederim ulan!"

Öfkenin temelinde öznel dünyasının içine hapsolan benlik var. Nasreddin Hoca'nın malum fıkrasındaki gibi dünyanın merkezi biziz. (O eşeğinin arka ayaklarının bastığı yeri söylemişti) Dolayısıyla insanlar, olaylar ve nesnelerin gerçekliği tamda bizim baktığımız yerden şekilleniyor. Aynı perspektifi

paylaşmayan, dışarıdan bakan, belki kendi konumunu bir başka merkez gibi görenlerin varlığı bir anda külliyen haksızlıkla meşbu oluyor. Bizim "nesnel" gerçekliğimize karşı kendi "yalan"ını "çıklarları" için dayatmak isteyen bu nadan takımına karşı elbette kimse bizden makul olmayı beklememeli, diye düşünüyoruz. Haklılığımızdan aldığımız güç, cesaret ve ajitasyonla, gerçeği görmeyen gözlerle "Hanya'yı Konya'yı anlatma"yı planlıyoruz.

Tuhaf olanı şu ki; Öfke ve hemen peşinden gelen saldırganlık eğilimleri, belli bir atmosferin ürünüdür. Aynı havayı paylaşanlar, toplumsal konumları, eğitimleri, entelektüel düzeyleri ne olursa olsun aynı öfke kardeşliğinde birleşiyorlar. Dünyadan haberdarlık, insanlığın filozofi birikiminin hatmi, şehirli bir kültürün tüm göstergelerine sahiplik yine de insanı bu kollektif ruhun genetik kardeşliğinden kurtarmıyor. İster istemez, edindiğimiz kültürün bizi zorlayan nezaket ve nezahat kuralları yüzümüze ölçülü bir gülümseme ve ne kadar sabır gösterdiğimizi anlatan anlamlı çizgiler ekliyor elbette, fakat bu şeffaf ifadenin hemen altında echel takımının bile hiç zorlanmadan okuyacağı o ilkel öfkemizin tufanları dolaşiyor. Görünmez öfkemizi kıvrak dilimize, söz söyleme sanatımıza estetik bir şekilde yerleştiriyor ve sözcüklerimizin her birini rakiplerimizi mahvedecek mermilere dönüştürüyor. Büyük ihtimal onlar da sahte bir nezaketin iki yüzlü diline kutlanmak yerine açıktan bir öfkenin küfrünü duymayı tercih edecekleri için katmerli bir kızgınlığın içine düşüyorlar. Dalaşmalarda tuluat her zaman daha tahrik edici değil midir?

Egemenler ve tabi olanların Öfkesi

Öfke toplumumuzun ortak niteliği, ancak bu, öfke kategorilerinin homojen olduğu anlamına gelmez. Çünkü toplumun kendisi homojenlikten uzaktır ve herkes bir yatay yoldaşlıkta birleşmez. Egemenler/tabii olanlar, üst ve alt sosyal sınıflar, örgütlü azınlık/Örgütsüz çoğunluk. Kitle İletişim

Araçlarına sahiplik/salt "hedef kitle" olmak, sermaye ve bilgiyi kontrol edenler/bunlar vasıtasıyla kontrol edilenler vs. gibi karşıtlıklara dayalı analizler, toplum içinde kimlerin nerede durduğu, ilişkilerini "diğerleri"yle nasıl kurduğu üzerine bize anlamlı bilgiler sunar. Bu karşıtlıklarda farklı yerlerde duranlar, hayatı tecrübe etme biçimleri, dili kullanma tarzları, iktidara müdahil olma teknolojileri itibarıyla de farklılaşırlar. İktidarı paylaşma sürecine "her zaman ve etkin şekilde" katılan egemenlerin bariz özelliklerinden birisi, tüm insani edimleri kendi sahihliğinden kopartarak iktidar mücadelesine göre tasarlanmış teknolojilere dönüştürmeleridir. Egemenler için öfke de, kişisel sınırlılığın sonucu değil, sahip oldukları politik pozisyonu tahkime yönelik üretilen birçok kurgudan biri olarak ortaya çıkar. Mesela bir bürokratin alt kademedeki memuru "fırçalaması", kişisel bir gerçeklik duygusu taşısa da, gerçekte bu, ortak bir toplumsal rolün yalancı sahihliğidir. Çünkü "fırçalama", daha başta o toplumsal rolün ifasında bir iktidar teknolojisi olarak muhtevanın içine yerleşmiştir.

Tabi olanların öfkesi ise, tam olarak analiz edemeseler bile iktidar oyununun dışında bırakıldıklarını hissetmenin sahihliğini taşır. Tabi olanların egemenler karşısında iki kat bir kuşatma altında oldukları söylenebilir. Bunlardan birincisi, kendilerini ve çıkarlarını sözel düzeyde ifade etme yeteneklerinin sınırlılığı, ikincisi ise mevcut ifadelerini bile iktidar oyununa taşıyacak örgütlenmelerin ve iletişim araçlarının yokluğudur. Bu yüzden, egemenlerin temsilcisi olarak konuşanların, dil imkânlarını kullanarak kendi tahakkümlerini meşrulaştırma ve bunu kamusal alana taşıma girişimlerine karşı, tabi olanların bütün yapabildiği ancak bir direniş öfkesi ortaya koymaktır. Bu öfke bildiriminin, dildeki yetersizlik ve haksızlığa uğramışlık duygusuyla birleşerek argo kalıplar kullandığını tahmin etmek yanlış olmayacaktır. Sonuç olarak egemenlerle tabi olanların öfkeleri arasında sadece sahihlikte değil, tahakküm ve direniş kültürü bağlamlarıyla da bir ayrılık mevcuttur.

İktidar alanındaki asabiyyeler

Öfkeyle malul bu kişisel niteliğimizi, kendimizi herhangi bir asabiyyenin üyesi olarak hayal ettiğimizde kolaylıkla kolektif ruha taşıyabiliyoruz. Çünkü her asabiyye, daha baştan kendi haklılığı ve meşruluğu ile "öteki" diye ayırıp araya sınırlar çektiği diğer asabiyyelerin "yanlış bilinçliliği"ne dayalı bir toplum tasavvuruyla birlikte var olur. Bu hal şüphesiz eşyanın tabiatındandır. Kişiyile asabiyye arasındaki aidiyet bilincini sağlayan bu tasavvurdur. Ancak asabiye tercihlerimizde hangi inanç, toplumsal dinamikler, politik ve iktisadi şartların etkili olduğuna ilişkin nedensel bir yüzleşmeyi yaşama şansımız düşük olduğu için, kendi tercihlerimizi evrensel hakikat olarak algılarız. Bu yetmez, Dostoyevski'nin dediği gibi, haklılığımızın dış dünyaya ve daha önemlisi kendimize karşı kanıtlanması için "ötekilere" karşı ikna, inandırma, manipüle etme ya da cebir ve şiddet gibi mümkün olan her tür aracı kullanmak zorundayızdır. Bu girişimimizdeki temel etken, onları da hakikate ortak ederek yüksek insanîyetin manevi hazzını yaşama gibi görünse de, gerçekte asabiyyeler arası amansız iktidar mücadelesinde güç ve nüfuz kazanma arzumuzdur.

Bu değerlendirmede öfkenin yeri, tıpkı bireyler arasında olduğu gibi kolektif özneler arasında da stratejik bir bastırma, yıldırma, aşağılama ve nihayet kendi namına bir görsel haklılık efekti oluşturma teknolojisi oluşudur. Buradan hareketle şunu da ekleyebiliriz ki "asabiyyelerin dünyasında değil" kamusal alanda gözlemlenen asabiyyeler arası ilişkilerde öfkenin kullanımı, şiddet derecesi, bir araç olarak müracaat edilme sıklığı, hangi asabiyyelerin daha çok kendi şartlarına gömülü oldukları ve gizil bir iktidar silahı olarak öfkeyi kullandıkları hakkında bize fikir verecektir.

* Türkiye Günlüğü 42/Eylül-Ekim 1996, s. 31-33

Prof. Dr. Yasin AKTAY

MÜSLÜMAN ZİHNİN MODERNLİK TASAVVURLARI ya da SİYASAL/TAVIR SORUNU*

 Modernliğin tanımlanması ve analizleri üzerine yığınla literatür gelişmiştir. Modernliğin insanın tanrı,

doğa ve yine insanla olan ilişkisi üzerine yeni ve radikal bir değişim

öngördüğü ve bu değişimle tarihte bir istisna olduğu düşüncesi yaygın bir kabul görmüştür. Kuşkusuz her beşeri tecrübenin biricikliği ilkesinden hareketle bu önermeye itiraz etmek mümkün değildir. Ancak bu biricikliğin insanlık tarihinde istisna oluşturma biçimi konusunda işin vardırıldığı radde, modernlik kavramının sonuçta bir kavramsallaştırma olduğunu unutmaya yüz tutar, onu her şeyi kapsayan, her şeyi kuşatan ilginç bir evren konumuna yükseltmektir. Bu en fazla modernlik karşıtı olarak ortaya çıkan fikrî veya toplumsal hareketlerin nitelenmesi esnasında daha fazla belirginleşmektedir. Modernlik karşıtı olmayı bile neredeyse imkânsız kılan bir yaklaşım bir anda devreye girer. Çünkü modernlik kendi karşıtını bile kapsayabilen bir yaygınlığa sahiptir. Modernlik zaten

tanımı gereği kendisine karşı konulamaz bir şeydir, çünkü kendisine karşı konulmak üzere başvuru bütün araçlar kendisine aittir. Bu araçların kullanılması kendisini zayıflatmaz aksine güçlendirir.

Özellikle İslami hareketlerin dışarıdan analizinde bu durum çok açık görünür. Nihayetinde bu hareketlerin hepsinin de modern olmaktan başka bir yollarının bulunmadığı, zaten kullanmakta oldukları modern iletişim araçları, ekonomik ilişki biçimleri ve bağlandıkları küresel ağlar dolayısıyla bunu yeterince gösterdikleri yönlü analizler, ilginç bir biçimde telaşa mahal olmadığı telkinini içerir. Modernliğin bu sosyolojik kavramsallaştırımının siyasal sonucu, modernliğe karşı koymanın imkânsızlığı, dolayısıyla modernlik olarak nitelenen daha üst evrenin tamamen siyaset dışına itilmesi olmaktadır. Sorun, görüldüğü gibi, basitçe bu kavramsallaştırmanın bu şekilde her şeyi kuşatan bir şey olarak sunulduktan sonra bunun sonuçta kavramsal olan niteliğinin unutulmasında yatmaktadır. Ancak bu unutkanlığın bir de Müslümanlar tarafından içselleştirilmesi ve siyasala karşı kendi elini-kolunu bağlayan bir tutumun benimsenmesine hizmet etmesi, üzerinde ayrıca durmaya değer bir konudur.

Yetmişli yılların sonlarından itibaren İslamcı söylemin hızla benimsediği anti-modernist tutum, ilginç bir biçimde modernliğin bu tarz bir yorumunu güçlü bir biçimde beslemeye devam etti. Modernlikle ilgili analizler genellikle sosyal bilimlerin yoğun bir biçimde istihdamını gerektirir. İslamcılarının özellikle entelektüel kesimleri sosyal bilimlerin bu modernlik algılarını olduğu gibi benimserken, yaptıkları tek tercih, modernliğe muhalif olan söylemlerden daha çok yararlanmaları olmuştur. Batılı insanın kendilik algısının, dünya algısının, değişim algısının bir parçası olarak kurduğu modernlik, giderek olup biten her şeyin

sorumlusu bir "kişilik" olarak tasavvur edildi. Birçok şeyin faili olarak modernlik, insanların kendi eylemlerinin sorumluluklarını atabilecekleri ve tabii ki mevcut durumdan çıkış yollarını tıkayan bir büyük özne olarak resmedildi. Buna mukabil, bu büyük öznenen rahatsızlık duyanların (yine Batılı olanların) geliştirdikleri bütün muhalif söylemler, nostaljik haleti ruhiyeler, edebiyatlar, İslamcı düşüncenin modernlik analizlerine büyük ölçüde yön verdi. Örneğin modernlik, dünyanın büyü-bozumu olarak resmedildiyse eğer, İslamcılarının büyüye, bid'ate, hurafeye genlerinde hiç olmayan bir ilgi ve sempatiyi peyda oldu. Oysa dünyanın büyüsünün bozulmasıyla ilgili en son kaygılanacak insanlar, belki de büyüü en büyük günahlardan biri olarak ilan etmiş olan İslam'ın müntesipleri olan Müslümanlar olmalıydı.

Diğer yandan, modernlik algısının Müslümanların mevcut dünyayı kendi fıkhi kategorileri yerine sosyal bilimlerin jargonuyla kodlamalarına yol açmak gibi bir handikabı oldu. Buna rağmen davranışların, eşyaların, gelişmelerin doğruluğu veya geçerlilik ölçütü olarak, modern olup olmamak geliştirildi. Modern olmayan bir şeyin esasen bu dünyada fiili bir geçerliliği yok. Çünkü modernliğin benimsenmiş tanımı gereği, bu dünyada, bugün için yaşanıp da zaten modern olmayan bir şey yok. Bu paradoksun doğrudan Müslümanların dünya algılarını felç eden, dolayısıyla İslami düşüncede dünyaya müdahale etme, dünyayı kendi gözüyle ve diliyle algılama yoluyla siyasal halkayı sağlamayı engelleyen bir yanı vardır. Modern ulaşım, iletişim, beslenme ve sair araçları kullanmak, bir Müslüman için otantikliği zedeleyen bir şey olarak "modern" etiketi altında sunulduğu zaman, otantik kalmak için tek adres olarak hayatın akışının tamamen dışına çıkmanın gösterildiği açıktır.

Hayatın dışına çıkmaktan başka bir yol bırakılmayan, ortaya koyacağı her alternatifin aynı dünyaya ait olmak zorunda olduğu bir puzzle içinde, olan siyasallık halkasına oluyor. Helal-haram-mubah-müstehap-mekruh gibi hayatın değişik hallerine aktif kodlamalarla müdahil olmak İslami siyasî düşüncenin tek geçerli yoluyken, bunların yerine ikame edilen modern-geleneksel eksen, Müslümanları kendi otantik dünya algılarından hızla uzaklaşmaktadır. Bu durumda modernliğe karşı en gelenekselci tutumu benimseyen kişi bile sonuçta içine düştüğü karşıtlığın bir sonucu olarak dünyayı bir siyasete imkân verebilecek bir kodlamaya tabi tutamamaktadır. Ne idüğü belirsiz, karanlık bir alan olarak modernliğe lanetler okurken, karanlığı aydınlatmanın tek yolu olan "adını kendince koyma" yoluna gidememektedir. Burada yapılması gereken şey, modernliğin sonuçta bir kavramsallaştırmadan ibaret olduğunu, tabii ki bütün kavramsallaştırmalar gibi işlevsel olduğunu, ancak gerçekliğin, kendine ait daha geniş ve daha dinamik bir doğası bulunduğunu hatırlamaktır. Bu gerçekliği bir kavrama sıkıştırmayacak kadar genişletmek, çoğaltmak ve bölmekten başka çare yok. Modern olan bir şey pekâlâ helal olabilir. Modern olan bir şey müstehap bile olabilir. Yine modern olan bir davranış haram da olabilir. O halde modernlik kavramının, Müslüman'ın kendi hayatını, hayata bakış açısını tanımlayan ve belirleyen bir konumu işgal etmesinin önüne geçmeden siyasi halka tamamlanamaz.

* Başlık **Bültenilam** tarafından konulmuştur.

**Prof. Dr. Yasin Aktay'ın "Türk Siyasi Düşüncesinde Kayıp Halka: Siyasal" başlıklı makalesinden bir bölüm. Divan Dergisi, sy. 19 (2005/2), s. 35-59

Prof. Dr. Mümtaz'er TÜRKÖNE

CEMAAT FARKI*

 Geçen sene, Samanpazarı'nda, üniversite öğrencilerinin kaldığı "cemaat yurdu"nda yere bağdaş kurmuş, bir yandan yemek yiyor bir yandan muhabbet ediyoruz. "Niye buradasınız?" soruma gençlerden biri "Cemaat olmasaydı, üniversiteyi değil liseyi bile okuyamazdım." diye cevap veriyor.

Farklı âlemlere girip çıktığı her halinden anlaşılabilir delikanlı, bıçkın tarzını saklamaya çalışarak başka bir açıklama getiriyor: "Bütün derslerim zayıftı, cemaate girdikten sonra düzeldi, kötü bir çevrem vardı, onu da değiştirmiş oldum." Baktığım mahcup yüzlerde, evlatları için dişleriyle-tırnaklarıyla mücadele eden ana-babaların izleri vardı. "Cemaat" sihirli bir dünya; yoksulluk ve kimsesizlik yerini güvenli bir sıcaklığa, umuda bırakmış. Yokluğun, çaresizliğin duvarları aşılıp; savrulup duran, kendini yiyip tüketmesi muhtemel zeka ve yetenek bir kalıba, üstelik işe yarar bir kalıba dökülüyor. Tek başlarına iken mucize gibi görünen şeyi birlikte başarıyorlar. Hayatın doğal akışında yitip gitmesi muhtemel olan bu gençler, şimdi kendilerini kurtarmanın ötesine geçip başkalarına yardım etmeye hazırlanıyorlar. Kendileri için fedakârlıkta bulunanların onlardan bekledikleri tek karşılık bu. Borçlarını, topluma karşı sorumluluklarını ifa ederek, bunun için de ahlaklı bir hayatı rehber edinerek ödeyecekler. Alternatifi olmayan bir dünyada, "cemaat farkı"nın ayrıcalığı yaşanıyor.

Cemaatlere Batı nasıl bakıyor?

"Cemaat" dediğimiz zaman aslında bize özgü, bizim geliştirdiğimiz bir modelden bahsetmiyoruz. Bütün insanlığın bir zamanlar ana rahmi gibi huzurlu ve güvenli bir şekilde içinde yaşadığı sonra kaybettiği; yokluğuna dayanamadığı için yeniden aradığı; bulmak için her yola başvurduğu bir toplum modelinden bahsediyoruz. Bu toplum modelini sosyal bilimlere, yaşadığımız trajik değişimi açıklayan bir anahtar olarak yerleştiren Tönnies, içinde yaşadığımız toplum ile mahrum kaldığımızı karşılaştırma imkânı da veriyor. Geleneksel toplumlar, "cemaat" (gemeinschaft) şeklinde organize

olmuşlardı. Bu toplumlar, herkesin birbirini tanıdığı, adeta büyük bir aile gibi yaşıyorlardı. Hasta mutlaka bakılırdı; aç mutlaka doyurulurdu. "Yarın başıma ne gelir?" korkusuna bu toplumda yer yoktu. Binlerce yılın ürünü olan bu toplum modeli, sanayileşmenin hızlandığı şehirleşme ile birlikte aşınmaya başladı. Cemaat parçalandı, yerine birbirine yabancı ve mesafeli insanlardan meydana gelen "cemiyet" (gesellschaft) yani şehirli toplum geçti. İnsanlar yalnızlaştı, yabancılaştı. Şehirlerimizin apartman hayatını ve oradaki komşuluk ilişkilerini gözünüzde canlandırdığınız zaman teorik bir kategoriden değil, içinde yaşadığınız toplumun kendisinden bahsettiğimi anlatacaksınız.

Binlerce yılın birikimi olan insanlık tarihinin en trajik, en ürkütücü değişimi cemaat hayatından cemiyet hayatına geçiştir. Bu değişim o kadar sarsıcı olmuştur ki, sonrasında ortaya çıkan hemen her çaba bu sarsıntının telafi edilmesi ve bir şekilde cemaat hayatının yeniden kurulması içindir. Şehirlerde fabrika işçilerine dönüşen insanları, sınıf adıyla bir cemaat şeklinde organize etmeye çalışan sosyalistlerin, "komünizm" ismini tercih etmeleri, ihtiyaç duyulan şeyi de gösterir. Komünizm, cemaat (commun, community) kelimesini Marksist ideolojinin adına dönüştürmüştür. Komünizmin Türkçedeki tam karşılığı "cemaatçilik"tir; istilah olarak cemaatteki ortaklaşacılığa atıfta bulunur. Milliyetçilik de kaybolan cemaatin yerine, aynı sıcaklığı verecek büyük bir cemaat arayışının adıdır. Millet bir "hayalî cemaat"tir. Birey, tanımadığı ama kendisine benzediğine inandığı (aynı dili konuştuğu, aynı inancı ve vatani paylaştığı) diğer insanlarla aynı cemaatin üyesi olduğuna inanarak huzur bulmaktadır. Yitirilen cemaat, millet adıyla yeniden kurulmaktadır.

Cemaat hayatını mümkün kılmak ve sürdürmek, cemaat hayatı içindeki o insanî sıcaklığı yeniden inşa etmek konusunda dinlerin başardığını, dünyevi hiçbir inanç başaramamıştır. Bugün "cemaat"ten bahsedildiği zaman akla hemen "dinî cemaat" in gelmesinin sebebi budur. İhtiyacımız olan en hayatî şey, içinde yaşadığımız toplumu insanileştirecek bir çerçevedir. Bu çerçeve yüzlerce yılın tecrübesinden geçmiş en rafine haliyle karşımıza gelenek olarak çıkmaktadır. Gelenek ise ancak ve ancak dinî hüviyet taşıyan kurallar ve inançlarla kendini muhafaza edebilmekte ve gelecek nesillere aktarılmaktadır. Cemaat hayatının dağılması, hızlı sosyal değişimin sancıları bu insanî çerçeve arayışını artırmış ve gelenek en canlı ve güçlü biçimiyle "dindarlık" olarak yeniden dirilmiştir. Dinî organizasyonların sağladığı uyum ve huzuru anlayabilmek için dinler ile dindarlığı birbirinden ayırmak gerekir. Dinin teolojik yapısından değil, zamanın ihtiyaçlarına, toplumun eksiklik hissettikleri alanlara göre değişen dini algılamaya ve yaşama biçiminden yani dindarlıktan bahsediyoruz. Din değişmez, ama dindarlık tezahürleri zamana ve mekâna bağlı olarak değişim geçirir. Dinin toplumsal gücüne dindarlık olarak yaklaşırsak görünenler şunlardır: İbadetler ve ahlâkî kurallar, insanın en temel sorunları ile gündelik hayat arasında kuvvetli kanallar açmaktadır. Aynı varlığa iman etmek, toplumun her kesimini birbirine uyum içinde bağlamaktadır. Bu uyumdan ortak bir amaç duygusu devşirilir. Gündelik hayatın her alanı bu ortak payda etrafında birbiriyle harmanlanarak karşımıza uyumu yüksek, dengeli ve sağlıklı bir toplum çıkarır.

Nitekim, kaybolan cemaati yeniden diriltmeye kalkan felsefî inançlar kendilerini bir din, hatta bir dinî cemaat olarak inşa etmeye gayret etmişlerdir. Auguste

Comte'un "Pozitivizm dini", Marks'ın "Bilimsel Sosyalizmi" tam anlamıyla ilahî dinlerin ritüellerine benzer kurallar ve kurumlar oluşturmaya girişmiştir. Maddî hayatın gücü arttıkça manevî alan dengeyi sağlayabilmek için dindarlığı güçlendirmiş ve homo religiosus (dindar insan) daha yaygın ve genel bir insan tipine dönüşmüştür. Bu dindarlık, hayatı bir şekilde kutsal bir mekândan ve zamandan yakalama çabasıdır. Günümüzde falların ve astrolojinin yaygınlığı, yılbaşlarının ve doğum günlerinin adeta bir ayin şeklinde kutlanması, bir kutsallık arayışından başka bir şey değildir. Felsefî inançlar ve ideolojilerin kendi topluluklarını bir cemaat gibi tasarlamaları ve düşünce sistemlerini bir kudsiyet halesi içine alarak dinselileştirmeleri bu yüzdendir. Yüzyılların rafine geleneği olan dinî organizasyonlar ile nevezuhur ideolojiler ve inançlar karşı karşıya gelince, birincinin faikiyeti tartışma götürmez olmuştur.

Cemeaatler neden bu toplum için değerli?

Elime "Elif Cüzü"nü alıp, Erzurum'da Kurşunlu Camii'ne gittiğimde henüz dokuz yaşındaydım. Bir insan olduğumu, hatta saygıdeğer bir varlık olduğumu ilk defa Kur'an kursu hocamız olan Efe Hoca'nın bana karşı davranışları ile idrak ettim. Okulda yaramaz ve başarısız bir öğrenci olan ben, Kur'an alfabetini süratle söktüm. İçinde yaşadığım toplumla Allah'ın selamı ile başlayan iletişimi kurarak toplumun bir parçası haline geldim. Kendi tarihim ve yaşadığım topraklarla, büyük adam muamelesi gördüğüm camilerin büyüdü atmosferinde bağlantılar kurdum. Bugün geriye dönüp baktığımda beni meydana getiren eczaların, karşıma bir iyi talih olarak çıkan fırsatların neredeyse tamamının o dünyadan geldiğini hatırlıyorum. Benim inançlarımdan değil, içinde yaşadığım

toplumla ilgili tasavvurumdan bahsediyorum. Elbette okuduğum hiçbir kitap, öğrendiğim hiçbir teori beni kendi hayat tecrübem kadar etkilemedi. Bu tecrübe bana, dindarlığın bu toplumu var eden, dengeli ve huzurlu bir şekilde yaşatan en derin ve güçlü enerji kaynağı olduğunu gösteriyor. Bu toplum onca sıkıntıya rağmen çökmüyorsa, bu sayededir. Bu enerji kaynağı son derece doğal ve sağlıklıdır. Dünyanın diğer toplumları da bu enerji kaynağından beslenmişti.

Max Weber, kapitalist ekonomiyi Protestan ahlâkının ortaya çıkardığını söylemişti. Bizdeki tarikatlarla benzeyen, gerçekte ise tam bir cemaat olan Protestan Quaker, Baptist ve Metodist mezheplerin çalışma ve ticaret ile dinî inançlar ve kurallar arasında kurdukları ilişki, adeta dinî ahlakın ticarî ahlaka dönüşümünü anlatır. Çalışma ve mübadele bütünüyle dinî kurallar etrafında hayat bulmaktadır. Mesela yatırım sermayesini nakdî servete dönüştürmenin dinen yasaklanması gibi. Aslında burada anlatılan, dindarlık ile ticarî faaliyetler arasındaki uyumdur. Modern toplumlar güven boşluğunu derinden yaşar. Ticarete en değerli sermaye ise güvendir. Dindarlık, birbiriyle ticaret yapan insanlara peşin bir güven vermekte, dindar insanlardan oluşan bir ticaret ağı, güven içinde iş görmekte ve ekonomi canlanmaktadır. Dindarlığın bu faaliyet alanlarında genel çerçeveyi oluşturması son derece doğaldır. Dindarlık bir toplumsal nirengi noktası olarak alınmakta, toplum din etrafında organize olmakta ve iş görmektedir.

* Prof. Dr. Mümtaz'er TÜRKÖNE'nin Zaman Gazetesindeki 17/10/2006 tarihli yorum yazısından alıntıdır.

SEMPOZYUM ALANI

ULUSLARARASI SEMPOZYUM
ORyantalist
Edward Said

AB ÜLKELERİNDE DİN-DEVLET İLİŞKİSİ

Hukukî Yapı
Din Eğitimi
Din Hizmetleri

9-10 Aralık 2006
İstanbul

Katılımcılar

- Prof. Dr. Mehmet S. Aydın (Türkiye)
- Prof. Dr. Ali Barakoğlu (Türkiye)
- Prof. Dr. Mehmet Görmez (Türkiye)
- Prof. Dr. Gerhard Robbers (Almanya)
- Prof. Dr. Richard Pözl (Avusturya)
- Prof. Dr. Rik Torfs (Belçika)
- Prof. Dr. Francis Messner (Fransa)
- Prof. Dr. Sophie van Bijsterveld (Hollanda)
- Prof. Dr. Alessandro Ferrari (İtalya)
- Prof. Dr. Javier Tomás-Martínez (İspanya)
- Prof. Dr. Michał Rynkowski (Polonya)
- Prof. Dr. Charalambos Papastathis (Yunanistan)
- Prof. Dr. Silvio Ferrari (İtalya)
- Prof. Dr. Grace Davie (İngiltere)
- Prof. Dr. Cole Durham (ABD)
- Prof. Dr. Lisbet Christoffersen (Danimarka)
- Prof. Dr. Lars Friedler (İsviçre)
- Rebecca Catto (İngiltere)

Bilimsel Kurul

- Prof. Dr. M. Adil Aydın (Türkiye)
- Prof. Dr. Cole Durham (ABD)
- Prof. Dr. Silvio Ferrari (İtalya)
- Prof. Dr. Grace Davie (İngiltere)

Proje Yürütücüler

- Prof. Dr. Ali Köse
- Doç. Dr. Talip Kuşçikan

Sempozyum Yeri
TDV İSLAM ARAŞTIRMALARI MERKEZİ (İSAM)

İstanbul - Bağlarbaşı Cad. 40. Üsküdar 34662. İstanbul / Türkiye
Tel: 0216. 414 06 50 (Pbx.) Faks: 0216. 474 08 74
www.isam.org.tr isam@isam.org.tr

TÜBİTAK'ın katkısıyla
Simultane çeviri yapılacaktır

2006'NIN SONLARI

N Takvimler 2006'yu bitirip 2007'yi göstermeye hazırlanırken, geçtiğimiz Kasım-Aralık ayları İstanbul'da canlı bir sempozyum dönemine tanıklık etti.

Önce İSAV 17-18 Kasım tarihlerinde **Avrupa Birliği Sürecinde Dini Kurumlar ve Din Eğitimi** konulu uluslararası bir sempozyum düzenledi.

Ardından İSAM iki hafta arayla iki uluslararası sempozyum gerçekleştirdi.

Bunlardan ilkinde (24-26 Kasım 2006) **XI. ve XVIII. Yüzyıllar İslam-Türk Medeniyeti ve Avrupa** konusunu toplantı ve tartışma gündemine taşıdı.

9-10 Aralık'ta ise, **AB Ülkelerinde Din-Devlet İlişkisi** başlıklı sempozyumu organize etti.

Yine aynı tarihlerde (9-10 Aralık 2006) İstanbul Büyükşehir Belediyesi (İBB), **Edward Said Anısına Uluslararası Oryantalizm** sempozyumunu gerçekleştirdi.

16-17 Aralık'ta ise Beyan Yayınlarının ev sahipliği yaptığı Uluslararası **Muhammed Hamidullah** sempozyumunu düzenlendi.

Biz bu sayımızda İSAV tarafından düzenlenen "Avrupa Birliği Sürecinde Dini Kurumlar ve Din Eğitimi" ve İBB tarafından Edward Said Anısına gerçekleştirilen "Oryantalizm" sempozyumlarına yer vereceğiz.

Yüksel GÜNGÖR

DİNİ KURUMLAR ve DİN EĞİTİMİ

N Kasım ayının üçüncü haftasında (17-18 Kasım 2006) İSAV "Avrupa Birliği Sürecinde Dini Kurumlar ve Din Eğitimi" adlı uluslararası bir sempozyum düzenledi. Sempozyuma yerli ve yabancı birçok akademisyen iştirak etti. Genel olarak, Avrupa Birliğine üye ülkelerdeki dini kurumların ve din eğitiminin ele alındığı toplantıda, Din eğitiminin Türkiye'deki bugünü ve yarını üzerine değerlendirmeler yapıldı.

Üç gün süren bu toplantılarda on tebliğ sunuldu ve bir de değerlendirme oturumu yapıldı.

Sempozyumda "Avrupa Birliği Mevzuatında Din Eğitim ve Öğretiminin Yeri" adlı konuya Doç. Dr. Céline BÉRAUDE açıklık getirmeye çalıştı. Beraude öncelikli olarak okullarda ayrımcılığın olmaması gerektiğini vurguladı. Din dersinin olmadığı ülke olan Fransa'yı örnek gösterdi. Fransa'da din dersinin olmadığını ve buna hiçbir din adamının itiraz etmediğini söyleyerek bu durumun sadece Fransa'ya has olduğunu belirtti. Ayrıca Beraude, din eğitimi tekrar gündeme getiren olayın 11 Eylül Saldırıları olduğu tespitinde bulundu.

Diğer Avrupa Birliği ülkelerindeki örneklerden de bahseden Beraude, genel olarak Belçika'da din dersi taleplerine dair açık ve geniş bir alanın bulunduğunu, İngiltere ve Danimarka'da ise Hıristiyanlık dersleri ağırlıkta olmakla beraber, çoğulcu bir eğitim metodunun benimsendiğini belirtti.

Dikkatleri Talip KÜÇÜKCAN'a çeken şeyse, onun "Avrupa Birliği ülkelerinde, din dersi hiçbir şey empoze etmez, tıpkı coğrafya, tarih dersleri gibidir" şeklindeki tespiti oldu.

Zeki AYDIN ise sözlerini "devlet okullarında din dersi olmalıdır" diyerek noktaladı.

Almanya, Fransa, İngiltere ve İtalya örnekleriyle AB'de din eğitiminden bahsedildiği sempozyumun son oturumunda "Türk Hukuk Mevzuatında Din Eğitimi ve Öğretiminin Yeri ve Uygulama Biçimi" tartışıldı. İsmail KARA Türkiye'de "teknik" manada din eğitimi olmadığı ancak, "Laik bir Din Eğitimi" bulunduğu açıklamasını yaptı.

En ilginç tespit, oturum sonunda söz alan Faruk BAYRAKTAR'dan geldi. Bayraktar Türkiye'de din eğitiminin iyi yapılmadığını doğrulayarak sözlerine başladı. Din dersi hocalarının, dersin yüzde yetmişinden fazlasını "yapmayın, susun" diyerek geçirdiğini söyledi. Öğrencilerin, din dersine son derece ilgisiz kaldıklarını ve bunun sebebinin ise ÖSS'ye hazırlık mazeretine bağlı olduğunu belirtti. Ardından, kendi penceresinden, bunu önlemenin yolunu dile getirdi: "ÖSS'ye birkaç tane de din dersi sorusu eklendiği takdirde bu sorun ortadan kalkacaktır."

Sempozyumun değerlendirme oturumuna Ali ÖZEK, Halis AYHAN, Michael CROMARTIE, Ömer Faruk HARMAN, Sönmez KUTLU, M. Şevki AYDIN katıldı.

Şükrü Mutlu KARAKOÇ

ORYANTALİZM: Dün, Bugün, Daima ???

Edward Said Anısına

N isimler, işaret ettikleri şahsı aşan, ona daha geniş anlamlar yükleyen ve dolayısıyla sadece bir insana işaret etmekten çok öte, sembolik bir hal alır bazen. Bu, şahsın düşünce ya da eylem dünyasına yaptığı katkılarla ilgilidir çoğu zaman. Sözlerimizi düşünce dünyasına hasredersek Marx, Weber, Derrida, Foucault, Khun bu tür isimlerden bazılarıdır ve tabii Edward Said. Bu isimleri öne çıkaran husus, bunların düşünce dünyasında yeni teorik bakışlar (paradigma) geliştiren, yeni bir düşünce alanı açan kimseler olmalarıdır.

Said Üzerine...

Aralık ayında (9-10 Aralık 2006), böylesi isimlerden biri olan Edward Said ve onun düşünce dünyasına dahil ettiği Oryantalizm teorisi üzerine bir sempozyum düzenlendi.

Fuat Keyman “paradigma kuran adam” olarak takdim etmekteydi Said’i, büyük bir içtenlikle. Ardından, Said’in fikir arkadaşlarından Gayatri C. Spivak ise, Said ve Oryantalizmden “acı çeken adamın, kendisini, bir Doğulu olarak kendisinin (kendi kimliğinin) nasıl inşa edildiğini keşfi” şeklinde söz ediyordu. Said’in oryantalizm çalışması, diyordu Spivak, bulgu ve verilerin ürünü akademik bir eser değil, genç bir adamın, bir Doğulu olarak Batı’ya endekslenmişliğini hissedişinin ve bundan duyduğu acıların kitabıdır. Bu manada kitabın gerçek sahibi Avrupa’ya göç eden tüm Müslümanlardır. Ayrıca Said’in oryantalizm teorisinin, Batının, sahip olduğu Oryantalist zihniyet ve algıyla, Doğu insanında yarattığı “kimlik bozumları”na,

“gizli tamir ve kodlamalar”a işaret ettiğini öne sürüyordu “bilge duruşlu kadın”. Ona göre Said, bu bakış açısıyla Doğu kadar Batı’ya da ayna tutuyor ve Batı’ya kendi çarpık tutumunu anlama fırsatı sunuyordu.

Oryantalist Söylemin Sökümü: Kimlik tayininden Siyaset tayinine

Peki, Batı’nın Oryantalist söyleminin içeriğinde neler vardı, söylem hangi kaygılara yaslanıyor, kökeni, mazisi ve ürettiği kavramlar hangi algılara işaret ediyordu? Ve son olarak, Said’in bu ve benzeri sorulara yaptığı cevabi katkılar nelerdi?

İsmail Coşkun, Batı’da oryantalist bakışa kaynaklık eden faaliyetlerin kökenini Yunan ve Roma medeniyetlerine kadar götürüyordu. Ona göre, bu dönemde Batı, kendince bir uygar/barbar ayırımına sahipti ve yapılan seyahatlerle barbar toplumlar hakkında bilgi toplanmaktaydı.

Oryantalizmden bahsetmenin bir yolu, Bobby S. Sayyid’e göre, onu Doğu’yu kullanarak üretilen “Batı’nın kendi hikâyesi” şeklinde görmektir. “Eskiden Doğu cinselliğinin yaygın olduğu yer olarak görülürdü Batı tarafından, diye söyledi S. Sayyid, bu günse tam tersi. Bu, tam bir ayna düzeneğidir. Ve Batı tarafından Doğu’ya yüklenen kimliklerin yapaylığının ifadesidir. Batı, Doğu aynasından, oradaki farklılıklara dayanarak, kendisini anlatmaktadır sürekli. Ve yine aynı aynaya bakarak, kendisine ‘Doğu’ya karşı vazifeler’ çıkarmaktadır. Şu halde Oryantalizm hem dünyayı ve kendini anlamlandırmanın bir yolu, hem de bir siyasal teorinin veri tabanı olarak görülebilir. Oryantalizm Doğu hakkında sınırlı, taraflı ve çarpık bir bilgi kümesi üretir. Ancak tersten bakıldığında, Doğu bu eksik söylemle hayatı kazanır Batılıların gözünde.” S. Sayyid’e göre tamda burada, dünyanın ve

gerçekliğin “nasıl görüldüğü” değil “nasıl yaratıldığı” sorunu önem kazanıyordu. Hakikat (gerçeklik inşası) ve iktidarın ayrılmaz dostlar olduğu gözler önündeydi artık.

Said’e göre Oryantalizm, kökeninde, belli bir düşünce biçimiydi. O, Oryantalizmi bir iktidar-söylem ilişkisi olarak tanımlıyor ve ona ideolojik bir anlam yüklüyordu. Bu haliyle Oryantalizm, hem Batı’nın Doğu söylemi üzerinde kendi görüntüsünü kotarma vasıtasıydı hem de Doğu üzerinde üstünlük ve egemenlik kurma vesilesiydi. Bu manada Oryantalizm, Batı için, Doğu siyaseti konusunda bir yol gösterici ve belirleyici söylem sunuyordu. Ve bu durum, “söylem”in “siyasal çıkarlar”la buluşarak “iktidar ilişkileri”ni nasıl ürettiğini açıkça ortaya koyuyordu. Ona göre Doğu, çağlar boyu Batı’nın en büyük ötekisiydi. Tam bu noktada “ne var ki” diyecekti Aslı Çırakman, Batı, Doğuyu tek yönlü, tek boyutlu olumsuz bir imge olarak kurmaz. Evet, Batının Doğu hakkında ürettiği her düşünce ve görüş Doğu’yu “aşağılayan” ve “olumsuzlayan” bir ortak noktaya sahiptir. Fakat Oryantalist bilgi birikiminin yansıttığı “Doğu resmi” ve “Batı kimliği” hep tek boyutlu olmamıştır. Zaman içinde değişen (ama hep Doğu’yu aşağılayıcı yönde değişen) bir çeşitlilik göstermiştir. Batı kendisini nasıl tanımlıyorsa, Doğu’yu onun karşıtlarıyla resmetmiş, kendi kimlik algısı değiştiği Doğu hakkındaki söylemini de değiştirmiştir.

Bu bağlamda karşımıza 16. yüzyıldan itibaren oluşan üç farklı Avrupa kimliği ve üç farklı, “olumsuz” Doğu resmi çıkmaktaydı Çırakman’ın tespitiyle: “Hıristiyan Avrupa, Hıristiyan olmayan, dolayısıyla inançsız ve düşman Doğu”. Geliştirilen bu kimlik söylemi burada kalmıyor, siyasi tavırlara kaynaklık ediyordu elbette. Öncelikle kendi kimliğini yüceltiyordu Batı. Ardından, Hıristiyan Batı birlik ve beraberliğe çağırıyor ve kendileri için tehdit oluşturan, Osmanlı’nın şahsında tüm “inançsız Doğu”nun “adam edilmesi”

gerektiği fikri yükseliyordu.

18. yüzyılla birlikte Batı, kendisini ve dolayısıyla Doğu’yu yeniden tanımlayacaktı: “Liberal/özgür Avrupa, Despot ve Köle Doğu”. Yüklenilecek siyasi vazife ortadaydı: özgür, bilgili, çalışkan ve zeki Avrupa, köle, cahil ve tembel Doğu’yu bu karanlıklardan kurtarmalıydı.

19. yüzyılla birlikte üçüncü kimliğini dolaşıma sürdü Batı: “Uygar/medeni Avrupa, medeni olmayan, kaba Doğu”. Böylece Avrupa “ileri” “gelişmiş” ve “ince” bir toplum olarak sunuyordu kendisini ve bu kavramları da uygarlığın standartları haline getiriyordu. Diğer yandan Doğu, zengin maddi imkânlarla sahip ve fakat cinsellik, yeme içme, tembellik ve şiddet etraflı geri kalmış bir hayat tarzıyla resmediliyordu. Bu haliyle Doğu, Batı’nın gözünde parlayan, canlı, iştah kabartan ve kabalığından kurtarılp medenileştirilmesi gereken bir diyardı İbrahim Kalın’ın tespitiyle.

Son iki yüzyılda ürettiği kimliklerle, artık ortada iki farklı Avrupa dolaşmaya başlamıştı İbrahim Kalın’a göre: “Emperyalizmi hedefleyen sömürgeci Avrupa” ve bunu perdelemekle muvazzaf “uygarlığı temsil eden modern Avrupa”. Tuhaf olan şu ki, diyordu Kalın, Avrupa’nın ürettiği bu “medeniyet beşikliği” söylemi, Doğu tarafından da benimsenmişti ve Fransa’nın şahsında Avrupa, “sömürü ve asimilasyon” faaliyetlerini, Doğunun da içselleştirdiği “medenileştirme” örtüsüyle gerçekleştiriyordu. Ve bu filmin en iyi aktörüyse, istila öncesi Mısır’a yazdığı mektupla neredeyse “V. Halife” olmaya namzet (!), Napolyon’du.

Evet, gelinen son noktada Avrupa, kendisini ve Doğu’yu tanımlama konusunda asırlardır sürdürdüğü yolculukta, başladığı yere geri dönmüştü. Hatta belki de başladığı yerden hiç uzaklaşmamış, farklı kavram ve kimlikleri dolaşıma sürmesine rağmen aynı algı, hırs

ve önyargılara uygun “eski anlayış” etrafında hep ayak sürümüştü: “Uygar biz” ve “aşağılık Doğu”.

Uğur Kömeçoğlu, Bobby S. Sayyid ve İbrahim Kalın’ın sözlerinde ifadesini buluyordu bu kabul: “Oryantalizm Batı’da bu gün hala baskın söylemdir. Batılı olmayanlar hala düşman olarak nitelenmekte “tarihsiz, barbar ve tembel” varlıklar olarak görülmektedir. Bu şekilde Batı, hep içinde bulunduğu “kültürün gözlüğü”nden hareketle üretmektedir Doğu imajını ve Doğu siyasetini. Dün olduğu gibi bu günde Doğu/Batı ilişkisini en güzel anlatan kavram “sömürgecilik”tir. Bu gün Doğu çalışmaları tarihsel olarak dondurulmuş medeniyet algıları, bölünmeler ve kutuplaşmalar etrafında şekillenmektedir.”

Tam bu noktada Fuat Keyman’ın bir gün önceki görüşleri, çerçeveyi tamamlayıcı bir katkı sağlıyordu sempozyuma. Keyman, 11 Eylül sonrası yaşanan gelişmeler etrafında Oryantalist söylemin keskin yükselişini ortaya koymuştu o konuşmasında. Batı tarihi “farklı olanın ötekileştirilmesi”nin tarihidir, diyordu Keyman. 11 Eylül sonrası dünyada “farklılıkların temsili” sorunu yaşandığını, farklı olanla (umumiyetle “Doğu”yla) nasıl bir ilişki kurulacağına dair ağır bir bunalıma girildiğini ifade ediyordu. Ona göre “artık medeniyetler çatışmasının yaşandığına dair Huntington’a referansta bulunmaya bile gerek yoktu”. Zira “farklı olan” (buna “Doğu veya Öteki” de diyebiliriz), ilerleme/değişim kapasitesinden yoksun, her şeye engel olarak görülüyordu ve böyle bir durumda rasyonel çözüm onu asimile ederek dönüştürmek (o istemese de ona medeniyet götürmek) ya da yok etmektir; yani çatışmaydı. (Keyman burada, Batı’nın Bosna, Afganistan, Irak ve Lübnan üzerinde, dolaylı ya da doğrudan gerçekleştirdiği dörtlemeye-savaşa işaret ediyordu.) Bu bunalımı aşabilmenin yegâne yolu, dedi Keyman (Medeniyetler İttifakı

çalışmalarına atıfla), “diyalog”dur; fakat “farklılıklar” hep belli bir iktidar ilişkisi içinde bulduklarından, iktidar ilişkilerini sorunsallaştırmadıkça gerçek diyalogu sağlayamayız. İşte Said’in Oryantalist teorisinin bize sunduğu imkân budur. “Said hem bizi tüm modernlik tarihini, ötekileştirme tarihini sorgulamaya, buna karşı mücadele etmeye ve farklılıklar arasındaki iktidar mücadelesini görmeye çağırır hem de bu süreç için yol gösterici bir açılım imkânı sunar.”

Oryantalizm’den Sonra

Peki, nedir bu açılım, bu güne de damgasını vuran oryantalist söylemi aşmanın bir yolu yok mudur? Ya da “Oryantalizm’den sonra” ne yapılabilir? S. Sayyid’e göre böyle bir soru, insanlar arasındaki ve dolayısıyla Doğu/Batı arasındaki iktidar ilişkilerinin “doğru ve zararsız bir şekilde” nasıl kuralabileceğiyle ilgilidir. Kimlik ve söylem bir “anlatılar dizisi”yle kurulur. Sonsuz sayıda değişik olgu, konum ve gelişmeler arasından seçimler yapıp, bunları birbirine eklemleyerek ve dikişleyerek belli bir kimlik ve söylem inşa edilir. Ve Batı medeniyeti, ta “Eflatun’dan NATO’ya” uzanan bir anlatılar dizisinden oluşur. Hâlbuki geriye (insanlık tarihine) bakıp değişik “anlatılar zinciri” ve dolayısıyla “değişik kimlikler ve bakışlar” kurmak mümkün. Dolayısıyla Oryantalist söylemi aşmanın yolu, tarihe değişik açılardan bakıp, yeni anlatılar zinciri geliştirmektir.

Gayatri Spivak açılış konuşmasında “ötekini bir bilgi nesnesine, pasif bir kuklaya dönüştürmek, yanınızda hep siyasi bir acende gezdirmenizi gerektirir. Hâlbuki ahlaki olan, ötekini “insan” olarak görmektir, kullanılması gereken bir nesne olarak inşa etmek değil.” diyordu. Evet, Oryantalizm’den sonra (ona alternatif olarak) geliştirilecek söylemin adı her ne olursa olsun, huzur ve hakkaniyete kapı aralayacaksa eğer, özünde taşıması gereken ruh buydu aslında.

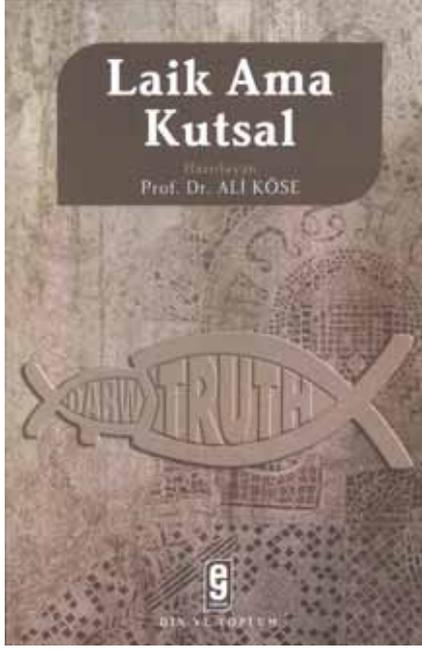

KİTAP ve TEZ DÜNYASI

KİTAP RAFLARI

LAİK AMA KUTSAL

Ali Köse

Etkileşim YAYINLARI

Geçtiğimiz iki yüzyılın sorgulandığı bir dönemden geçiyoruz. Ondokuzuncu yüzyılda modernleşmeyle birlikte insanlığın teknolojik dönemi açacağı, sosyalist devrimin dini yok edeceği, dinin psikanalistin elinde ruhunu teslim edeceği söyleniyordu. Ancak günümüz düşünürleri bugün, bu iddiaların geçerliliğini yitirmeye başladığından ve kutsalın çeşitli forumlarda yoluna devam ettiğinden bahsetmektedirler. Laik Ama Kutsal, dinin işlevine dair bu yeni anlayışı dile getiren yazarların makalelerinden oluşmaktadır. Alanının tanınmış akademisyenlerinden Ali Köse'nin hazırladığı bu kitapta Harvey Cox'dan Daniel Bell'e, Peter L. Berger'dan Conrad Oswald'a kadar din sosyolojisinde yetkin isimlerin düşüncelerini okuyacaksınız.

AKIL ve İNANÇ

Din Felsefesine Giriş

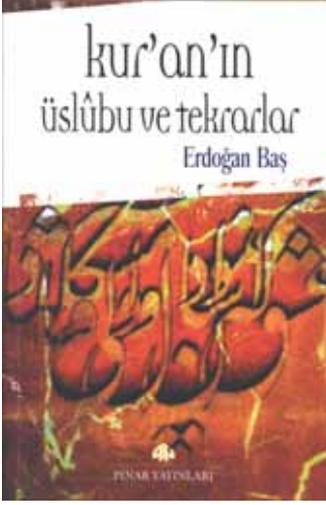
Michel PETERSON vd.

Küre YAYINLARI

MODERNLİĞİN dini toplumsal hayattan tamamen dışlamaya yönelik tavrı, akıl savunucularıyla ilahiyat uzmanlarını birçok konuda karşı karşıya getirdi. Akıl savunucuları, dinlerin temel ilkelerine yönelik şiddetli saldırılarda bulunurlarken, ilahiyatçılar zaman zaman kendi geleneklerinden sapma göstermek suretiyle dogmaları akıl ile izah etmeye çalıştılar. Özellikle 20. yüzyılın son çeyreğinde bu tartışmalarda büyük bir artış gözlemlenmektedir.

Elinizdeki kitap, bu tartışmaları, din felsefesinin gerek klasik, gerekse de çağdaş sorunlarını tartışmak suretiyle ortaya koymaktadır. Tanrı'nın varlığı, akıl ile iman ilişkisi, Tanrı'nın alem ile ilişkisi, ölümden sonra hayat ve mucizelerin varlığı gibi klasik sorunların yanında, dini çeşitlilik, çoğulculuk, din dili ve din ve bilim ilişkisi gibi çağdaş sorunlar da eserde ele alınıyor. Ayrıca, din felsefesinin çetrefilli gibi görünen başlıkları oldukça kapsamlı, hem güncel hem de tarihsel yönleri ile, hem felsefi hem de teolojik açılardan ortaya konuluyor.

Bu eser, din felsefesiyle ilgilenenler için önemli bir giriş kitabı olmanın yanı sıra Türkçedeki mevcut boşluğu doldurmaya aday.

KUR'AN'IN ÜSLÛBU VE TEKRARLAR

M. Erdoğan BAŞ

Pınar YAYINLARI

✎ Kur'an, indirilişinden beri birçok araştırmaya konu olmuştur. Bu itibarla Kur'an'ın gerek metni/lâfzı, gerekse muhtevası konusunda yapılan çalışmalar, onun anlaşılmasına müspet katkı sağlamaktadır. Dikkatli bir araştırmacının veya okuyucunun dikkatinden kaçmayan lâfız tekrarları, Kur'an'da yoğun bir yer tutmakta; âyetlerde ve sûrelerde sıkça kullanılmaktadır.

Kur'an'daki genel tekrarlarla ilgili birçok araştırma yapılmış olmasına rağmen, mana/konu tekrarı veya lâfız tekrarı hakkında (görebildiğimiz kadarıyla) ciddî ve müstakil bir çalışma ortaya konmamıştır. Bu kitapta, lâfzî tekrarları anlamada etkili olan unsurlar üzerinde durulmuş, Arap Edebiyatında tekrar hususiyeti, hadislerde tekrar gerçeği, lâfız tekrarı-mana tekrarı, tekrar-belâgat, tekrar-nahiv, tekrar-i'câz ilişkisi incelenmiş, memdûh ve mezmûm tekrarlar ele alınmıştır. Ayrıca bu tekrarlar üslûp bakımından değerlendirmeye tabi tutulmuş ve tekrarların genel sebepleri izah edilmeye çalışılarak lâfzî tekrarların açılımı yapılmış; lâfız tekrarları tasnif edilerek incelemeye tabi tutulmuştur.

Kur'an'ın anlaşılmasına kısmen de olsa bir katkı sağlayacağı düşünülen bu araştırma, onun

İLKESİZ DEHA

Mark LILLA

Gelenek

YAYINLARI

✎ Mark Lilla şu anda Amerika'da Avrupalı entelektüeller üzerine yorum yapan en parlak isim -aynı zamanda hem kolay anlaşılır, hem de derinlikli bir üsluba sahip ki bu da kolay kolay elde edilebilecek bir meziyet değildir. *Paul Berman*

"Mark Lilla, zamanımızın kültürel kahramanları haline gelen politik düşünörlere ilişkin çok ciddi ve çok zekice bir kitap yazmış. Birçok durumda Lilla bu düşünörlerin görüşlerini, kendilerinin sunabildiklerinden daha iyi bir biçimde sunmayı başarıyor.

Avishai Margalit

Tiranlık musibeti karşısında en duyarlı kesimi oluşturması gereken entelektüeller, nasıl olur da özgürlük ve bağımsız soruşturma ideallerine ihanet edebilirlerdi? İnsanlara uygulanan baskıyı ve insanların ıstırabını arttıran politik duruşları nasıl benimseyebilirlerdi? Sunduğu Martin Heidegger, Carl Schmitt, Walter Benjamin, Alexandre Kojève, Michel Foucault ve Jacques Derrida portrelerinde Mark Lilla, 20. yüzyılda yaşanan politik sarsıntıların, içinde yaşadıkları dönemin ideolojilerine körü körüne kapılarak vahşete, baskıya ve devlet terörüne gözlerini kapayan önemli düşünörlerin bu sakat politik duruşlarını nasıl biçimlendirdiklerini gözler önüne seriyor.

Mark Lilla'nın sunduğu portreler, kendi tutkuları üzerinde hakimiyet kuramayan entelektüellerin kendi tutkularının hakimiyeti altına girerek, pek de vakıf olmadıkları bir politik alana sürüklenebileceklerini ve bunun da entelektüel ve politik yaşamlarımız için çok ciddi sonuçlar doğurabileceğini ortaya koyuyor.

TEZ TANITIMI

MEVÂLÎ'NİN HADİS RİVAYETİNDEKİ YERİ

DR. MUSTAFA ÖZTÜRK

İslâm dininin ve İslâm medeniyetinin evrensel niteliği, başlangıçtan beri, bu dinin elçisi Hz. Peygamber'in muhataplarının sadece Araplar ile sınırlı olmadığı gerçeğiyle bizi yüz yüze bırakır. Müslümanlığı kabul etmiş Arap olmayan milletlere mensup kimselerin, kabul ettikleri yeni dine hizmet etme arzuları ve yeni kimliklerini bilgi etraflı zenginleştirme istekleri en az Araplarınkı kadar tabii ve meşru bir durumdu. Bu açık gerçeğin târihî zeminde özellikle hadis rivayetine nasıl yansıdığı, gayr-i Arap unsurların dinin ve sünnetin tebliğine ne ölçüde katkıda bulunduğu ve etnik farklılıklarının ne tür gelişmelere ve problemlere sebep olduğu öteden beri bilimsel bir ilgi ve merakı konu olmuştur. İşte bu merakı giderecek bir mevzuyu tez konusu olarak seçen Öztürk, dil, din, sosyoloji, biyografi ve târih gibi çok boyutlu bir meseleyi, hadis ilmi ve özellikle rivayet olgusu açısından incelemeyi tercih ederek önemli bir boşluğu doldurmaktadır.

Dr. Mustafa Öztürk'ün "Hicrî I. ve II. asırla" sınırlı "Mevâlî'nin Hadis Rivâyetindeki Yeri" isimli Doktora çalışması bir giriş ve üç bölümden oluşuyor.

Girişte "mevâlî/mevlâ kavramı" üzerinde duruluyor; İslâm öncesi ve sonrası velâ çeşitlerinin tetkiki yapılarak, konunun sınırlandırılması, metodu ve kaynaklarıyla ilgili bilgi veriliyor.

"Hicri ilk iki asırda Arap-Mevâlî münasebetleri" (s. 22–90) başlıklı birinci bölümde, İslâmiyet'le birlikte hicrî ikinci asrın sonuna kadar mevâlînin muhtelif dönemlerde Müslüman toplum içindeki sosyal, ilmî-kültürel ve siyâsî konuları inceleniyor. Bu bölüm tezin tarihi/sosyal arka planına ışık tutması bakımından önem taşımaktadır.

Bölgelere göre mevâlî muhaddisler ve hadis rivayeti'ne (s. 92–316) tahsis edilen ve uzunca bir tetkik içeren ikinci bölümde, mevâlî muhaddislerin mevlâlık durumları, etnik kökenleri ve hadis rivâyetindeki rolleri -eser sahibi olup olmadıkları dikkate alınarak- altı ana bölge ve meşhur ilmî merkezlere göre tasnif ve tetkik edilmiş, ayrıca her bölgenin sonunda da bir değerlendirme yapılmıştır.

Mevâlî Ravilerden Kaynaklandığı İddia Edilen Hadis Problemleri (s. 318–404) başlığıyla takdim edilen üçüncü bölümde ise mevâlî râvilerin dil-üslûp ve geçmiş kültürler açısından hadislere olan etkisi ile hadis uydurmadaki faaliyetleri hakkındaki iddialara yer verilerek bunların doğruluk dereceleri tartışılmıştır.

Sonuç ve bibliyografyadan sonra da ek kısmında mevâlî ve Arap muhaddisleri sayısal olarak mukayese imkanı verecek dört liste takdim edilmektedir.

İnsanların ticari ve iktisadi hayatları akitlerle düzenlenir. Onların yaptıkları akitlerle ortaya çıkan hak ve sorumlulukları düzenleyen hukuk dalı da borçlar hukukudur. Akitler, borçlar hukukunun temel taşıını oluşturur. Ticari hayatın gelişmesi ve ilerlemesi, akitlerle ilgili düzenlemelerin dayandığı temel ilkelerin bunu karşılayacak genişlikte olmasına bağlıdır. İslam Borçlar Hukukunun temel ilkeleri insanların ihtiyaçlarını karşılayacak ve geliştirecek şekilde şümillüdür. Recep Özdirek'in Doktora tezi olarak tetkik ettiği "İslam Hukukunda Akit Hürriyetini Sınırlayan Durumlar" konusu, borçlar hukukunun temel ilkelerinden olan akit hürriyetinin genel çerçevesini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Özdirek bu çalışmasında Senhuri, Zerka, Hayreddin Karaman gibi muasır fıkıhçıların da izlediği, İslam hukukunu Batı hukuk sistematiğiyle ortaya koyma metodunu takip ediyor.

O, bu çalışmasıyla genel olarak, akitlerin kuruluşu, işleyişi ve sona ermesinde akit hürriyeti ilkesinin sahip olduğu etkiyi, bu etkinin niteliğini, boyutlarını tespit etmeye yöneliyor. Akit hürriyeti ilkesi akdin her safhasında etkisini göstermektedir. Akdin kurulmasında, tarafların tespitinde, akit konusunun tayininde, hükümlerin değiştirilmesi ve düzenlenmesinde, son olarak da akdin sona erdirilmesinde.. Özdirek akdin her bir safhasını müstakil bir bölüm olarak ele alıyor ve bu safhalarda akit hürriyetinin nasıl bir etkiye sahip olduğunu ortaya koymayı hedefliyor.

Bu bağlamda tezin birinci bölümünde akit yapma hürriyeti yani insanların akit yapma yapmama konusunda sahip oldukları hürriyet anlatılıyor. Ayrıca bu hürriyetin istisnası olan "ortak malların taksimi, tekel durumu, kamu ihtiyaçlarının giderilmesi, kamuya mal ve hizmet sunan kişilerin akit

İSLAM HUKUKUNDA AKİT HÜRRIYETİNİ SINIRLANDIRAN DURUMLAR

DR. RECEP ÖZDİREK

yapma mecburiyetleri” gibi akit hürriyetinin bulunmadığı, aksine akit yapma mecburiyetinin olduğu durumlar ortaya konuluyor.

İkinci bölümde, “akitte karşı tarafı seçme hürriyeti” ele alınıyor. İnsanların akit yapacakları kişileri seçme hürriyetleri belirtildikten sonra bu hürriyetin bulunmadığı “Şuf’a hakkının kullanılması, müzayedede, ihtikâr yapanların mallarının satılması, iltihâkî akitler, devletin veya tüzel kişilerin gayr-i menkulleri istimplâkı” gibi durumlar ele alınıyor.

Üçüncü bölümde akdin konusunu belirleme ve düzenleme hürriyeti ele alınmış. Bu bölüm iki kısımdan oluşmakta. Birinci kısımda akde konu olup olmayacak hususlar tespit edilmeye çalışılıyor. Bu kapsamda akde konu olacak şeyin “mevcut, memluk, tesliminin mümkün, malum ve hukukî muameleye uygun olması” gibi özellikler inceleniyor. İkinci kısımda ise akdin hükümlerini düzenleme hürriyeti işleniyor. Tarafların akdin hükümleri üzerinde yapabilecekleri değişikliklerin sınırlarını ortaya koyması bakımından “şart hürriyeti” ilkesi araştırılarak, fıkıh mezheplerinin konuyla ilgili görüşleri serdediliyor.

Dördüncü bölümde akdi sona erdirme hürriyeti inceleniyor. Akitlerin iki tarafı bağlayıcı veya tek tarafı bağlayıcı olma halleri ile tarafları bağlayıcı olmaması durumunda nasıl sona erdirileceği belirlenmeye çalışılıyor.

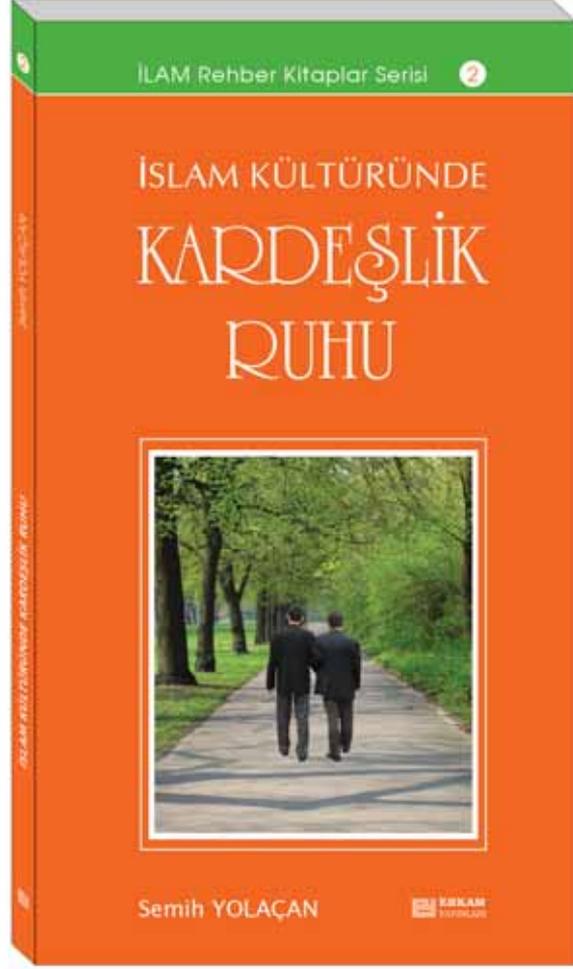
Sonuç bölümünde ise çalışmada ulaşılan sonuçlar hakkında genel bir değerlendirmede bulunuluyor.

İLAM Rehber Kitaplar Serisi 2

İSLAM KÜLTÜRÜNDE KARDEŞLİK RUHU

Semih YOLAÇAN

Erkam YAYINLARI

N Savaşın en kanlı günlerinden biriydi. Asker, en iyi arkadaşının, kardeşi gibi sevdiği dostunun az ilerde, kanlar içinde düştüğünü gördü. İnsanın, başını bir saniye bile siperin üzerinde tutamayacağı ateş yağmuru altındaydılar. Asker, teğmene koştu ve: “-Teğmenim! Arkadaşım... Arkadaşım vuruldu, fırlayıp arkadaşımı alıp gelebilir miyim?” dedi. “Delirdin mi?” der gibi baktı teğmen ve “-Gitmeye değer mi? Arkadaşın büyük olasılıkla ölmüştür; Kendi hayatını da tehlikeye atma.” dedi. Asker ısrar ediyordu... İsrarlara daha fazla dayanamayan teğmen: “-Peki” dedi, “git o zaman.”

İnanılması güç bir mucize! Asker, o korkunç ateş yağmuru altında arkadaşına

ulaştı. Onu kucakladı, arkadaşı bir şeyler söylüyordu, sırtına aldı ve koşa koşa döndü; birlikte siperin içine yuvarlandılar. Teğmen, kanlar içerisindeki askeri muayene etti. Sonra, onu sipere taşıyan arkadaşına döndü: “-DEĞMEZ!” demiştim sana, “hayatını tehlikeye atmaya değmez”, “ölmüş!” dedi. Gözlerindeki pırıltı ve sesindeki sıcaklıkla: “-Değdi teğmenim!” dedi asker, “DEĞDİ!” “Nasıl?” diye sordu teğmen. Asker: “-Yanına vardığımda henüz sağ idi. Onun son sözlerini duymak dünyaya bedeldi.” dedi ve arkadaşının son sözlerini hıçkırarak tekrarladı. “Geleceğini biliyordum.” demişti arkadaş, “Geleceğini adım gibi biliyordum.”

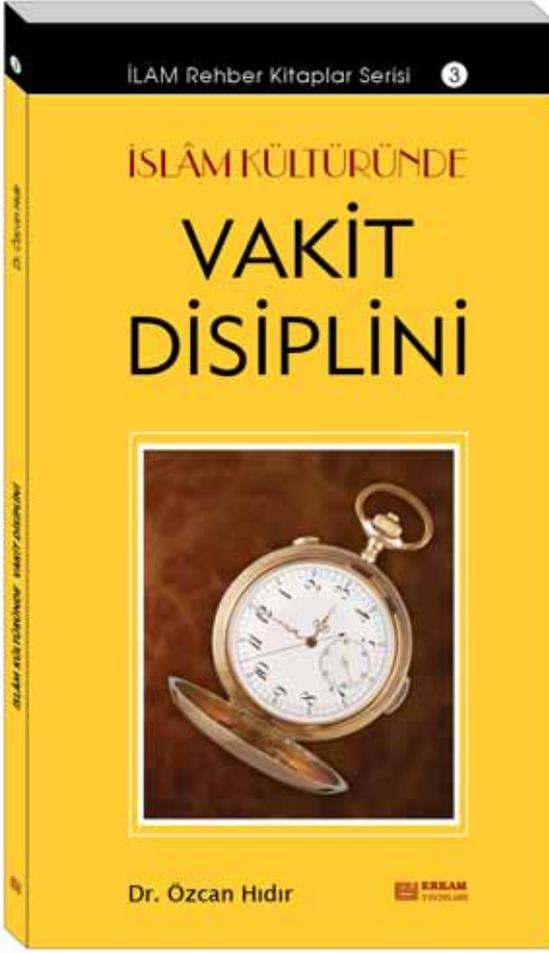
ÇIKTI

Sipariş Tel: İLAM - 0216 428 39 60 ERKAM - 0212 671 07 00

İSLÂM KÜLTÜRÜNDE
VAKİT DİSİPLİNİ

Dr. Özcan HİDİR

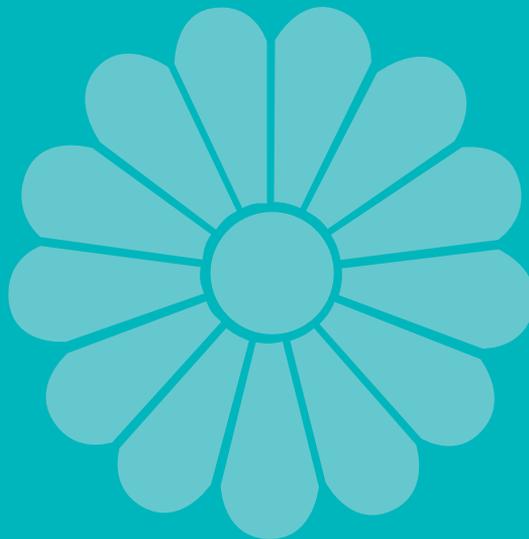
Erkam YAYINLARI

N Çalışkan karıncalarda, fevkalade bir töre hâkimdi: Sekiz gün boyunca yapılan faaliyetlerde en çalışkan olan karınca, dokuzuncu gün törenle kızartılır ve sülalesi tarafından topluca yenirdi. Karıncalar, böylece en çalışkanların çalışma ruhunun, onu yiyenlere geçeceğine inanırlardı. Ve bir karınca için dokuzuncu gün, törenle kızartılıp yenmek, olağan dışı bir şerefti. Fakat buna rağmen bir keresinde, en çalışkan karıncalardan birisi, kızartılmadan önce şöyle konuşmaya başladı: “Sevgili kardeşlerim! Sizin beni böyle şereflendirmek istemeniz, benim için çok güzel bir şey! Ama şunu itiraf etmeliyim ki, eğer en çalışkan olmasaydım, bu benim için çok daha iyiydi. Daha fazla gayret, kendini öldürmek için olmamalı.” “Niye ki?” diye bağırdı akrabaları ve büyük hatibi kızartma tavaasına attılar. “Aksi halde, bu deli hayvan daha çok konuşacaktı.”

Bildik bir başka hikâye: Ağustos ayının en sıcak günleriydi. Küçük karıncalar, bunaltıcı sıcaklığın altında durmandan çalışıyor ve kışa hazırlık yapıyorlardı. Karıncalar bütün bir yazı, bu hazırlıklarla geçirdiler. Diğer tarafta, ağustos böceği, bu sıcak günlerde kendisine fayda sağlamayacak boş ve gagesiz işlere dalmış; bütün yazı, kış için en ufak bir hazırlık çabası göstermeden geçirmişti. Derken havalarda soğudu ve kara kış geldi. Ağustos böceği bir yandan açtı; bir yandan da soğuktan donuyordu...

Zamanı iyi değerlendirme konusunda, yarına dair kaygı taşımayan bir düşünceyle, “sürat”, “telaş” ve “kazanım” adına, zaman yönetiminde sınır tanımayan bir anlayış, insanlık için bir huzur ve kurtuluş vesilesi olabilir mi acaba? Cevabı, gündelik ilişkilerimizde ve hayat tarzlarımızda gösterildiği zaman, anlamlı olan bir soru bu.

HABER-YLAM / 3

UZUNGÜNDEM

TESEV DYN VE TOPLUM
ARABTIRAMASININ SONUÇLARI

BÝR AKADEMÝSYENE SON LYNÇ GÝRÝPÝMÝ
SADDAM'IN ÝDAMININ ARDINDAN

HAYAT ÜZERÝNE BÝR ÜÇLEME

Ali CAN

BÝZ VE ÖTEKÝLER

Eyüp TABÖZ

BÝDDET ADI

Pükrü Mutlu KARAKOÇ

SERVÝSLERÝN ya da
YAPADIDİMİZ HAYATIN GÜZERGÂHI

MEKÂN, TARÝH VE DÜBÜNCE

Dr. Recep ÖZDÝREK

ZAMAN TÜNELÝNDE MEKÂNLARIN SEYRÝ

Salih ÝNCÝ

VATÝKAN-FENER ÝLÝPKÝLERÝNÝN TARÝHÝ
SEYRÝ: "PAPANIN TÜRKÝYE ZÝYARETÝ
ÜZERÝNE"

Mehmet ÇÝÇEK

ORYANTALÝZMÝN MADRUR SERÜVENÝ

DÝN, DÝL ve TOPLUM

Dr. Ali Hakan ÇAVUPOĐLU

DÝN, DEĐÝPÝM VE ÝSTÝKRAR

Abdullah YILDIRIM

DÝL ÜZERÝNE

TEFSÝR NOTLARI

Dr. M. Erdoğan BAP

O AYET BÝZE NE KADAR TESÝR EDÝYOR?

Ahmet Hamdi YILDIRIM

DÜNDEM BUGÜNE YORUMLAR

ATÖLYE/ÝKTÝBAS

Prof. Dr. M. Naci BOSTANCI

Öfkenin Politik Anlamý

Prof. Dr. Yasin AKTAY

Müslüman Zihninin Modernlik Tasavvurları
ya da Siyasal/Tavır Sorunu

Prof. Dr. Mümtaz'er TÜRKÖNE

Cemaat Farký

SEMPOZYUM ALANI

Yüksel GÜNGÖR

DÝNÝ KURUMLAR ve DÝN EDÝTÝMÝ

Pükrü Mutlu KARAKOÇ

ORYANTALÝZM: Dün, Bugün, Daima ???
Edward Said Anýsýna

KÝTAP ve TEZ DÜNYASI

KÝTAP RAFLARI

LAÝK AMA KUTSAL

AKIL ve ÝNANÇ, Din Felsefesine Giriş

KUR'AN'IN ÜSLÜBU VE TEKRARLAR

ÝLKESÝZ DEHA

TEZ TANITIMI

MEVÁLÝNÝN HADÝS RÝVAYETÝNDEKÝ YERÝ
ÝSLAM HUKUKUNDA AKÝT HÜRRÝYETÝNÝ
SINIRLANDIRAN DURUMLAR